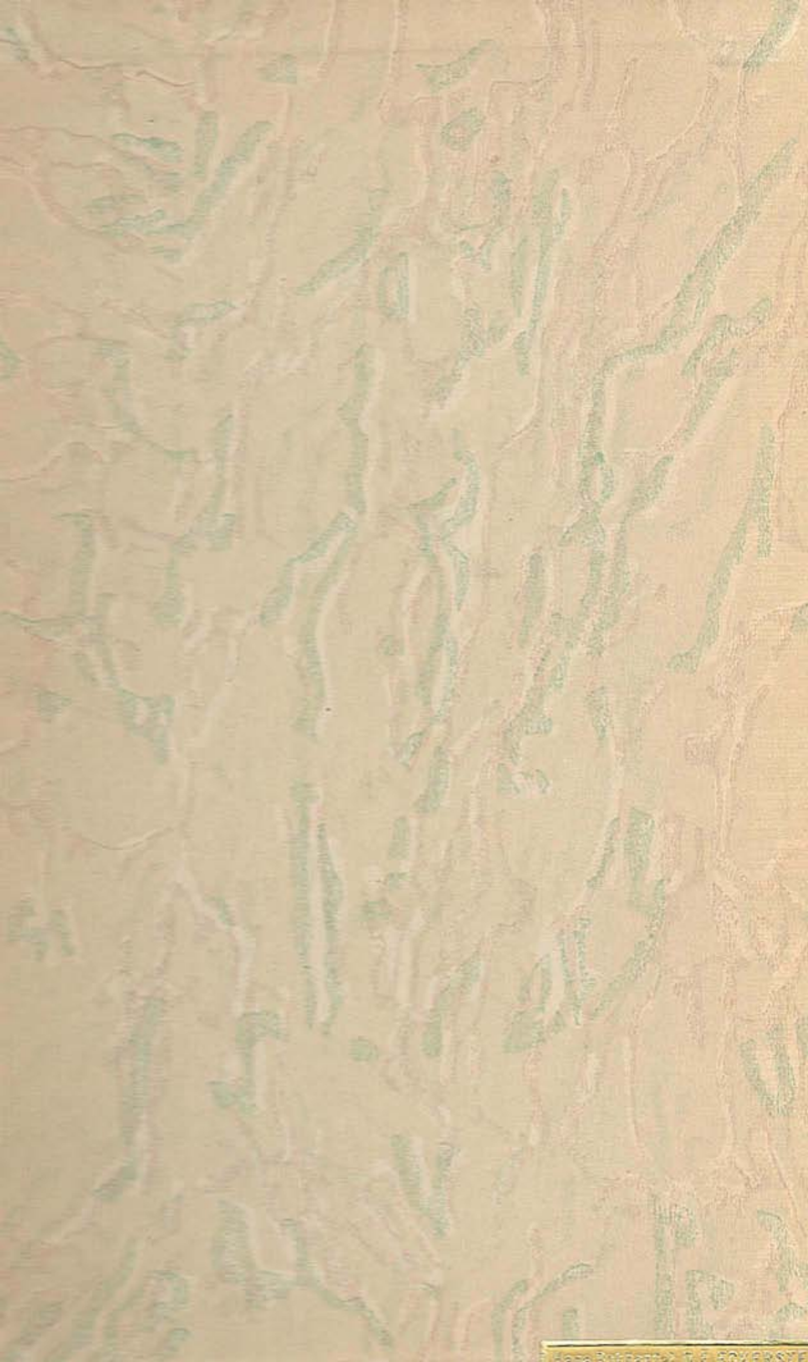
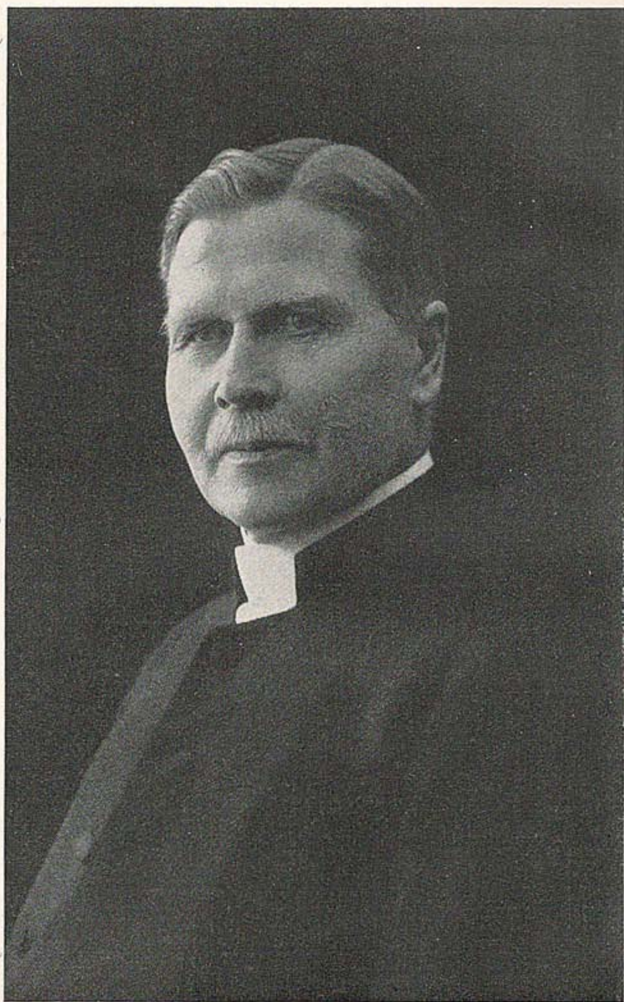

Frida Berlin
1936.

4'

K. A. Wik

Ralph Engstrand 1982-08-10

K. A. WIK

I Minnenas Helgedom

Erinringar från en nära sextioårig
förkunnaregärning

STOCKHOLM

NYA BOKFÖRLAGS AKTIEBOLAGET
(Metodistkyrkans förlag)

STOCKHOLM 1935.
STOCKHOLMS BOKINDUSTRI AKTIEBOLAG.

INNEHÅLL.

Sid.

Förord ... 5
1. Från flydda tider ... 7
2. Min barndoms tid ... 14
3. Ett avgörande för livet ... 18
4. Som evangelist i Norrlands skogar ... 23
5. Vördig prosten och den lille evangelisten ... 27
6. Då jag fick en ny överrock ... 38
7. När jag blev järnvägspräst i urskogen ... 48
8. När sommaren kom till norden ... 68
9. En ny vinter i antågande ... 75
10. En ny tid börjar för den unge evangelisten ... 86
11. Då jag fick en ny församling ... 104
12. Hur jag fick en stor fisk ... 122
13. Då vi skulle bygga kyrka utan penningar ... 129
14. En mindre trevlig sjöresa ... 137
15. Inför nya förhållanden ... 142
16. Ett besök i Amerika ... 153
17. Fem år på Gotland ... 162
18. När Jenny Lind blev omvänd till Gud ... 171
19. På Finlands jord ... 185
20. Mitt besök i Sovjetryssland ... 198
21. Platser jag besökt ... 119
22. En blick inom förlåten till den andra världen ... 219
23. Inför de gamla minnena samt inför nutiden sådan den ter sig för mig ... 236

Förord.

Under de senaste åren ha många av våra yngre pastorer såväl som medlemmar bett mig nedteckna några hågkomster från mina många år som evangelii förkunnare och då särskilt från den första tiden av denna min verksamhet, så att de som komma efter skulle kunna göra sig en föreställning om huru de gamle, som bröto mark för svensk frikyrkorörelse, hade det. Jag har tvekat att efterkomma denna begäran, då jag, i saknad av alla anteckningar från den tiden, uteslutande varit hänvisad till minnet. Helt naturligt ha en del detaljer i framställningen därigenom icke kunnat medtagas, vilka säkerligen skulle varit värdefulla. Men vad som här meddelas hör till det som etsat sig levande in i mitt minne, varför jag kunnat återgiva det med bestämdhet. Inför dessa minnesblad bör man komma ihåg den miljö, i vilken jag levde, samt den kulturnivå vårt folk befann sig på vid den tiden.

Jag hade helst velat skriva i tredje personens namn för att undvika pronomenet jag, som nu möter så ofta i framställningen, men jag blev på det bestämdaste tillrådd att skriva så, att läsaren skulle få full klarhet i att det är personliga upplevelser författaren berättar om.

Förord

De gamla gå bort. Varje år är det någon av dessa till åren komna Herrens vittnen som stilla och i helig tro och förtröstan på den försoning som i Kristus är skedd går över gränsen till den värld, dit de även sökt vända andras håg och sinne. Vi som äro kvar från den första brytningstiden känna oss som de sista på skansen från detta skede. Vi tacka Gud för vad vi fått vara med om, på samma gång som vi glädjas över det släkte som tågar upp i stridslinjen för att taga vid där vi sluta.

Och härmed utsändes dessa minnesblad till en välvillig allmänhet, i hopp om, att de må lända till Guds namns förhärligande samt sporra de yngre arbetarna på Guds rikes åkerfält i svenska bygder till innerligare hängivenhet i det arbete, för vilket vi gamla offrat så många år av träget tjänande i en helig sak.

K. A. Wik.

1. Från flydda tider.

Ända till något mer än mitten av förra århundradet gällde konventikelplakatet i vårt land, vilket vid laga ansvar förbjöd svenska medborgare att samlas omkring Guds ord annat än i kyrkan eller annars under prästerlig ledning. Att konventikelplakatet var en verklighet, fingo många erfara, då de sökte uppbyggelse och tillfredsställelse för sin längtan efter Gud i någon trängre krets av likasinnade. För över femtio år sedan brukade jag gästa hos en äldre affärsman i Gamleby, vilken kunde berätta om händelser från den tiden. Vid ett tillfälle hade han sålunda några vänner på besök i sitt hem, i vars mest undangömda kammare de voro samlade för att läsa bibeln och en postilla. För säkerhets skull hade de likväl försett sig med några buteljer fyllda med vatten och en kortlek. Att detta försiktighetsmått var välbetänkt visade sig då de hörde kraftiga slag på dörren, och en kraftig stämma befallde dem i konungens namn att öppna dörren. På ögonblicket försvann bibeln och postillan och fram på bordet slängdes kortleken och några glas. Det var länsmannen som fått vetskap om deras lagstridiga tilltag och nu sökte överraska dem. Men då han kom in och fick se kortleken samt buteljerna och glasen, utbrast han förargad till den som varit angivaren: »Vad skall jag här att göra? De här är ju

1.

renläriga lutheraner, de må vi väl se.» Sedan länsmannen med sitt sällskap avlägsnat sig fortsatte den lilla kretsen sin avbrutna betraktelsestund.

Vad som undanröjde detta tvång var dels den längtan efter större frihet som allt kraftigare gjorde sig gällande bland vårt folk, men också påverkan utifrån, särskilt från den anglosachsiska världen.

Redan vid förra århundradets början kom Samuel Owen, kallad »svenska ångbåtsflottans och maskinverkstädernas ättefader», hit. Han införskrev flera yrkeskunniga maskinarbetare från England. Och som han var en varm kristen samt anhängare till metodismen, vilken han lärt känna i sitt hemland, begärde han av dess ledare en pastor som kunde skänka andlig vård åt hans engelska arbetare. Owen själv hade blivit omvänd till Gud i ett metodistkapell före sin resa till Sverige samt anslutit sig till detta samfund, varför han helt naturligt sökte att få en metodistpastor till andlig ledare för sina arbetare. Omsider blev även en metodistpredikant hitsänd, nämligen pastor J. R. Stephens, som 1826 anlände till Sverige. Han stannade likväl endast i tre år, varefter han återvände till sitt land. Följande år (1830) kom pastor George Scott, vilken samma år blivit ordinerad. Han hade vid tolv års ålder blivit förd till tron på Kristus. Scott var en energisk man, full av hänförelse för den sak han åtagit sig. Efter tolv års ytterst betydelsefull verksamhet här blev han fördriven. George Scotts röst hade väl tystats genom hans utvisning, men Carl Olof Rosenius' röst höjdes omsider så mycket mera mäktigt. Scott hade, som vi veta, utövat ett avgörande inflytande på Rosenius.

1.

Omkring mitten av förra århundradet utbröt förföljelse mot dem som hyllade en friare religionsform. Flera troende i Dalarna insattes i Falu länsfängelse på vatten och bröd. En av dessa var Dordlova från Orsa. Han var en orädd bekännare av sin tro på Kristus. För att nedtysta denne man insattes han i länsfängelset i Falun på trettio dagars vatten och bröd. Det var det strängaste straff av denna art som svensk lag kunde ådöma någon. Då han utstått straffet, fördes han till Orsa kyrka, där han sattes i stocken utanför kyrkdörren på söndagen, då envar hade rätt att håna honom samt spotta på honom så mycket de behagade. Och det sades att de rättroende orsaborna voro synnerligt nitiska för den rena läran den dagen. Sedan förelades honom en skrivelse att underteckna, i vilken han skulle avsvära sina förmenta förvillelser. Då han vägrade detta, fördes han åter till fängelset samt dömdes till ytterligare fjorton dagars vatten och bröd.

På 1870-talet dömdes metodistpastor J. Nilsson till elva dagars vatten och bröd i Varbergs fästning för att han förkunnat evangelium. En ung kvinna, tillhörande metodistkyrkan, dömdes vid denna tid till fängelse i Karlstad för att hon samlade några barn i en söndagsskola och talade med dem om det som hörer Guds rike till.

Vid denna tid bröto de väldiga väckelserna som en vårflod fram både i vårt land och i andra länder. Det var en kraft som nu bröt fram, vilken ingen makt kunde hindra.

Från en ringa början har den svenska frikyrkorörelsen framgått, vilken blivit ett kraftigt medel i Herrens

1,

hand att föra många tusen av vårt folk fram till andligt ljus och frigörelse. Det blev en väckelse icke blott i andlig mening utan även på det kulturella området. Vilken underbar lyftning har icke vårt folk fått uppleva genom väckelsekristendomen under denna tid! Den som var med vid denna tid kan aldrig glömma dessa underbara upplevelser. Det var som om slöjan dragits undan från den eviga världen, så man såg innanför förlåten till det eviga fadershemmet. Det var en folkväckelse som gick fram över vårt land. I olika delar av landet, såsom Värmland, Västergötland, vissa delar av Småland samt Dalarna och Norrland gick väckelsen fram med sådan makt, att det fanns stora byar, där man icke kunde finna en enda oomvänd människa. De slippriga visorna och de skräniga dryckessångerna hade tystnat, och i stället tonade sånger till Lammets ära både i hemmen och ute på vägarna. Det var en lycklig tid för vårt folk. Gammal och ung fördes i bot, bön och bekännelse inför Gud. Det var stundom riktiga nödrop inför både Gud och människor, då människor vaknade ur sin säkra syndasömn och sågo sin stora syndaskuld och bekände denna inför både Gud och människor. Det var en upplevelse de fingo göra som de icke anat förut. Många brott kommo nu i dagen genom en frivillig bekännelse, om vilka man tidigare förgäves sökt klarhet. Uppgörelse med Gud förde människor till uppgörelse med varandra. Intet fick döljas, allt måste fram i ljuset. Det var intet plåstrande i förtid, man visste att sanningens svärd måste skära djupt för att alla ogräsrötter skulle komma i dagen. Man var icke rädd för att låta det svida

till med besked. Vi trodde icke på någon gottköpsomvändelse.

Predikan var något mer än en behaglig utläggning av texten, den var ett ljungande budskap från Gud till en förlorad värld. Man talade mindre i allmänhet och framställningen var mindre objektiv än vad nu är fallet. Det gällde att träffa syndaren, så han kände det. Målet var icke att hålla en väl formad predikan, som skulle vinna erkännande av finsmakare på det andliga området, utan att syndare skulle frälsas. Man siktade mot ett bestämt mål, och man hade sannerligen icke laddat med löst krut. Det var skarpskjutning på allvar. Den tidens predikningar torde icke lämpa sig för nutidens publik, men då voro de nödvändiga och förde till resultat. Men så förvandlades syndasorgen i jubel och klagan i fröjderop. Det var vägen fram till kristendom på allvar.

Denna andliga vårbrytning banade också väg för andra folkliga och kulturella rörelser. Den första av dessa var nykterhetsrörelsen, som vände sig mot ett av vårt folks största onda. Den fördes fram samt uppbars av sant troende personer. Många av dessa nyomvända hade själva varit slavar under rusdryckerna. De hade smakat de bittra frukterna av detta onda. Den frigörelse de nu erfarit genom sin omvändelse hade förvandlat deras hem till en himmelrikets förgård. De hade varit fångar men njöto nu obeskrivligt av sin nyvunna frihet genom sin förbindelse med Kristus. De hade själva erfarit att det största hindret för deras frigörelse var deras slaveri under rusdryckerna. Ej underligt då att de satte in sin kraft för att få bort detta onda. Kristendomen var icke en etikett över nykterhetsverksam-

1.

heten, den var grunden, på vilken den byggdes på samma gång den var kraften som bar den framåt till seger.

Den andra mäktiga folkrörelse som väckelsekristendomen banade väg för var arbetarerörelsen. Före denna tid hade arbetaren ringa värde, om han ens hade något värde. Väckelsekristendomen framträdde såsom det stora förbrödringssällskapet. Här omsattes den läran i praktiken som Kristus förkunnade, att en är Mästaren, I ären alla bröder. Båda dessa folkrörelser hava varit av oerhörd betydelse för vårt folks utveckling.

Hur underbara förefalla de icke för den gamle, som ser tillbaka på ett långt liv, de förändringar till det bättre som skett! Det är så många minnen som tränga sig fram, som fylla åldringens själ med jublande glädje såväl som med oro och smärta. Nu gömmer jag alla dessa minnen som en helig skatt. De sprida sol och ljus i livets höst, då den gamle nu sitter och mediterar över livet sådant det varit.

Få människor torde ha ett brokigare liv bakom sig än en metodistpredikant från den gamla tiden. Livet var i många stycken helt annorlunda då mot vad det är nu. Det stormade, och vågorna gingo sannerligen höga, men i själen var det jubel och fröjd. Svårigheterna tänkte man mindre på, då de voro övervunna, de hörde till ämbetet då. I denna vår gärning lärde vi att fånga det ljusa i livet och vinna en glädje, som vi säkerligen aldrig skulle kunnat vinna i någon annan uppgift. Det ekonomiska utbytet av arbetet var ringa, men vad betydde det, vi hade ju högre syften med vår gärning och funno vår rika lycka i att kunna rädda människor från synd och last genom att föra dem fram till Kristus. Det var

ett rastlöst liv på samma gång det var i högsta grad omväxlande. Vi hade stora kretsar att vårda, vilket gjorde, att vi ständigt voro stadda på rörlig fot.

Den gamla tidens metodistpredikanter hade i regeln ett ljust och glatt lynne samt voro i högsta grad folkliga i sitt umgänge. Vi predikade i stugorna, där det var lågt till taket, och då stugan packades full av åhörare, blev det stundom så kvavt, att lamporna voro nära att slockna. Efter predikan var det i regeln bön och bekännelse, då ångerfulla sökte Gud och hans förlåtande nåd, vilket allt åtföljdes av jubel och glädje. Det var oförgätliga stunder, då både talare och åhörare kände sig lyftade mot högre världar. Vi voro unga samt gripna av ungdomlig hänförelse, behärskade av den sanna erövrareandan. Våra predikningar hade säkerligen icke hållit måttet inför nutidens stränga kritik, men det var liv i förkunnelsen som förde oss fram till avgörande resultat inför både Gud och människor. Som stugan, där mötet hölls, ofta endast innehöll ett rum, fingo vi efter predikans slut hjälpas åt att städa en smula, ty samma rum skulle sedan användas till matsal samt därefter till sängkammare för både pastorn och hela familjen. Allt uppbars dock av en friskhet i sinnet och en redlighet i viljan som gjorde varje offer lätt. Människorna voro så vänliga samt bjödo på det bästa de hade, hur skulle man annat än vara både glad och tacksam. En glad människa är alltid en lycklig människa, och en lycklig människa sprider alltid glädje omkring sig, detta gjorde att metodistpredikanten alltid var välkommen. I regeln medförde han ett paket böcker, som han flitigt spred bland sina åhörare.

2. Min barndoms tid.

Det var i ett fattigt hem i Värmland, jag för sjuttiofem år sedan första gången såg dagens ljus. Men i det ringa hemmet rådde dock en viss fromhet och aktning för gudsfruktan. Sålunda höll min fader gudstjänst hemma varje söndagsförmiddag, då han icke besökte den gamla sockenkyrkan. Då gällde för oss barn att sitta fullkomligt stilla, medan familjens överhuvud läste en lång predikan ur Hoofs postilla. Det var tålamodsprövande att sitta alldeles stilla i mer än två timmar och höra på det som vi så litet förstodo. Den som icke satt fullkomligt stilla hade att vänta svidande efterräkningar. Utom denna långa söndagsgudstjänst måste vi barn böja våra knän varje morgon och läsa vår morgonbön innan vi fingo frukost. Och även då gällde det att icke slarva. Vi ville gärna göra ifrån oss denna morgonbön så fort som möjligt, då vi kände en viss blygsel för att någon skulle komma in och få se oss på knä i bön inför Gud. Var far hemma, vakade han dock noga över att intet fusk förekom.

En afton kom far hem från staden, där han i den nyuppförda metodistkyrkan hade personligen mött Kristus som sin Frälsare. Från den dagen var han med på knä i bön inför Gud. Och med far vid vår sida kunde hela världen få se vår morgonbön, om det gällde. Nu var all

2.

fruktan borta, ty far var med oss. För oss barn var det en stor skillnad att ha far vid vår sida i bön inför Gud mot att ha honom som övervakare. Det blev en annan ton i vår morgonbön och en annan klang i det hela än vad det varit dittills. Det var en stor händelse i det ringa hemmet, då Kristus kom in med sitt ljus och sin underbara frid. Hemlivet fick en annan färg. Min mor strålade av en förut oanad lycka. Hon kunde aldrig nog tacka Gud för att hon fick uppleva denna stora dag. Denna stora lycka fyllde hennes själ med ljus och frid ända in i sena ålderns höst och bar henne över gränsen till en annan värld.

Hur gammal var jag då jag nödgades förtjäna mitt eget bröd? Det skall jag icke säga, men det var vid en tid då nutidens ungdomar ännu icke lärt sig a b c d. Det var tungt för den lille pilten att nödgas stiga upp före klockan fem varje morgon för att börja sitt dagsarbete samt fortsätta till sena kvällen. Från mitt tolfte år hade jag att klara min egen ekonomi samt litet längre fram mina studier. Det var ett oerhört mödosamt liv, synnerligt som jag var liten till växten och krafterna voro små. Men jag vågar likväl säga, det var gott gry i pojken, och energi fattades icke.

För övrigt kan jag icke minnas att jag hade många glädjeämnen under min uppväxttid, därtill hade jag fått pröva för mycket av brist och umbäranden. Särskilt minnes jag hungertiden i landet 1868 och följande år, då missväxt hemsökte hela landet. I många hem blandades bark i brödet. Så långt gick det icke i mitt hem, men nog var brödet av sämsta beskaffenhet, och bitarna voro ytterst små, varför jag vid denna tid icke kunde

2.

tänka mig större lycka än att få äta så mycket bröd jag ville. Jag lärde en läxa, som jag aldrig glömde, att vara nöjd och tacksam för det lilla, och då jag sett barn rata bröd och kasta det ifrån sig, därför att smöret icke var nog tjockt och pålägget icke nog fint, har jag alltid tänkt på året sextioåtta. En annan orsak till nödläget var att kommunikationerna voro dåliga, så att om det fanns säd i en del av landet, var det nästan omöjligt att få det transporterat till en annan del, synnerligast vintertid då vattenvägarna voro tillfrusna. Järnvägarna voro ytterst få.

Från denna tid medför jag minnet av en gladlynt och varmhjärtad lantbrukare. Vid den tiden var det ett kännetecken på en rätt kristen, att man skulle gå suckande och dyster samt bära på känslan av synd och skuld. Men fader Jonsson hade tagit emot för mycket av Guds outsägliga nåd och frid för att kunna stänga inne den glädje i Gud som fyllde hans själ. Det enda jag beklagar är att jag lämnade detta fridens hem, då jag tyckte mig se större ekonomisk vinst åt mig på annat håll. Jag bär dock med mig för livet bilden av denne ädle och lycklige man och hans hem.

Jag gömmer ävenså minnet av en annan man från denna tid som en helig skatt, det var den i vida kretsar väl kände predikanten Utter. Vad han förstod den unge livlige pilten väl. Han tog många nappatag med mig, och stundom fick jag segern, till min obeskrivliga glädje. Jag tänkte vid denna tid många gånger: »När jag blir predikant — ty det var jag redan vid denna tid viss om att jag skulle bli — så nog skall jag bli lik farbror Utter, glad och vänlig mot pojkar». Jag undrar, om det

är från den tiden jag bär med mig mitt varma intresse för juniorerna. Om så är det en frukt som ännu lever kvar efter den originelle och godhjärtade farbror Utter, som för många år sedan gått för att mottaga den gode och trogne tjänarens lön. I Värmlands bygder lever minnet av farbror Utter i tacksam hågkomst. Han var en originell predikant som icke sparade på de värmländska kraftuttrycken, på samma gång han var en helhjärtad kristen, vilken i ord och gärning vittnade om Kristi underbara frälsaremakt. Av de många jag mötte vid denna tid var det ingen som lämnade så varaktiga minnen efter sig som Utter. Att kunna vara en sann kristen och på samma gång vara glad var något häpnadsväckande, men Jonsson och Utter kunde det. Jag har sökt följa i dessa heliga mäns fotspår i detta stycket, så gott jag kunnat.

3. Ett avgörande för livet.

Då jag var sjutton år mötte Gud mig med sin frälsande nåd. Det blev en grundlig omvändelse, som hållit stånd mot alla mörka makters anstormning under alla de år som sedan gått. Någon gottköpsomvändelse var det icke, och någon sådan finns i verkligheten icke. Jag tänkte redan då, att om Kristus är värd att tjäna, så borde han vara värd att tjänas helt. Detta helt var det ofta si och så med. Jag trodde likväl på frälsningen såsom ett fullkomligt verk i så måtto, att om Kristus åtagit sig vårt frälsningsverk, skulle han icke lämna det som något halvgjort, varför jag kunde vara helt lugn, blott jag i allt ville följa min Frälsare. Jag läste och trodde ordet: »Den i eder ett gott verk begynt, han skall ock fullborda det intill förlossningens dag.» Vi skola icke finna halvfrälsta människor i himlen, utan människor så helt frälsta, att Kristus skall kunna framställa dem utan skrynka och fläck inför sin Faders ansikte med frid.

Då jag hör människor beklaga sig över sin stora syndfullhet och då jag med sorg sett mina egna många brister, har jag tänkt och sagt: »Du har icke sett ännu vad din Herre och Frälsare kan göra av fattiga syndare.» Det var benådade syndare Johannes såg stående inför tronen, sjungande Moses och Lammets sånger och klädda

i de fotsida vita kläderna. Vilken lust och vilken glädje det skall bliva en dag att se hela den stora skaran och finna dem alla delaktiga av Jesu underbara fulla frälsning.

Omedelbart efter min omvändelse började jag vittna för andra om det underbara jag själv fått uppleva. Det var så visst och klart för mig själv. Jag kunde icke betvivla det. Jag kände en brinnande längtan efter att andra skulle bliva delaktiga av samma härliga upplevelse. För mig var det tydligt allt ifrån början av mitt andliga liv, att personlig frälsning och själavinnande verksamhet höra samman. Jag fann att förhållandet var det samma med Jesu första lärjungar. Så snart Andreas funnit Jesus, skyndade han att kalla sin broder Simon och föra honom till Jesus. Då Filippus funnit Herren Jesus, sökte han strax upp Natánael och förde honom till sin nye Mästare. Endast några få dagar efter min omvändelse avlade jag mitt första vittnesbörd. En vecka senare var predikan åter utlyst, och då predikanten blev hastigt sjuk, fanns ingen annan att tillgå än den unge pojken. Med stor bävan vågade jag försöket och vågade sedan om igen. Det var icke den enda gången jag gått åstad under fruktan och bävan att förkunna Guds underbara frälsningsnåd. Men huru mycket jag än bävade vid att förkunna detta stora, så bävade jag ännu mer vid tanken på att förtiga det. Något rent av sjöng och jublade i mitt inre av att jag fått uppleva Guds härliga frälsningsnåd, då jag fick frambära frälsningsbudskapet för andra.

Men den där oron — predikstolsoron, om du så vill — den är väl borta nu sedan jag varit i en predikares

3.
gärning i femtiosju år? Ingalunda! Ännu i dag kan jag betagas av en nästan skakande ångest, då jag står redo att bestiga talarestolen. Och för vad är jag orolig, månne? För att jag skall komma av mig eller att jag icke skall få något att säga? Nej. Det är något annat, det är tanken på att jag skall möta odödliga människosjälar, av vilka en del kanske få höra varningens och inbjudningens ord för sista gången. Och tänk, om jag med för litet allvar och en icke tillräcklig klarhet i min framställning fuskar bort det gyllene tillfället att visa denna själ fram till Kristus! Det är ansvaret inför Gud som kommer mig att bäva. Vad människor skola tycka om mig som predikant, bekymrar mig numera föga. Det är ansvaret inför Gud som kännes maktpåliggande. Jag upplever vad profeten erfor, då han utropade: »Ve mig, jag har orena läppar», och ändå ville jag säga: »Följen mig såsom jag följer Kristus.»

Vid denna tid lämnade jag hemtrakten för att på annat håll söka mig något för kommande dagar. Det låg väl i ungdomsblodet att jag ville se litet mer av livet än hembygdens trånga krets kunde erbjuda. Vid den tiden drogo stora skaror upp åt norra delen av vårt land, där Norrlands industrianläggningar lockade många, under det att andra funno sysselsättning vid Norra stambanebygget, som då pågick. Jag hade icke stora förutsättningar för någotdera, klent byggd som jag var och med ganska små krafter. Men energi saknade jag inte, det vågar jag påstå.

En bitande kall vinterkväll lämnade jag hemmet för att ute i livet söka bryta mig en bana. Min fader följde mig till järnvägsstationen. Himlen var molnfri och full-

månen spred ett klart sken över det vita snötäcket. Från fästet tindrade stjärnorna med sitt klara sken. Far och jag gingo vid varandras sida tysta. Det var som om stunden var för allvarsfylld för ett samtal. Jag bävade en smula inför tanken på vad som skulle möta mig. Min far kände livet bättre än ynglingen. Ej underligt då att han tänkte med bävan på vad hans gosse gick till mötes. Han lämnade honom som kristen, hurudan skulle han väl få honom tillbaka, om han ens någon gång kom åter?

Vi hunno en skogsbacke, och där grep min far min arm, och utan att säga ett ord drog han mig ned i den djupa snön, och där föll han på knä i bön inför Gud. Också jag böjde mina knän. Jag har hört mången bedja, men aldrig har jag hört någon bedja som min far den gången. Under det tårarna rullade utför hans kinder, bar han sin son i bön inför Gud. Han anförtrodde mig i Guds hand, på det att Den Högste måtte bevara och leda mig. När bönen var ändad och min far sade sitt trosvissa amen, skyndade vi till stationen för att icke komma för sent till tåget. Många gånger sedan, då världen lockade och synden mötte mig i sin mest förföriska gestalt, såg jag för min inre syn min far på knä i den djupa snön, kämpande en Jakobs-kamp inför Gud, och med patriarken hörde jag honom utropa: »Jag släpper dig icke, förr än du välsignar mig.» Och än i dag efter så många år och sedan min far vilat i sin grift i flera år, kan jag, då jag i någon stilla stund söker återkalla denna händelse i mitt minne, se för mitt inre öga tårarna glänsa som silver på hans kinder och höra hans skälvande stämma i innerlig bön lägga sin son i Guds armar. Med

3.
denna syn för min själ kunde jag icke avvika från den rätta vägen. Det var som om världen förlorat sin dragningskraft.

Efter ett och ett halvt år återvände jag till hemmet. Då tåget stannade på stationen, stod min far alldeles som han stod den kalla vinterkvällen, då jag sade honom farväl. Under muntert samspråk gingo vi samma väg som förut. Då vi kommo upp på backen stannade min far och visade på den stora stenen, bakom vilken han och jag den minnesrika kvällen hade böjt knä i den djupa snön. Och under det han pekade på stenen sade han: »Jag lämnade dig i Guds hand, och nu får jag dig välbehållen åter. Ser du, Gud är trofast i alla sina löften.» För detta dyrbara minne har jag alltid tackat Gud.

4. Som evangelist i Norrlands skogar.

Det dröjde icke länge förr än jag var fullt sysselsatt med att predika evangelium dels för arbetarna vid järnvägsbygget och dels för folket i byarna. Järnvägsarbetarna förde ett vilt liv i dessa bygder, och det var sannerligen ingen lek att färdas ibland dem som evangelii budbärare. Två saker blevo mig dock till god hjälp. Gud hade givit mig ett glatt humör, som gjorde att jag såg den ljusa sidan av livet. Den andra var att jag aldrig var rädd. Jag bar alltid den känslan med mig, att Gud vakade över mig. Mitt var uppdraget att frambära Guds budskap i trohet och med djupaste allvar. Följderna fick Gud sköta om. Flera gånger blev jag misshandlad för att jag predikade. En gång blev jag slagen i huvudet med en järnkedja, men min vintermössa skyddade mig för det svåraste av slagen.

En annan gång kom jag gående på vägen på väg till en plats, där jag skulle predika. Det var mitt på dagen, så jag anade intet ont. En skjuts kom då körande med tre män i. Då vi möttes, stannade skjutsen, och två av männen stego ur vagnen och rusade mot mig och grepo mig i kragen samt började misshandla mig, under det de med eder och förbannelser hotade att ej släppa mig förr än de fingo se mitt hjärteblod. De voro druckna. Jag tog ett kraftigt tag i dem och sökte hålla dem

4.
på avstånd ifrån mig. Jag märkte då, att de sökte manövrera mig ned i diket vid vägen, men för detta tog jag mig väl i akt. Då började de fumla med händerna efter sina knivar, men jag hade ingen lust att göra bekantskap med deras knivar, utan i ett obevakat ögonblick, då de tänkte mera på kniven än på mig, ryckte jag till, och så tappade de sitt tag, och kvick som jag var, var jag i nästa ögonblick utom räckhåll både för deras händer och knivar. De ropade efter mig, att om de än skulle sitta på Långholmen i tio år, skulle de se mitt hjärteblod. Nog skulle de sörja för att jag icke skulle predika för rallare mer. Jag såg dem sedan men hade aldrig något obehag vidare av dem.

Vid ett annat tillfälle gick jag och följde järnvägslinjen, bärande en packe böcker, vilket merendels var min utrustning på dylika färder. Vid ett arbetslag stannade jag och bjöd ut mina böcker och omtalade därjämte, att predikan skulle hållas på kvällen. De voro välkomna till denna. Där träffade jag en dalkarl, som varit en kristen men som låtit sig lockas att börja dricka igen. Jag hade sammanträffat med honom under den tid han fruktade Gud. Nu bar han ena armen i band. Jag började samtala med honom, och så berättade han, att han hade berusat sig, och så hade krögaren kastat ut honom, och då han gjorde motstånd blev hans axel bruten. Jag visade honom vådan av att övergiva Gud och att hängiva sig åt världen samt uppmanade honom att åter stå upp och fly till Gud och söka hans nåd och förlåtelse.

Nedanför oss stod en man, som jag icke hade lagt märke till, vilken hörde mitt tal. Det var just den krö-

gare som behandlat denne man så brutalt. Han rusade upp och började överösa mig med de grövsta skällsord samt hotade att slå sönder mig, som han sade. Så frågade han mig, om jag vågade säga att jag var ett Guds barn, i vilket fall han skulle slå mig. Jag svarade lugnt och stilla, att jag visste det och att jag inte kunde förneka det. I nästa ögonblick slog han till, och det var ett slag som tog med besked, ty jag liksom tappade sansen. Min hörsel var också borta i flera dar på den sidan av mitt huvud som fick slaget. Då han var färdig att giva mig ett andra slag, rusade flera arbetare till och höggo tag i krögaren och frågade, om han visste vad det kostade att överfalla en fredlig man, som icke gjort honom något för när, och om han tänkte på hur det skulle gå med hans olagliga krog, om han blev stämd för sitt överfall. Det hade han icke tänkt på i sin förbittring. Jag sade dem, att det icke kostade något att slå Wik, ty jag ämnade icke komma med någon stämning. Däremot ämnade jag vädja till Gud, i vars tjänst jag stod, och det kanske skulle bli svårare än om länsmannen komme. Krögaren blev ängslig och männen förvånade sig över att jag icke ämnade göra sak av överfallet, då jag hade så klara vittnen. Krögaren och jag hade sedan sällskap en halv mil genom skogen, och då fick jag tillfälle att tala allvarligt med honom, så han grät över sitt usla liv och förbannade sin affär, genom vilken han lockade andra i fördärvet. Han var synnerligt bedrövad över att han hade överfallit mig. Samtalet under skogsvandringen var gripande och jag kände, att jag även då stod under Guds beskydd. När vi skildes, räckte jag honom handen till ett kristligt farväl.

4.

Arbetarna på ett stort område fingo reda på att krögarn hade misshandlat den lille evangelisten, varför de slöto sig omkring honom som en trogen livvakt. De visste, att de i evangelisten hade en verklig vän, och det var rent av rörande att märka deras vänlighet och huru de lyssnade mera allvarligt än någonsin till hans förkunnelse. Särskilt förvånade voro de över att jag icke stämde krögaren, då jag hade så många ojäviga vittnen samt kunnat utkräva skadestånd. Ryktet om krögarens överfall spred sig allt vidare efter linjen och bidrog till att jag ofta fann mina bästa vänner bland de vildaste av arbetarna. Detta skedde under den tid i slutet av sjuttiotalet, då vågorna ännu gingo höga efter de stora folkväckelserna i vårt land.

Då jag nedskriver detta, tränger sig en här av minnen på mig. Detta fyller min själ med den djupaste tacksamhet till Gud för hans trofasta nåd, på samma gång jag förvånas över att han kunde använda ett så ringa redskap som jag var. Med patriarken är jag därför redo att utropa: »Jag är för ringa till all den barmhärtighet du bevisat mig.» Nog är det dock stort att ha fått bära genom livet alla dessa hågkomster av all Guds trofasta nåd och faderliga omvårdnad.

5. Vördig prosten och den lille evangelisten.

Många av svenska kyrkans präster sågo med allt annat än blida ögon på den andliga rörelsen. De menade att den skulle verka splittrande för kyrkan och undergräva prästernas inflytande. I stället för att glädjas över den Guds nåd som uppenbarades i dessa mäktiga väckelser, uppträdde de mångenstädes som motståndare, vilka använde sitt inflytande och sin myndighet för att misstänkliggöra rörelsen och försvårade arbetet för de lekmannakrafter som till icke obetydlig del buro denna rörelse. Långt ifrån alla präster handlade så, men många av dem gjorde det. Här framstod kyrkan som sådan som det viktigaste, hur det gick med människosjälarna tycktes vara av underordnad betydelse. Man lät supare och deras likar vara ostörda, under det man rätt ofta sökte sak mot dem som i ödmjukhet ville frukta Gud i anda och sanning. Den fria andliga rörelsen lät sig likväl inte hindras därav, utan för mången frikyrkoman blev det en orsak att rikta sina vapen mot präster och statskyrkosystemet.

Jag vill visst inte därmed påstå, att den fria rörelsens banerförare alltid handlade visligt. Det fattades även där mången gång det sanna ödmjuka sinnet. Även i den offentliga förkunnelsen gjordes inte så sällan skarpa

5.

utfall emot statskyrkan som sådan. Rådde ett spänt förhållande emellan dessa två riktningar, var det icke enbart den enes fel.

I min förkunnelse och i min verksamhet sökte jag aldrig, så vitt jag nu kan minnas, att verka splittring i kyrkligt avseende eller att söka nedsätta prästens anseende genom att vare sig enskilt eller offentligt framhålla hans fel och brister. Jag kom tidigt underfund med mina egna många brister, och hade nog med att söka bekämpa dessa. Jag sammanträffade också med flera präster som ställde sig varmt förstående till den unge evangelistens verksamhet. För övrigt hade jag blott ett mål i sikte nämligen att föra människorna, som kommo för att höra, fram till en personlig avgörelse inför Gud, varigenom de kunde erhålla en salig frälsningsvisshet genom tron på Kristus. Nådde jag detta mål, fingo de till tron komna sedan ordna sin kyrkliga ställning som de själva funno för gott. Samtidigt dolde jag likväl aldrig var jag själv var hemma på det kyrkliga området. Denna min ärlighet förskaffade mig vid flera tillfällen vänner bland prästerna. Jag fann, att ärlighet varar längst, även då det gäller vår kyrkliga ställning.

Under en av mina resor kom jag till en stor skogsby uppe i Norrland, där jag predikade i skolhuset. En mäktig rörelse uppstod, ty Gud utgöt sin Ande över de skaror som samlades för att höra den unge evangelisten. Många blevo förda till levande tro på Kristus. Ett stort nådens verk skedde både bland gamla och unga. De ofta förekommande dryckeslagen upphörde, dansbanan avfolkades och blev nedriven. De råa visorna tystnade, och i stället tonade lovsånger både ute och inne till Guds

5.

och Lammets ära. En dylik underbar tid hade man i dessa bygder aldrig förut upplevat. Förhållandet påminde i sanning om profetens ord, att Jerusalems glädje skulle höras lång väg.

Detta hade fortgått en längre tid, då meddelande kom från prosten i församlingen, att skolan skulle stängas. Byn låg avsides uppe i skogen och till kyrkan var flera mil. Då bönderna i byn fått del av prostens befallning, sade de till evangelisten: »Predika du bara, för skolan svara vi.» Efter någon vecka kom länsmannen och hade både handbojor och fotbojor med sig med uppdrag från prosten att göra slut på det ofog, som enligt hans förmenande rådde i byn. Länsmannen sammankallade de ledande bönderna i byn och meddelade dem sitt uppdrag. Men de svarade honom: »Så länge vi söpo och både gammal och ung i vår by levde det mest tygellösa liv, brydde prosten sig icke om oss. Då föreföll allt vara bra. Nu är det slut på superiet. I stället för svordomar och de liderliga visorna ljuda härliga sånger i vår by. Det har skett en förvandling ibland oss, sedan den unge evangelisten kom hit, som ingen kunnat ana förut, men då blir prosten bekymrad för oss. Det där förstå vi icke. Men ett ville vi säga kommissarien: skolhuset ha vi byggt. Timret är taget i våra egna skogar, vi hava själva huggit och kört det och byggandet av huset hava vi betalt med egna penningar. Huset är vårt, och det står öppet för den unge predikanten, som Gud sänt till oss. Lyd vårt råd, kommissarien, och stanna och hör själv och döm sedan, det är det bästa. Men försök icke med några våldsåtgärder mot vår unge predikant, ty det finns gott om handfasta karlar i vår by, det

5.

ville vi säga. Vi vilja lyda både gudomlig och mänsklig lag, men några övergrepp komma vi icke att tåla, då vi icke på något vis överträtt lagen, och predikanten står under vårt beskydd. I den saken äro både kvinnor och män i byn eniga.»

Länsmannen stannade över predikan. Jag var icke så litet bävande till att börja med, men så kom Gud med sin Andes kraft, det var många som sökte Guds förlåtande nåd. Jag glömde länsmannen samt förkunnade ordet med frimodighet. Mötet slutade med bön och tårar för en del, för andra var det jubel och glädje. Vid dess slut sade länsmannen till några av bönderna: »Hälsa den unge predikanten, att om någon vill skada honom, så behöver han endast kalla på mig, jag har aldrig hört maken till predikan.» En av bönderna svarade: »Tack, kommissarien, men han har visst säkrare försvar än så, polisen behöver han nog icke, men det var roligt höra kommissariens omdöme.»

En vecka gick i lugn och ro, och väckelsen fortfor med oförminskad styrka. Det var ett jubel vid våra möten, som icke kan beskrivas. Det första häftet av Sankeys sånger hade just då utkommit, och det var underbart vad folket kunde sjunga. Det var väl icke så tonrent alltid, men vad betydde det, den nyfrälsta skaran måste på något sätt giva uttryck för sin överflödande frid och glädje. Stundom måste sången avbrytas, ty över sina synder sörjande själar ville ha förbön. Ingen som icke varit med i en sådan väckelse kan göra sig en föreställning om kraften i densamma och huru den drager med sig allt på sin väg. Det är som om man stode inför den Evige, under det både tid och evighet försvinna. Gam-

5.

mal ordning är satt ur funktion. Det är bara ett som härskar, och det är, hur skall jag tydligast kunna visa dessa längtande själar fram till Kristus?

Så uppenbarade sig kronofogden en dag. Det var ju ett strå vassare än länsmannen. Även han var sänd av prosten. Men bönderna lämnade honom samma besked länsmannen fått och tillade: »Stanna och hör själv.» Bland åhörarna den kvällen hade den unge predikanten säkerligen ingen mera uppmärksam än kronofogden. Det rymliga skolhuset var fyllt till sista plats. Spänningen var stor, ty man visste icke vad som skulle ske, då denne lagens höge väktare var närvarande. Men bönderna voro redo att ingripa, om något våld skulle försökas. Det blev en underlig stund. Jag stackars liten darrade väl på rösten till att börja med, men så föll den Helige Ande över både talare och åhörare. Det blev ett stort gny och många frågade efter vägen till Gud. Då predikan var slut, sade kronofogden till några av bönderna: »Är det sant vad den mannen säger, och det betvivlar jag icke, då är det illa beställt för både mig och många andra. Må Gud hjälpa oss. Men vill ni icke söka förmå predikanten att besöka prosten, ty han är alldeles vild av förtvivlan över vad som sker här. Hälsa er predikant och tacka honom för vad jag fått höra i afton.» Bönderna sade, att medan kronofogden talade, sågo de huru han måste torka tårar ur sina ögon. Det är underbart då Gud uppenbarar sin makt.

Några dagar efter denna händelse sade en av bönderna till mig: »Nu fara vi och hälsa på prosten.» Jag var snart färdig sedan jag anbefallt mig i innerlig bön i Guds händer. Jag var icke rädd för prosten, men jag

5.

var rädd för att jag, om prosten bleve oresonlig, icke skulle kunna skicka mig i allt som en kristen och i ödmjukhet samt i sann frimodighet kunna giva de svar som anstode en evangelii förkunnare. Jag hade icke berett mig på vad jag skulle säga. Jag hade ju ingen aning om vad prosten skulle andraga mot mig. Men i innerlig bön inför Gud hade jag sökt bereda mig för sammanträffandet, som jag anade skulle bliva spännande nog.

Då vi nådde prästgården, sade bonden: »Gå du i Guds namn in och var frimodig, jag skall hålla mig i närheten så om han överfaller dig, behöver du endast giva ett tecken så kommer jag till din hjälp. Jag vet att han kan vara svår nog, om sinnet faller på honom.» Jag försäkrade att det icke hade någon fara, ty Gud skötte nog om både prosten och mig. Så trädde jag in på expeditionen, och när jag hälsade och nämnde mitt namn, for prosten upp som om han blivit stungen av en orm och rusade mot mig med upplyftade händer. I den ena handen hade han en stor silversnusdosa och i den andra en blårutig näsduk, i vilken han uppsamlat allt som förut konsumerats ur den stora snusdosan. Det var ett spännande ögonblick, ty det såg ut som om han skulle slå mig i huvudet med den stora snusdosan. Men det var icke så farligt, ty det hela utmynnade i att han i vredesmod skakade sin blårutiga näsduk över mig, så jag blev grundligt pudrad av den bruna varan. Det var ett dramatiskt ögonblick, det vågar jag säga, men jag höll mig nära Gud i bön och kunde således vara lugn. När prosten nått höjdpunkten av förbittring, sade jag, så lugnt jag kunde: »Men inte ska väl vi som Herrens

tjänare vara förbittrade?» Då blev han ögonblickligen lugn och bad om ursäkt i det han tillade: »Se jag blir så lätt häftig.» Men lugnet varade blott några minuter, så var han åter eld och lågor samt skakade åter sin snusiga näsduk över mig. Han var stor och ståtlig, jag liten och spenslig.

Så utbrast prosten i högsta förbittring: »Vem har givit dig lov att fara omkring i min församling och predika?» Jag svarade så lugnt jag kunde: »Det har jag fullmakt till.» Då stannade prosten helt häpen och sade: »Sade du att du har fullmakt, vem har kunnat giva dig en sådan? Jag har blivit utnämnd av Kungl. Maj:t att sköta denna församling och ämnar icke tillåta några villoandar att tränga in och fördärva min jord, det må du veta.» Jag tog då fram min förmanarefullmakt, ty jag hade icke kommit så långt så jag var lokalpredikant. Denna hade jag fått av min pastor i metodistförsamlingen innan jag reste. Jag gav fullmakten åt prosten. Han blev häpen och läste fullmakten flera gånger, ty det var en verklig fullmakt, tryckt på bra papper och underskriven av en pastor och därtill stämplad med en församlings stämpel. Så utbrast prosten: »Den här gäller din församling, men ser du, detta är min församling.» Jag svarade helt stilla: »Det är nog ett misstag, ty jag tillhör den församling, till vilken Herren sade: 'Gån ut i hela världen och gören alla folk till mina lärjungar', och så vitt jag förstår, är det folk där uppe i byn, där jag är, så jag är nog på rätt plats och min fullmakt i sin fulla ordning.»

Det där var mer än den upprörde församlingsherden i hastigheten kunde klara.

5.

Så tillade jag: »Det måste vara något misstag i de underrättelser vördig prosten fått om mig och min verksamhet. Jag far visst icke omkring i prostens församling, ty jag har endast varit i den by, där jag nu uppehåller mig, och det kan väl icke kallas att fara omkring. Jo, det vill säga, jag har ju i dag rest hit för att träffa prosten, men det bör jag väl icke klandras för. Det är allt jag farit omkring i prostens församling ännu.» »Vad», utbrast prosten, »ämnar du komma till andra byar också?» »Det kan man aldrig veta», svarade jag.

Nu hade prosten hunnit lugna sig samt därjämte skaka allt innehållet i sin blårutiga näsduk över mitt huvud, varför vi satte oss stilla ned för att samtala helt vänligt. Jag berättade för prosten huru jag funnit det i den skogsby, där jag befann mig. På grund av det långa avståndet från kyrkan, var det gamla orkeslösa personer, som icke fått höra Guds ord predikas på tio år. De hade varit så glada över att få höra predikan, att de hade gråtit av glädje. Vidare berättade jag om huru jag funnit livet i byn, då jag kom dit, och huru allt nu förvandlats både bland gamla och unga genom den väckelse som Gud givit. Dansbanan hade blivit nedriven, och supgillen, som förut voro så vanliga, förekommo nu aldrig. Men i stället fick man nu höra psalmer och sånger till Guds ära sjungas både inne och ute. Nu kunde man på kvällarna höra psalmer sjungas från gård till gård. Prosten hörde stilla på och förundrade sig.

Då sade jag: »Säg mig nu, vördig prost, vad är det i min verksamhet som så misshagar eder? Jag predikar varken enskilt eller offentligt mot kyrkan, icke heller

driver jag propaganda för något visst samfund. Allt vad jag gör är att varna både gammal och ung för synden samt uppmanar dem att söka Guds förlåtande nåd genom Jesus Kristus, för att därigenom komma till levande visshet om förlåtelse samt barnaskap hos Gud.»

Prosten svarade: »Jag har ofta tänkt på folket i de avlägsna byarna, men jag har ju aldrig tid att besöka dem. Men ser du, det är icke det att du predikar som oroar mig, utan det att din predikan åstadkommer så mycken oro och bråk.»

Jag svarade honom: »Menar prosten att det är bråk, då människor vakna upp över sina synder samt börja fråga efter Gud och hans frälsande nåd. Söker icke också prosten få sina åhörare omvända till Gud?»

Prosten svarade: »Jag söker visa mina åhörare huru de skola leva som kristna.»

Jag sade då: »Det är säkerligen en liten skillnad på vår predikan. Prosten visar sina åhörare huru de skola leva som kristna, jag söker visa dem huru de skola bliva kristna, vilket enligt min tanke är en absolut nödvändighet för att kunna leva som kristna. Enligt min uppfattning är det förgäves att visa människorna huru de skola leva som kristna förr än de funnit Kristus som sin Frälsare. Det är ju så att när Kristus får grepp om en människa, gör han något av henne. Av fattiga syndare gör han helgon och av svaga stackare gör han helgamanna medborgare och medlemmar av Guds husfolk.»

Prosten svarade: »Du säger att vi skola bliva kristna. Kristna äro vi väl allesammans, vi äro väl inga hedningar heller.»

5.

Jag svarade: »Prosten menar väl icke att vi födas såsom vredens barn, men bliva genom dopet Guds barn, och att vi således genom en mänsklig handling bliva födda på nytt?» Se ni tro att människan födes med vad vi kalla arvsynden eller en naturlig böjelse till det onda. Men vi tro, att den lille födes som ett Guds barn, ty Kristus förklarar själv, att sådana hörer himmelriket till. Det var odöpta barn som Jesus gav detta vittnesbörd om. Men nu säger erfarenheten oss att de flesta människor gå bort ifrån Gud, och så kommer Herren med sitt krav, att vi måste födas på nytt, därför mena vi människor allestädes att omvända sig för att genom tron på Kristus få det eviga livet, och det är detta prosten kallar bråk. Händer det icke att människor komma efter predikan till prosten och bedja om upplysning om huru de skola bliva sådana som Gud vill att vi skola vara och att prosten får bedja till Gud tillsammans med dem?»

»Nej», svarade han. »För resten har jag min expedition, där de kunna få samtala med mig, om de önska, och då under biktens insegel. Jag är ju bunden av min prästed.» Jag frågade då: »Komma de ofta till sin själasörjare med sina andliga bekymmer?»

»Nej», sade han, »numera händer det sällan.»

Just då knackade det helt sakta på dörren, och så stack min gode skjutsbonde in sitt huvud genom dörren och undrade, om det icke var på tiden, att vi skulle resa hem. Han var icke säker på, om icke den hetlevrade prosten gjort kål på den lille evangelisten, då han väl kände prostens heta lynne. Men prosten ropade helt glad: »Nej, se på Anders Pers, stig in, stig in, jag skall

5.

säga till om litet kaffe innan ni reser. Och så tillade han vänd till mig: »Det finns en stor skogsby som heter Valla, skulle du vilja resa dit och predika för dem, de få så sällan höra ett Guds ord de stackarna? Det är ju lång väg dit, men jag skall betala skjutsen.»

Jag svarade att det skulle jag göra med glädje, om blott prosten ville meddela dem det, så de visste att jag kom enligt prostens uppdrag.

Jo, det skulle han visst göra. Och så vände han sig till min skjutsbonde och sade: »Skulle Anders Pers vilje ordna om en skjuts för herr Wik till Valla samt låta mig veta vad den kostar, så skall jag betala den?» Ja nog skall jag ordna med skjuts, menade bonden, men räkningen får nog prosten vänta på.

Sedan vi hade druckit kaffe, hade vi en stund i gemensam bön inför Gud, varefter vördig prosten tog den lille evangelisten i famn, och under det han skakade de sista kornen ur sin blårutiga näsduk över mig, nu i all vänlighet, skildes vi åt som de bästa vänner. Det var en spännande men i högsta grad intressant upplevelse jag fick göra den gången. Det lärde mig förstå att prästen hade sin syn på saker och ting som hörde till församlingsvården som jag förut icke hade reda på.

6. Då jag fick en ny överrock.

Under de år jag reste som evangelist, hade jag intet ekonomiskt understöd från något sällskap, icke heller bad jag någon person eller någon sammanslutning om något bidrag. Men jag brukade tala med Gud om mina behov, även då det gällde så profana saker som kläder och skor. Mina ekonomiska behov voro så ytterst små, ty jag hade ju fri mat och husrum var jag kom. Tåg funnos ej, så jag behövde inga biljettpenningar, och fick jag skjuts någon gång, som väl hände, så var det aldrig fråga om betalning. För resten så gick jag ofta långa vägar, jag hade ju lätt för att gå. På det området hade jag ett gott exempel av Jesu apostlar såväl som av Mästaren själv. Men nu började det se vanskligt ut med min överrock. Den började se övermåttan sliten ut samt blommade långt förr än våren skulle komma. Och så började jag känna längtan ut igen. Jag hade varit i flera månader i den nyss nämnda skogsbyn. Så bad jag Gud dagligen under två veckor om ny överrock, men ingen rock såg jag till. Jag tänkte då, du kan gott reda dig med den gamla rocken. Om du skulle få en ny fin rock torde du bli högfärdig, vem vet vad det kunde leda till. Laga du att du har ett fulltonigt evangelium att förkunna, det är långt viktigare än en ny rock. Jag sade så mina vänner i den skogsby, där jag blivit mottagen

6.

som en Guds ängel och där jag fått uppleva så många saliga stunder, ett varmt farväl. Och med mina få tillhörigheter i en väska samt mitt bokpaket under armen började jag vandringen mot okända mål. Jag kände mig fri och glad som en fågel i skogen där jag gick sjungande fram.

Under denna min vandring kom jag en dag till en stor by. Jag gick då in i den största gården jag kunde se samt hälsade och sade mitt namn och frågade, om jag kunde få predika där på kvällen. De svarade att de icke hade någon som de kunde sända ut i byn och meddela om predikan. Jag svarade, att det kunde jag göra själv, om de blott ville öppna rum för predikan. De svarade att det gick nog för sig, men någon hänförelse för saken hade de säkert icke.

Jag begav mig ut i den stora byn för att kungöra om min predikan, men då jag icke visste vad gården hette sade jag att det var den största gården. Jag fortsatte från gård till gård ett par timmar med denna kungörelse, och då jag kom tillbaka var det tid att börja predikan. Under tiden hade de ordnat med sittplatser i den stora stugan genom att lägga bräder på stolar till en sorts bänkar. Och så kom det folk, mest ungdom. Men alla stannade innanför dörren i en klunga, till vilken också husets folk slöto sig. Ingen vågade eller ville sätta sig, ehuru jag uppmanade dem därtill. Så höll jag min predikan för denna förskrämda skara vid dörren. Men så snart jag sade amen rusade alla på dörren. Icke en enda stannade kvar för avslutning av mötet, det fick jag göra ensam.

6.

Sedan väntade jag en lång stund att någon av husets folk skulle komma in, men jag fick vänta förgäves. Jag sökte då se efter var husets folk var, men dörrarna till den del av huset voro stängda. Det föreföll som huset blivit fullständigt utrymt på folk på en gång. Då såg jag en dörr bakom den plats där jag stått under predikan, vilken jag öppnade. Och se, där fanns en liten nätt och fin kammare där ett ljus brann, och på bordet var framsatt smör, bröd och mjölk. Utom detta var det en säng väl bäddad. Allt var ytterst fint och rent. Jag tänkte då, detta måste vara för mig. Jag åt och tackade Gud samt anbefallde mig i Guds hand för natten och gick till vila i den väl bäddade sängen. Men vad jag kände mig ensam den kvällen. Jag kom från en by där alla hade omhuldat mig på bästa sätt, och här var det ingen som ville kännas vid mig. Den kvällen grät jag mig till sömns. Jag hade aldrig blivit mottagen på det sättet på någon annan plats förut. Men jag var ung, dagen hade varit rätt så ansträngande, varför jag somnade som ett snällt barn från alltsammans.

Nästa morgon vaknade jag glad och kry samt steg upp och klädde mig, varefter jag gick ut i den stora stugan, där jag predikat förra aftonen. Där fann jag frukosten framdukad på bordet, men icke en människa såg jag till och icke ett ljud förnam jag från någon del av huset. Jag åt samt tackade Gud. Men förgäves sökte jag finna någon av husets folk, de blevo alla borta. Sedan jag i innerlig bön anbefallt hemmet och dess besynnerliga innevånare i Guds beskydd lämnade jag hemmet utan att kunna säga ett tack till någon.

6.

Dagen var ljus och luften var hög och klar. Jag hade fått igen mitt glada humör sedan förra dagens egendomliga upplevelse. Jag sade till mig själv: Det där behövde du säkerligen sedan du under en lång tid varit firad och uppburen, det kan göra dig gott. Var nu en man och tappa ej modet för en sådan småsak, du fick ju både en god bädd för natten samt mat både till kvällen och frukost. Och så stämde jag upp en sång, där jag gick genom den tysta skogen. Allt andades stillhet och frid i naturen omkring mig, och mitt sinne hade åter kommit i jämnvikt.

Så blev jag upphunnen av en skjuts, och jag blev bjuden att åka med. Jag tackade samt satte mig upp bekvämt i släden, och så blev det ett trevligt samtal med skjutskarlen. Då han fick höra vem jag var samt vart jag skulle, sade han: »Då kan jag skjutsa er ända fram, ty jag skall ändå ditåt.» Det var jag storligen tacksam för. På det sättet kom jag fram som en fin karl och icke som en landsvägsluffare. Som jag icke kände någon i byn och undrade om jag skulle få ett likadant mottagande som jag fick föregående afton, bad jag skjutskarlen köra mig till största gården i byn.

Då vi stannade utanför dörren, väntade jag att någon skulle titta ut för att se vem som kom. Vi hade ju bjällror på hästen, så det borde höras att någon kom in på gården, men ingen människa syntes till. Jag öppnade då dörren till stora ingången och steg in, men ingen människa kunde jag upptäcka. Sedan jag vandrat genom flera rum, kom jag in i ladugården, vilken enligt dåtida sed var sammanbyggd med boningshuset och där familjen bodde under vintern. Därinne satt husmodern

och spann lin. Jag hälsade och nämnde mitt namn samt undrade om jag kunde få predika hos dem på kvällen. Gumman stannade då sin spinnrock samt såg på mig noga. Så utbrast hon: »Å Harre min Gud, är det lille Wik, jag har hört talas om dig, sätt dig, gosse, så får du kafi.» Jag tackade men sade att jag hade min skjuts utanför, som jag måste lämna besked om huruvida jag skulle stanna där eller ej. »Bed honom komma in», sade gumman, »så får han kafi också. Vi ha inget stort rum, fastän vi har ett stort hus, men grannarna ha en stor stuga, så det blir nog bra, bara far kommer hem, han är ute i skogen efter litet ved. Men vi ha en kammare uppe på vinden, som vi nyligen fått i ordning, där skall du bo.» Jag tackade samt kände mig hemma med samma, och så var den saken klar. Skjutskarlen fick sitt kaffe tillsammans med mig, och någon betalning för skjutsen var icke fråga om.

Då husfadern kom hem om en stund, blev han icke litet förvånad över det främmande hans hustru mottagit, medan han varit borta. Men även från hans sida blev mottagandet hjärtligt. Därtill ordnade han så att grannens stora sal ställdes till mitt förfogande för predikan på kvällen och ombesörjde att meddelande därom sändes ut i byn. I deras lilla kammare en trappa upp bodde jag den vecka jag stannade i byn. För övrigt blev jag omhuldad på bästa sätt.

Veckan blev dock rätt så mödosam. Jag hade att predika nära nog från morgon till kväll. Folket tyckte det var ett underdjur de fått besök av, som talade utan att ha skrivet vad han skulle säga, vilket deras präster

i regel hade. Därjämte var jag så ung. Det var första gången de hade hört en så ung man predika, och det var i deras ögon märkvärdigt. Allt arbete lades åt sidan under hela veckan, utom att djuren tillsågos och man skaffade hem litet ved. Och så ville de höra mer. När jag hade hållit på ett par timmar och slutade, undrade de varför jag icke fortsatte. Att det kunde ta slut i sädesskäppan för den unge predikanten, kunde de icke tänka sig. Då jag skulle äta, dröjde jag stundom litet längre än jag behövde vid bordet för att få tid att tänka över vad jag nu skulle säga samt söka reda på en lämplig text. Då hände det, att någon öppnade dörren och meddelade, att folket var samlat och väntade på mig. Det var tacksamt, men vad jag blev utpumpad.

Många blevo emellertid omvända till Gud, ty en verklig hunger rådde efter Guds ord och det eviga livet. Bland dem som under denna vecka funno Kristus som sin Frälsare voro både hustrun och mannen som mottogo mig så vänligt och vilka härbärgerade mig. Jag stod sedan i skriftlig förbindelse med dem i flera år intill deras död. Veckan var oförglömmelig, rik på under och Guds kraft som den var.

Som jag förut nämnt, hade jag inte någon ekonomisk hjälp från något håll och aldrig bad jag om en kollekt eller annat bidrag. Jag hade lärt att anförtro även dylika omsorger åt Gud. Emellertid började min överrock att bli betänkligt sliten. I ett par veckors tid bad jag Gud om en ny rock, men ingen syntes till. Då tänkte jag. »Var du nöjd med den rock du har, om du finge en ny, så kanske du bleve högfärdig. Viktigare än att få rocken är att du har ett fulltonigt evangelium att

6.

förkunna.» Jag hade visserligen inte mycken tid att tänka på någon rock, så upptagen som jag var med predikan, men jag var ändå åtskilligt förvånad, att den uteblev, ty jag brukade alltid få vad jag bad Gud om.

Innan jag lämnade platsen, kom dock bonden, hos vilken jag bodde, och talade med mig om mina framtidsutsikter och framkastade frågan, om jag icke tänkt på att söka mig in i någon skola för att vinna utbildning för predikantkallet. Jo, det hade jag visst gjort, men det kostade penningar, och sådana fattades. Om Gud ville, att jag skulle gå den vägen, ville jag därför vänta tills att han visade mig vägen även beträffande kostnaderna för mina studier. Lantbrukaren sade då: »Jag har sålt en skogsbit för tolv tusen kronor, och när jag får betalt för den, kan du få hundra kronor. Du får betala dem sedan då du kan.» Tydligen hade han den uppfattningen, att hundra kronor skulle räcka till en sådan utbildning. Jag tackade för hans frikostiga erbjudande, men jag var icke lika säker på som han att den summan skulle räcka. I alla fall tänkte jag, att om Gud kunnat skaffa åt mig de första hundra kronorna, skall han förvisso skaffa det övriga som behövs, om han vill att jag skall gå den vägen. Därför såg jag i mannens erbjudande en vink från Gud, vilken fyllde mig med stor glädje.

Då bonden följande dag skulle skjutsa mig två mil till nästa by, där jag ämnade stanna, kom han in och sade: »Jag har tänkt på, att du kanske behöver något penningar nu?» Så tog han upp trettio kronor och räckte mig, under det han sade: »Det här hör icke till de där etthundra du skulle få låna till dina studier,

6.

det här är en gåva.» Jag tog emot penningarna samt utbrast högljutt: »Halleluja, där kommer överrocken.» Han blev förvånad och frågade vad jag menade med det utropet. Jag berättade då för honom om huru jag bedit Gud i två veckor om en ny överrock, emedan min gamla var så sliten, och nu kom svaret. Att min överrock var sliten hade varken han eller någon annan i byn tänkt på. De hade fullt upp med att tänka på vad jag förkunnade för dem, vilket i många stycken var så nytt både för deras uppfattning och erfarenhet. Han utbrast då med tårar i ögonen: »Du menar väl inte att en sådan stackare som jag skulle få gå Guds ärenden och att Gud på det sättet skulle besvara din bön och du skulle få en ny rock.» Jag sade att det såg så ut. Aldrig hade den gode mannen kunnat tänka sig att han skulle få gå Guds ärenden och få göra en sådan upplevelse. Säkert är att både bonden och hans hustru, vilka mottogo mig så hjärtligt i ladugården då jag kom, blevo sant troende och levde som sådana i flera år, tills att de dogo i stor frid. Innan de slutade sina dagar, hade jag dock hunnit betala dem de hundra kronorna. Ränta på penningarna ville de dock inte höra talas om.

Det var en jublande glad yngling som nu fortsatte resan. Orsaken till min glädje var i första hand det synliga resultatet av min förkunnelse på denna plats och de många vänner jag vunnit. Samtidigt fröjdades jag också över att ha fått se den första skymten av att kunna förverkliga en länge närd önskan om en smula utbildning för den livsuppgift som jag förnam att jag var kallad till.

6.

Det var dock även en förödmjukad yngling som nu reste. Jag kände huru litet jag kunnat giva dessa efter livets bröd hungrande själar. Jag både insåg och kände min egen inre fattigdom och mitt djupa behov av något mer både beträffande intellektuell utbildning och personlig erfarenhet av de stora frälsningssanningarna som jag sökte förkunna. Löftet om studielån utan att jag med ett ord begärt det såväl som penningarna till den nya rocken, vilka jag bar i min ficka, bringade mig även ned i ödmjuk bön inför Gud på samma gång jag jublade av glädje. På den plats, dit jag nu kom, blev mitt härbärge hos en skräddare, och då passade jag på att beställa överrocken. Jag berättade för skräddaren huru jag fått penningarna och undrade om det skulle räcka till en snygg överrock. Han lovade att för den summan sy en fin överrock. Jag var som vanligt ivrigt sysselsatt om dagarna med att besöka folket i deras hem och att tala med dem om deras förhållande till Gud. Men jag sökte aldrig vara påträngande, ty jag visste att det måste vara ett Guds verk i själen, eljest kunde det icke bliva något av bestående värde. Jag medförde alltid böcker i syfte att sprida dem. Så läste jag alltid något Guds ord och bad till Gud innan jag lämnade hemmet. Så sjöng jag. Vid dessa besök inbjöd jag alltid till mina möten. Dessa besök i hemmen gjorde, att åhörarna och vittnesbäraren icke kände sig som främlingar för varandra, då vi möttes vid predikan, utan vi voro som vänner. Vad jag vid denna tid hade nytta av de första häftena av Sankeys sånger, som då utgåvos!

Bokpaketet var även en god hjälp för mig att komma i samtal med folket, då jag kom in i en främmande

6.

gård, på samma gång som sången väckte deras intresse. Denna nära kontakt med åhörarna gjorde det möjligt för mig att lämpa min förkunnelse efter deras inre behov.

När överrocken var färdig, befanns den vara utmärkt. Då upptäckte skräddaren att även min kostym var bristfällig. Det hade han icke märkt tidigare. Då vidtalade han några av sina vänner, att om de ville betala tyget till en kostym, skulle han sy den fritt till mig. Jag hade ingen aning om detta förr än skräddaren begärde att få prova den på mig. Så skedde det, att jag, som bedit Gud om en ny överrock, fick både den och en ny kostym. Detta var så likt min himmelske Fader, ty han giver alltid långt mer än vi kunna bedja eller tänka. Min tro på Guds faderliga omvårdnad även då det gäller lekamliga ting, stärktes härigenom, vilket ofta varit mig till nytta i livet. Många gånger sedan har jag haft tillfälle pröva huru Gud är trofast i alla sina löften.

7. När jag blev järnvägspräst i urskogen.

I den by, där det föregående hände mig, blevo några omvända till Gud genom våra möten, på samma gång som de få troende som funnos där förut blevo stärkta och upplivade i nåden. Någon större rörelse uppstod icke. Jag fortsatte till kyrkbyn i samma socken, där jag var. Kyrkoherden hade sänt bud och inbjudit mig. Jag blev vänligt mottagen av honom och inbjuden att bo i prästgården. Strax efter kom en baptistpredikant dit, vilken också blev bjuden att bo i prästgården. Vi voro nu tre, tillhörande olika samfund, men med samma levande intresse för själars frälsning och uppbyggande av Guds rike i världen. Vi gjorde sällskap ut i byarna och predikade tillsammans varje afton, vilket väckte ett oerhört uppseende. Kyrkoherden var känd för sin allvarliga gudsfruktan, baptisterna voro också kända, men metodister hade ingen förut hört talas om. Kyrkoherden hade emellertid gjort deras bekantskap i Uppsala under sin studietid och mottagit starka intryck av deras förkunnelse. Något sådant som detta hade de aldrig sett förut, därför samlades stora skaror till våra möten. Många undrade rent av, om det icke var bevis för att vi nu befunne oss i världens yttersta tid. På söndagarna kungjorde kyrkoherden från predikstolen, var vi skulle vara varje afton under veckan. Församl-

lingen var stor och byarna voro många, så vi hade gott om utrymme. Vi arbetade i full harmoni med varandra utan att störas av samfundsolikheter. Kyrkoherden var en hjärtans god man, som av hela sin själ fruktade Gud och gladdes för varje nådesverk han fick se i sin församling. Minnet av kyrkoherde Thunell har varit för mig en helig skatt hela livet igenom.

En dag kom kyrkoherden till sina två medhjälpare och sade: »I morgon få ni nog bedja till Gud för mig särskilt. Jag har fått kallelse från kontraktsprosten, att han vill tala med mig. Han har säkerligen hört hur vi rumstera här uppe tillsammans, och jag känner ju hans tänkesätt gent emot alla frikyrkliga tendenser. Han är en så utmärkt man som i allt vill det rätta, men nog behöva vi bedja Gud i denna sak. Jag skulle icke vilja såra min högt värderade förman.»

Nästa morgon, då vi kommo upp, hade kyrkoherden redan rest. Vi voro flera gånger under dagen på knä i bön för kyrkoherden, att hans besök skulle avlöpa lyckligt och att han icke skulle få obehag för sin vänlighet mot oss. Fram åt kvällen kom han hem nyter och glad. Vi frågade honom hur det gått. »Jo», sade han, »det var som jag tänkte, att prosten var missnöjd med mitt sätt att mottaga och samarbeta med er. Han sade: 'Jag har hört sägas att du far omkring i din församling i sällskap med metodister och baptister och predikar tillsammans med dem, men det är väl ingen sanning?' Jag svarade: 'det är nog sanning'. Då fortsatte prosten: 'Jag har också hört, att du tar emot dem i ditt hem och att de bo i prästgården. Det kan jag ändå icke tro är sanning?' 'Jo', svarade jag, 'det

7.

är precis sanning, vördig prost.' Men då utbrast han helt förfärad: 'Huru kan du, som en kyrkans lydige tjänare, tillåta dig något sådant?' Då svarade jag: 'Jo se vördig prost, då jag följer dem på alla deras predikoresor i församlingen, hör jag så väl allt vad de säga, och då de bo hos mig i prästgården ser jag allt vad de taga sig till. De kan ingenting göra eller säga utan att jag märker det, på det sättet kan jag övervaka allt så väl.' Då utbrast prosten helt förtjust: 'Det var utmärkt, skynda dig hem, så de icke hinna ställa till något ofog, medan du är borta.'» Så log kyrkoherden, under det att spjuvern lyste i hans ögon. »Nu vet ni var ni har mig och att jag ser allt vad ni taga er till.» Jag sade då: »Det är just vad vi göra. Vi se noga efter vad kyrkoherden gör i allt, och höra noga efter allt vad kyrkoherden säger. Det är dock en tröst för oss på båda sidor att ingendera gör något som vi behöva dölja för den andra.» Det var en härlig tid med ett rikt mått av Guds nåd över vår gärning.

Verksamheten pågick så en tid framåt, en dag sade kyrkoherden: »I dag blir det något märkvärdigt. Från den by dit vi nu ska resa är det ytterst sällan någon kommer till kyrkan, och från den gård, där vi ska predika i kväll, har jag aldrig sett någon i kyrkan under alla åren sedan jag kom till församlingen. Nu skola de väl ändå nödgas höra en predikan, då vi komma till dem.»

Vi reste och kommo fram strax före den tid predikan skulle börja. Då vi trädde in, funno vi storstugan vara ställd i ordning med bräder lagda på stolar som sittplatser och längst fram var ett bord, på vilket en bibel

7.

och en gammal psalmbok lågo. En vattenkaraff och ett glas voro även framsatta. Allt var snyggt och prydligt i hemmet. Alla i hemmet hade likväl gått bort utom en gammal gumma, som var stendöv, så det var omöjligt att tala med henne.

Vi väntade en god stund över den bestämda tiden för att invänta åhörare, men ingen infann sig. Kyrkoherden såg förvånad ut och sade slutligen: »Vad skall vi nu göra?» »Vi ska naturligtvis predika», sade jag. »Men», invände kyrkoherden, »vi ha ju intet folk?» »Det är då märkvärdigt», sade jag, »jag tycker vi är folk alla tre, även gumman är folk, fastän hon inte kan höra något. Ja, jag tycker till och med att vi är riktigt bra folk.» »Men vi kan väl inte predika för varandra», sade kyrkoherden. »Det ha vi inte försökt förut, nu få vi väl göra det, ty den skammen skall vi väl icke låta komma över oss att vara tre predikanter här och ändå det icke skall bli någon predikan.» »Ja, då får du predika», sade den gode kyrkoherden. »Nej», svarade jag, »ni är kyrkoherde och skall börja, sedan blir det vår tur att tala.» Så skedde även. Vi talade i tur alla tre, och gumman satt nere vid dörren och såg på, ty höra kunde hon inte. På hemresan var kyrkoherden tyst, vi andra sågo saken mera från den humoristiska sidan, om någon sådan fanns.

Några dagar efter denna händelse samtalade vi om en fäbodvall långt uppe i skogen, där ett par hundra järnvägsarbetare voro inlogerade, och där ett förfärligt liv fördes synnerligast omkring den tid i månaden då avlöningen utbetalades. Vid den tiden kommo nämligen lönnkrögarna smygande genom skogarna med sina las-

ter av brännvin. Då kunde hårresande saker hända där. Livet var sådant, att prästen inte vågade sig dit, och länsmannen höll sig visligt därifrån, så mycket som möjligt. Jag uttalade min förvåning över att ingen begav sig till dessa människor och predikade evangelium för dem. Kyrkoherden frågade då, om jag vågade gå dit. Jag svarade att om Gud var med så borde det icke vara farligt för Wik att gå dit. Det kan väl icke vara värre än där Daniel var.

Två dagar efter detta vårt samtal sade kyrkoherden till mig: »Gör dig i ordning i morgon bittida, så får du följa med en skjuts som fraktar matvaror till fäbodvallen. Jag har skrivit till en handlande där, att du får bo hos honom. Nästa morgon var jag i ordning i god tid, och sedan kyrkoherden anbefallt mig i Guds beskydd i en innerlig bön, anträdde jag färden. Det var bitande kallt, och jag var icke så över sig väl rustad mot den stränga kölden, varför jag måste springa största delen av vägen för att icke förfrysa. Fram kom jag och blev mottagen av handlanden, om vilken kyrkoherden talat. Nu började ett underligt liv för mig. Man bör komma ihåg att jag var icke stort mer än en pojke med en späd och vek kroppsbyggnad, och utan den ringaste anstrykning av något prästerligt i mitt uppträdande. Så långt jag kunde märka fanns icke en enda i denna stora skara som fruktade Gud. Arbetarna voro hopträngda i de låga fäbodstugorna, därjämte voro ett par baracker uppförda för dem som icke fingo plats i stugorna.

Det väckte ett enormt uppseende, att en man kom dit för att predika för dem, och ännu mera förvånade blevo

de, då de fingo se mannen som skulle göra detta. Hade det varit en karl ändå, den kunde de givit ett grundligt kok stryk och sedan skickat iväg honom. Men en pojke, vad skulle de göra med honom? Han höll ju icke att ta i. Därtill en pojke som tycktes skratta åt hela världen. Nu måste de skratta med, så löjligt föreföll dem hela tillställningen.

Så började jag predika i en av stugorna för att sedan flytta över till en av barackerna. De kommo av nyfikenhet för att höra vad en sådan där pojke hade att säga. Men det var något som de icke hade tänkt sig. Jag hade två företräden. Det ena var min sångröst. Den var icke skolad, men den var stark och det var huvudsaken bland denna publik. Den andra förmånen jag hade var, att jag visste icke vad rädsla var. Jag bar med mig en levande visshet om att jag var på Guds vägar och att Gud skulle bevara mig. Denna känsla lämnade mig icke ett enda ögonblick under min vistelse där. Jag var en värnlös yngling, och likväl hade jag mod att uppträda som om jag hade kommandot över hela detta samhälle. Allt detta imponerade i hög grad på denna samling.

Något sådant som ljus eller lampa fanns icke, utan den enda belysning som bestods var den stockvedsbrasa som brann på den stora öppna spiseln. Som det var gott om torrved i skogen, var det icke någon brist på flammande brasor. När nu folket samlades inne i stugan, blev trängseln stor och talaren trängdes ytterst nära elden. Men detta gjorde att jag blev nära nog bränd på den sidan som var vänd åt elden, och då måste jag allt emellanåt vända på mig för att svalka

den halvbrända sidan, medan den andra sidan fick en likadan pers. Här gällde det inga fina fraser, utan det var att taga till sanningens storslägga. Ordet hade även kraft. Ofta hände under predikan, att någon av dessa grova syndare blev så gripen av vad de hörde, att de föllo handlöst i golvet, som om någon slagit dem i huvudet. Då fick jag avbryta predikan och badda på dem med vatten i huvudet och sedan tala med dem om Guds frälsnings väg och bedja till Gud med dem. Sedan var det att fortsätta predikan. De hade god tid, ty kvällarna voro långa. Vid denna tid på året mörknade det ju tidigt. Det lönade sig icke att ha mötet kortare än fyra, fem timmar. Någon bok eller tidning såg jag aldrig hos någon, vadan mina möten kommo som ett avbrott i de långa kvällarnas enformighet. Så sjöng jag sånger som mina åhörare sedan lärde sig. Hur det var med harmonien och takten i sången är bäst att icke tala om, men det var kläm och kraft i sången. Å, vad de kunde sjunga! Det förundrar mig nu efteråt att våra öron icke sprängdes, men det var liv och hänförelse i ett sådant möte timme efter timme.

Så fortgick det kväll efter kväll i fjorton dagar. Jag bad, predikade, sjöng och svettades. Dagarna använde jag för att förbereda mig för predikan på kvällen. Den lilla kammaren över handlarens butik blev för mig i sanning en helig plats, så kämpade jag med Gud stundom i timmatal i bön och tårar för att tillförsäkra mig Guds kraft och bistånd för den kommande kvällen. Jag gav mig aldrig i dispyt med någon, om de ville det. Jag sökte framställa Guds frälsningssanningar som orubbliga och fasta, som de även äro, och sanningens svärd

bet skarpt, ty nästan varje afton var det flera av dessa män som begärde förbön samt förklarade att de ville mottaga Kristus som sin Frälsare. Det var Guds underbara kraft som spordes i själarna, vilket förlamade allt motstånd.

Det enda jag kunde erhålla i matväg var amerikanskt fläsk, som när det stektes lämnade en mängd flott. I detta rördes sedan mjöl som fick koka ihop. Detta jämte sur grov limpa samt svagdricka var den stående kosten både för arbetarna och mig. Men om någon vid inköp av matvaror fick någon bit med kött på, så kom han till min bostad och lämnade det med förklaring att det skulle »lille prästen» ha.

Så led det mot slutet av de två veckor jag bestämt att jag skulle stanna på denna plats. Kvällen före min sista predikan uppträdde en stor karl som var förman för ett lag, och så sade han: »Ni vet att vi ha betalt för vårt arbete, och få vi icke betalt så arbeta vi icke.» Ja, det visste de. Så fortsatte han: »Nu ha vi haft vår lille präst här i fjorton dagar. Han har arbetat, förstår ni det?» Jo, det begrepo de också. Och så tillade han: »I morgon afton predikar vår lille präst för sista gången för oss, och då skall vi göra en insamling för honom. Han har arbetat, han skall ha betalt, begriper ni det? Jag skall själv sköta om insamlingen, och jag kommer att se efter vad var och en giver, och den som icke giver ordentligt, kommer jag sedan att randa så han blir både gul och grön. Nu får ni göra som ni vill, men kom ihåg att jag är karl att hålla vad jag lovar.» Jag har hört många säga till om kollekt på olika sätt, men aldrig som denne. Jag har heller aldrig vågat följa

7.

hans exempel. Icke heller har jag behövt det, och jag hoppas ingen annan skall söka använda samma metod.

Så kom sista kvällen för mig på den platsen. Jag hade tillbringat en stor del av dagen på mina knän i bön inför Gud. Det hade varit en så underbar tid för mig, och jag hade så mycket att tacka Gud för. Jag reste dit med stor bävan, och nu hade Gud lett allt så väl. Dem man fruktade skulle krama livet ur mig hade visat sig vara mina sanna vänner. Under hela tiden hade icke en enda sagt ett elakt ord till mig. Till ock med då de hade haft avlöning och brännvinslangarna kommo smygande med sin fördärvbringande vara, och då de berusade hade kommit i delo med varandra, så om jag kom gående förbi, upphörde allt gräl tills att jag var på vederbörligt avstånd.

Jag vågar säga att jag den kvällen var eld och lågor i min förkunnelse, ty jag visste att jag sannolikt aldrig mer skulle komma att tala till dessa. Jag bad dem, jag besvor dem inför Gud, att bryta med synden, under vilken form den hade fångat dem och fly till Kristus i bön och bekännelse. Det var en mäktig rörelse, och många sökte Kristus den kvällen. Många år ha gått sedan den kvällen, och ändå står allt levande för mitt minne. Det var i sanning oförgätliga timmar bland denna skara. Många som icke kunde få rum inne, stodo utanför i vinterkylan och hörde på, och inte så få av dessa trängde sig slutligen in för att böja knä i bön inför Gud och mottaga Kristus som deras personliga Frälsare.

Kvällen var underbar. Tiden gick fort, timme lades till timme, men mötet fortgick. Det var som om ingen

7.

tänkte på att gå. Jag talade, jag bad, jag vädjade till dem och jag svettades, och så sjöngo vi den ena sången efter den andra. Vi hade en stark känsla av att vi alla voro samlade inför Gud. Slutligen uppträdde den förut nämnda förmannen och sade: »Jag behöver väl icke upprepa vad jag sade föregående afton. Gör nu som ni vill, men kom ihåg att jag står vid mitt ord». Så tog han sin slitna vintermössa som kollektskål och gick omkring bland åhörarna både ute och inne och samlade in deras gåvor. Så kom han in och ställde sig nära brasan och såg noga ned i sin mössa, varefter han utbrast: »Ni slipper att bli randade, det var tur för eder.»

Nästa morgon var jag uppe i god tid för att följa med en skjuts därifrån. Arbetarna hade då icke ännu gått till sitt arbete, och det var i sanning gripande att se många av dem stå utanför sina stugor eller baracker med mössan i hand samt ropa sitt tack och farväl. Mer än en sade »tack för att du kom hit, och Gud vare med dig». Det var icke underligt att jag var så gripen inför minnet av allt vad jag upplevat, att när släden kommit utom synhåll för dem, kröp jag ned och grät som ett barn. Det var en skilsmässa för livet, och jag undrade huru Gud skulle kunna bevara alla dem som han under dessa två veckor fått rycka som bränder ur elden.

Fyratio år efter denna händelse var jag med på ett predikantmöte i en av västra Sveriges mindre städer, då någon bad mig besöka en sjuk man, som särskilt önskat att jag skulle besöka honom. Då jag steg över tröskeln i den lilla stugan, där han bodde, fann jag en gammal värkbruten man, liggande i sin säng framme i stugan. Han reste sig på armbågen och såg ivrigt på

mig och sade: »Är det du, Wik?» Jo, det var det. »Är det den riktige Wik?» »Ja», svarade jag, »så vitt jag vet är det den riktige.» »Ja, men är det den Wik som var på en fäbodvall i Norrland för många år sedan och predikade för järnvägsarbetare?» Jo, det var det också. Då utbrast den sjuke jublande och sade: »Jag är en av dem som då blevo vunna för Gud, och allt sedan dess har Gud i nåd bevarat mig. Nu ligger jag här så värkbruten, att jag icke kan stå på mina fötter, och nu väntar jag bara på hembud. Men jag har bett innerligt till Gud, att jag om möjligt skulle få träffa den man som förde mig till Kristus för så många år sedan, om han ännu är i livet. Tänk att jag skulle få se dig en gång till innan jag dör.» Det blev för både mig och den sjuke mannen en oförgätlig stund, och då jag böjde mina knän i bön vid sidan av hans bädd, var det som om himlen öppnats över oss, och Guds välsignelse flödade ned över oss båda.

Då jag lämnade fäbodvallen den omnämnda morgonen, styrde jag min färd åter till kyrkoherdens hem. Och då jag steg över tröskeln till hans expedition, reste han sig upp och utropade: »Men, kära barn, lever du?» Jo, det trodde jag att jag gjorde och det riktigt bra ändå. »Men», utbrast den gode kyrkoherden, »ha de inte slagit ihjäl dig?» »Nej, skulle de göra det? »undrade jag. »Nej, visst icke», sade kyrkoherden, »men då jag inte hört något från dig på hela tiden, fruktade jag det värsta. Jag har varit full av ångest de sista dagarna, då jag tyckte jag var skulden till din död, ty att de släppt dig med livet, kunde jag knappast tro.» Sedan berättade jag för den gode kyrkoherden huru vänliga

de alla varit mot mig och att icke ens ett enda elakt ord yttrats till mig och huru många som under våra möten begärt förbön för att med Guds hjälp söka börja ett nytt liv. Därefter tog jag fram mitt penningknyte från föregående aftons insamling och sade: »Detta är vad de gåvo mig.» Och när vi gemensamt räknat innehållet, befanns det utgöra sjuttio kronor, vilket var en avsevärd summa på den tiden, då det högsta en arbetare kunde förtjäna var trettiofem kronor per likvid.

Då kyrkoherden hörde detta och såg de många penningarna, utbrast han: »Nog har jag trott på underverk, som bibeln talar om, men att jag själv skulle få uppleva ett sådant, kunde jag aldrig tänka mig. Detta är ju ett riktigt underverk?» Jag svarade honom glad: »Om det är ett underverk, vet jag icke, men att det är sjuttio kronor, det vet jag. Halleluja.»

Då jag sedan lämnade den gode kyrkoherden och fortsatte min färd åt annat håll, kom jag aldrig åt dessa trakter mera på mina resor, varför jag aldrig mera återsåg den ädle mannen; men jag gömmer i minnet för hela mitt liv bilden av denne sanne gudsman. Och då jag av nåd får träda inom tröskeln till Guds eviga fadershem, är jag viss om att jag skall träffa min välgörare, kyrkoherde Thunell, och där få tacka honom för den vänlighet och det förtroende, han visade en ringa yngling, vilket blev till ett så ljust minne för mig under hela mitt liv.

Helt naturligt hade jag icke mycket att ge en gammal kristen i min förkunnelse, det kan jag mycket väl förstå nu efteråt, därtill var jag alltför omogen i min livserfarenhet. Jag talade om synd och nåd och om vikten

7.

av att söka Kristus, utan vilken varje människa måste gå förlorad, ty han är den ende Frälsaren. På detta område lät jag aldrig en oviss ton ljuda i det evangelium jag förkunnade, och på den punkten söker jag vara trogen även nu i min sena ålderdom. Jag hade själv en personlig upplevelse av Kristi omskapande och frälsande nåd, varför jag var på säker mark. Det var också denna personliga upplevelse, som var den bärande kraften i min förkunnelse, huru sedan mina erfarenheter än växlade under tidens gång. Om hur detta andliga liv skulle fostras och ledas under Guds Andes tuktande nåd hade jag endast en dunkel aning, därför gav jag mig aldrig in på det området. Jag höll mig inom de gränser, där jag kände att jag stod på fast mark. Säkerligen skulle många av nutidens bättre skolade predikanter ha funnit min förkunnelse vara alltför undermålig i många stycken, men jag trodde på omvändelsens nödvändighet och på Jesu eget ord, att utan att man varder född på nytt kan man icke se Guds rike. Jag trodde på möjligheten för var och en att bliva frälst samt på vikten av att söka frälsning nu, därför siktade jag alltid åt det hållet i min förkunnelse. Jag har under min mångåriga verksamhet som evangelii förkunnare icke funnit anledning att i ringaste mån ändra denna min övertygelse, jag har fastmer blivit allt vissare i denna min tro. För att om möjligt leda själarna fram till en verklig avgörelse, hade jag alltid eftermöte för samtal och bön.

En annan gren av min verksamhet var, att då jag stundom stannade i veckotal på en plats, använde jag dagarna, eller en del av dem, till besök i hemmen, då

jag alltid medförde ett bokpaket. Jag gjorde aldrig ett sådant besök utan att samtala med folket om nödvändigheten av omvändelse samt om vikten och förmånen av att mottaga Kristus som sin personlige frälsare; och alltid avslutade jag dessa mina samtal med att bedja till Gud tillsammans med familjen. Jag kom på detta sätt i nära kontakt med folket samt lärde känna deras andliga ståndpunkt. Jag växte liksom in i deras känslovärld och blev förtrogen med deras livsföring, vilket i sin tur var mig till nytta i min predikan. Var jag kom sjöng jag Sankeys sånger. Gud gav mig nåd att genom dessa sånger sjunga många in i Guds rike. Då jag nu, efter så många år, tänker mig tillbaka till dessa dagar, är det som om jag ännu hörde ekot av sången: »De nittionio vila tryggt» eller »Förlorade son kom hem». När de nyomvända under jublande hänförelse och med all sin kraft stämde in i kören, sjönko många ned på sina knän i bön och tårar. Sången fick då avbrytas, och så blev det bön och åter bön. Jag misstänker att många av nutidens finsmakare i fråga om möteskultur skulle rynkat ögonbrynen inför allt detta, men det som skedde var förvisso av sådan art att himmelens änglar fröjdades däröver. Det var radikalt, det medger jag, men det var en salig radikalism.

Ännu en händelse från denna tid måste jag omnämna. Jag kom under mina färder till en stor skogsby, där jag predikade i ett stort kök på kvällen. Köket var fullt, men mötet gav intet synligt resultat, ehuru en kraftig ande förnams i mötet. Jag meddelade vid mötets slut att jag skulle hålla morgonbön nästa morgon, om någon önskade vara med. Dagen därpå, innan kloc-

kan var fem, alltså förr än jag vaknat ur min goda sömn, kom en grannhustru in i mitt rum med ett ljus i handen samt bad att få tala vid mig. Hon hade legat vaken hela natten, därför kom hon nu vid denna tid, för att få klarhet i åtskilligt som hon hade hört föregående afton. Och så berättade hon, att hon hade varit änka i elva år med tre barn, två söner och en dotter. Vid mannens död för elva år sedan hade hon beslutat två saker. Det ena var att sköta sin egendom, som mannen lämnade efter sig, så att hon skulle kunna lämna den som en mönstergård åt sina barn då de blevo vuxna. Det andra var att söka fostra sina barn så att de skulle bliva kristna, så att både hon och de skulle få möta hennes gudfruktige man i himlen, ty han hade dött i jublande tro på Kristus.

Och nu berättade hon, att det första hade hon lyckats bra med, ty min gård, sade hon, är ansedd som den bäst skötta gården i hela byn. Men det andra hade hon misslyckats med. Detta var det stora sorgeämne, som hållit henne vaken hela natten. Ingen av barnen ville frukta Gud. En av hennes söner satt nu på fängelse för ett brott, han begått under rusets inflytande. Den andre bodde i byn och hade egen familj, men han ville aldrig höra talas om Gud. Och min dotter, sade hon, är nu sjutton år, men hon är en riktig dansdocka, som aldrig vill höra talas om andliga ting. Hon var förtvivlad och ville nu veta vad hon skulle göra. Hon hade avskilt en stund varje dag, allt sedan mannen dog, för att i stilla bön inför Gud bedja om sina barns omvändelse. Detta hade hon fortsatt med i elva år utan att se ett tecken till bönhörelse. Och så utbrast hon förtvivlad: »Nu

7.

orkar jag icke mer. Allt är så hopplöst och förtvivlat. Vad skall jag svara min man, då jag möter honom i himlen, och han frågar var jag har barnen?» Hon var ytterst förkrossad.

Jag hade så liten erfarenhet av livet; jag hade aldrig stått inför ett sådant fall som detta, men jag visste vad Guds ord sade om bön. Jag sökte trösta henne så gott jag kunde och uppmanade henne att fortsätta med sin bön samt lämna åt Gud att bestämma tiden för bönhörelsen. Jag sade henne, att bönhörelsens stund kanske var närmare än vi kunde ana. Hon hörde på och blev en smula lugnad, varefter hon torkade sina tårar och sade: »Nog ser det hopplöst ut, men med Guds nåd skall jag söka bedja för deras frälsning ännu i elva år till, om Gud låter mig leva så länge.» Innan hon gick inbjöd hon mig att äta frukost i hennes hem. Jag tackade och sade att jag skulle komma efter morgonbönen.

Det blev en underbar morgonbön i det stora köket. Många avgjorde sig för Kristus, och bland dem var den nämnda änkans dotter, som modern menat var en riktig dansdocka. På det stora köksgolvet lågo många på knä i bön och bekännelse inför Gud. Endast den som varit med om en sådan stund förstår vad det betyder. Det är som om himlen vore öppen och alla Guds nådeströmmar flödade ned i själarna. Tid och rum försvinner, endast ett står kvar: Gud och människor mötas för en salig uppgörelse. Tiden gick fort, så klockan var halv tolv, då jag sade till dottern: »Nu gå vi hem till mor och få frukost.» Modern hade under den långa väntan gått i hemmet och hunnit bli misslynt. Maten hade blivit kall och varm flera gånger om, så hon var

7.

redo att ge dottern en skrapa för den långa väntan. Men då vi kommo in utropade dottern: »Mamma, jag har lämnat mig åt Gud. Tack mamma för alla de år du har bedit till Gud för mig, nu har dina böner blivit hörda.» Modern började skälva och var färdig att falla i golvet, då hon fångades i dotterns armar. Det var för mycket för henne. Och så blev det jubel, och en glädje som saknade alla gränser i hemmet. Få gånger i mitt liv har jag ätit frukost under så ljusa och lyckliga förhållanden.

Två dagar därefter hade jag glädjen få leda sonen, som bodde i byn, till Kristus. Hur det gick med den andre sonen, som för tillfället satt i fängelse, vet jag icke, då jag aldrig kom till denna plats mera, men det är jag viss om: kunde Gud frälsa två av änkans barn, så lämnade han icke det tredje kvar i synden. För mig blev detta en kraftig maning för livet att icke förtvivla, huru mörkt det än kan vara, utan att hålla ut i bön och tro, och i full förtröstan invänta Guds tid för bönhörelse. Lantmannen sår sin säd — och bidar i tro och förtröstan på den tid då utsädet ger skörd. Det växer icke bättre, om han går där fylld av oro och bekymmer. Guds utsäde, som vi äro kallade att utså, kräver stundom lång tid innan det växer upp och skörden mognar, men vi kunna vara vissa om att ordets utsäde icke skall återkomma fåfängt; det är Gud som svarar för den saken.

Innan denna vinter nådde sitt slut, hade jag ännu en underbar upplevelse, som jag måste berätta. Jag skulle en dag gå till en grannby, ungefär en mil från den plats där jag var. Jag var ju alldeles främmande på plat-

sen. Om jag tog en genväg genom skogen, skulle avståndet förkortas med hälften emot om jag gick stora vägen. Det var gott väder, och man visade mig gångstigen som jag skulle gå. De försäkrade mig att det icke var någon avtagsväg, så det var ingen fara för att jag skulle gå vilse. Det var en stilla dag utan någon vidare kyla, varför jag började min vandring med gott mod under det den ena sången efter den andra tonade från mina läppar. Jag kände mig frisk och glad där jag vandrade fram med rask fart.

Men då jag kommit ett gott stycke in i skogen började det helt hastigt mulna och snön började falla i täta flingor. Det var fortfarande lugnt, men snön föll allt mera intensivt, så jag kunde icke se två meter framför mig. Efter några minuter var den lilla gångstigen på vilken jag vandrade alldeles igensnöad. Och så kom jag på sidan om den lilla stigen, och ehuru jag gick fram och åter för att söka finna min förlorade väg, var det omöjligt. Jag tänkte då, det är bäst att vända om och gå stora vägen. Men jag hade icke gått många steg, förrän mina egna fotspår voro igensnöade, och under det jag så gick fram och tillbaka i mitt sökande efter vägen, hade jag kommit alldeles vilse, så jag hade ingen aning om åt vilket håll jag skulle gå. Så började den tidiga skymningen falla på. Snön föll i allt tätare massor. Det var så tyst i skogen. Dessutom var icke säkert för att icke »gråben» voro ute och sökte efter rov, man hade sett färska spår efter dem ett par dagar förut. Vad skulle jag göra? Jag hade icke en aning om, var jag var eller vart jag skulle gå för att komma rätt. Det var ju en mångmila skog jag befann mig i.

7.

Den lille evangelisten var i nöd men icke i förtvivlan. Jag böjde mina knän i den djupa snön i innerlig bön till Gud och anförtrodde mig i hans hand. Jag visste att även nu var Gud mig nära. Jag sade i min bön, att om det var Guds vilja var jag redo att där i den djupa skogen giva mitt liv, men om Gud hade något mera för mig att utföra så bad jag, att Gud måtte visa mig vägen. Jag var fullkomligt lugn, ty jag visste att jag kunde vara trygg i Guds hand, ty evad jag levde eller dog hörde jag honom till.

Då jag stod upp från bönen, kände jag Guds underbara frid fylla min själ, vilket gav mig fullkomligt lugn i mitt sinne. Och då jag öppnade mina ögon såg jag lika som en klar stråle som bröt sig väg genom den tjocka snömassan och fyllde luften. Den delade snötjockan i två hälfter. Det varade blott ett par minuter, så försvann ljusstrålen och snötjockan var lika intensiv, men för mig var detta nog. Jag uppfattade det som en fingervisning av min himmelske Fader och fortsatte min vandring i den djupa snön i den riktning ljusstrålen visade. Och efter endast en liten stunds vandring, kände jag fast mark under fötterna. Jag hade nått stora vägen och var räddad. Jag behöver väl knappast säga, att min tacksägelse till Gud var innerligare och min bön ödmjukare den kvällen än i vanliga fall, och att min predikan var buren av större allvar den aftonen än under vanliga förhållanden. Jag såg även i detta ett tecken till att Gud hade något mera för mig att utföra. Jag vågar säga, att det var en ödmjuk yngling som den kvällen i bön förnyade förbundet med Gud innan han gick till vila. Det har nu gått mer än femtio

7.

år sedan jag såg den där ljusstrimman genom den intensiva snötjockan, men ännu i dag, då jag sluter mina ögon och söker återkalla minnet av denna händelse, kan jag för min inre syn återkalla den där ljusstrålen, som så säkert ledde mig genom den tjocka snöyran in på rätta vägen. Även denna händelse var trosstärkande för mig, den har under de många åren påmint mig om min himmelska Faders trofasta ledning. Det påminner om psalmistens ord: »Du leder mig på rätta vägen för ditt namns skull.»

8. När sommaren kom till Norrland.

Den långa norrländska vintern led nu mot sitt slut. Dagarna blevo längre, solen steg allt högre på fästet för varje dag. De väldiga snömassorna smälte så småningom, de tjocka isarna på bäckar och älvar började lossna och skummande forsar började bryta fram. Det blev vår i luften och det var vår i det unga sinnet. För mig hade det varit en mödosam vinter, men det hade varit en underbart lärorik tid. Jag var jublande glad. Jag hade under denna vinter blivit rikare på erfarenheter av Guds faderliga omvårdnad, på samma gång som jag lärt känna min egen oförmåga på ett sätt som jag icke förut hade haft någon uppfattning om. Genom allt detta hade jag blivit medveten om ett behov efter djupare kunskaper, om jag skulle kunna utbildas för en evangelii förkunnares heliga gärning. Så hade jag fått syn på, att människorna icke voro så farliga, som mången menade. Till och med hos de mest råa hade jag funnit en djup längtan efter Gud under den råbarkade ytan. Jag hade hos många av dessa funnit en hunger efter Gud, som jag ofta spanat förgäves efter i mera bildade kretsar. Så hade jag funnit att det aldrig var någon risk att gå frimodigt fram, bara man var viss om att man var på Guds vägar.

Utom detta hade jag fått lära mig lita på Gud, vilket i hög grad stärkte min förtröstan på hans faderliga ledning och omsorg för mitt väl. Detta var en värdefull skatt, som jag medförde för kommande dagar. Denna vinter var utan gensägelse den mest händelserika delen av mitt liv, som jag ditintills upplevat. Allt detta fyllde mitt unga sinne med det djupaste allvar, på samma gång som det skänkte mig en jublande glädje. För framtiden hade jag inga bekymmer, jag levde bokstavligen för dagen samt lämnade för övrigt alla omsorger åt Gud.

Då nu sommaren bröt in blev människornas tid mera upptagen med arbete, varför vardagarna blevo mindre lämpliga för predikningar. Många av männen drogo ut i skogarna för att arbeta som flottningskarlar, under det att många av kvinnorna drogo till fäbodvallarna med kreaturen för sommaren. Det var därför en välbehövlig vila från det myckna predikandet som nu beskärdes mig. Jag hade sannerligen icke sparat mig under den gångna vintern. Utom de många predikningarna hade jag gått otaliga mil till fots genom de stora skogarna. Men allt detta hade endast stärkt mina muskler och min fysik i allmänhet, på samma gång som det givit mig en viss målmedvetenhet i mitt uppträdande gent emot andra, vilket nog kunde behövas understundom.

Då fann jag ett hem för sommaren hos en fabrikör. Det var den enda metodist jag mötte under dessa två år. Han inbjöd mig att stanna hos honom, vilket erbjudande jag med tacksamhet mottog. Jag började genast arbeta i fabriken för att lära mig ett yrke. Och

8.

vad jag fick lära där skulle med säkerhet givit mig en god bärgning för livet, om jag kommit att ägna mig däråt. Men samtidigt predikade jag söndagligen, såväl som stundom på vardagarna. Utom detta predikade jag på fabriken för dem som voro anställda där. Det var en verklig vila för sinnet att få ägna sig åt kroppsarbete denna tid.

En söndag under denna sommar skulle jag till en grannsocken, dit jag blivit kallad, och predika. Framkommen fann jag endast ett tiotal samlade, vilket förvånade mig, då det var en tätt bebyggd trakt med flera stora byar. Då jag efter predikan sporde om anledningen härtill, meddelade de mig att de icke vågat tala om det för grannarna. Jag tog då min mössa och begav mig ut för att meddela om aftonens möte. Jag blev vänligt mottagen och gick vidare från gård till gård under flera timmar. I en gård där jag kom in, sutto två kvinnor vid bordet med en kortlek och en brännvinsbutelj. Jag utbrast då förvånad: »Men vad i all världen ta ni er till mitt på söndagen?» De svarade att de icke hade något annat att syssla med. Jag svarade dem: »Visst ha ni det, för nu skall det bli predikan.» Det hade de icke hört något om, men de skulle nog komma, det lovade de.

Då jag kom tillbaka hade så många samlats så de nödgats flytta ut sittplatserna på den fina gårdsplanen. Det var en varm och solig sommardag, så det var mycket lämpligt med ett möte ute. Gården var byggd vid kanten av en djup men smal dal, och på andra sidan av dalen hade byns ungdom sin dansbana mitt emot gården där vi voro samlade. Just som predikan skulle

8.

börja, sedan vi sjungit första psalmen, kom en skara ungdomar tågande i sluten trupp med spelman i teten på andra sidan dalen till dansbanan för att börja dansen. Vad skulle vi nu göra? Började de, så skulle hela vår gudstjänst bli förstörd av deras musik och buller. Jag hade haft så mycken möda med att få alla dessa samlade. Jag hade endast ett att göra. De församlade fingo sjunga ännu en sång, och sedan ännu en. Under sången var jag inne i enrum inför Gud för att bedja om hans bistånd för att få ofoget avstyrkt på det sätt, som Gud kunde finna för gott. På vad sätt eller genom vilka medel Gud skulle utföra detta, hade jag icke en aning om. Och så inträffade det, att när de skulle hissa flaggan, vilket för ungdomarna i byn var tecknet på att dansen skulle börja, gled linan ur trissan uppe i flaggstångens topp, varför det var omöjligt att få flaggan vare sig upp eller ned. Ju mera de drogo i linan desto mera låste sig det hela. Och så hängde flaggan på halv stång och kunde icke rubbas. Men en flagga på halv stång var ju ett tecken på att någon var död. Detta åstadkom en sådan skräck i de ungas sinnen, så att särskilt de kvinnliga bland de unga började gråta. Och i stället för att dansa och därigenom störa vår gudstjänst, satte de sig stilla ned på kanten av den djupa dalen och lyssnade till både tal och sång. Ett år efter denna händelse träffade jag en av de unga, som var med vid nämnda tillfälle, och fick då höra, att en av flickorna träffades av Guds ord under predikan och därigenom fördes till Kristus.

Vid ett annat tillfälle talade jag allvarligt vid en ung kvinna om nödvändigheten av att göra upp sin sak med

8.

Gud. Hon medgav sanningen av vad jag sade, men förklarade på samma gång, att för henne var det omöjligt, ty hon var så begiven på att dansa, så om hon hörde musik så dansade hennes fötter vare sig hon ville eller icke. Jag sade henne, att det var intet hinder för henne för att bliva en avgjord kristen, ty om hon mottog Kristus som sin Frälsare fick hon ändå dansa så mycket hon ville. Hon ville icke tro mig. Då jag efter ett år träffade henne igen, meddelade hon mig att nu hade hon sökt och funnit frid med Gud genom tron på Kristus. Jag frågade henne då hur det nu gick med hennes fötter. Hon såg på mig förvånad samt undrade vad jag menade, då hon icke visste om något fel med sina fötter. Jag påminde henne då om vårt samtal för ett år sedan samt mitt löfte, att hon som en sann kristen kunde få dansa så mycket hon ville. Då utbrast hon: »Ja, men nu vill jag icke dansa.» Jag sade henne, att jag mycket väl visste det, därför var det för mig ingen risk att lova att hon skulle få dansa så mycket hon ville, om hon mottog Kristus som sin Frälsare. Ty Gud förändrar icke blott vårt sinne, utan han ger även seger över alla de gamla begären, som förut hållit oss fångna, på samma gång som han ger oss kraft att leva ett nytt liv. Jag träffade många kristna denna sommar, vilkas umgängelse blev mig till stor hjälp för att uppbygga min egen karaktär.

Det är så med oss människor att allt har sin tid. Vi behöva tid för arbete, men vi behöva också tid för vila. Det visste vår Frälsare, därför sade han till sina lärjungar, då de återvände från sin första missionsresa strålande av glädje och meddelade att till och med de

8

onda andarna hade varit dem underdåniga i hans namn: »Kommen avsides med mig och vilen eder.» Endast i Jesu sällskap finner människan den rätta vilan. Så hade jag fått erfara det under den sommar, jag tillbringade på fabriken. Arbetet gjorde mig gott, och så blev det vila för min tanke på samma gång det påminde mig om att predikandet icke borde göra mig oduglig för kroppsarbetet. Paulus var utan gensägelse alla tiders främste predikant, men han blev aldrig för stor för att utföra sitt i barndomen inlärda yrke som tältmakare.

Ehuru det icke förekommer några mera epokgörande händelser i mitt liv denna sommar, var hela denna tid utan tvivel av stor betydelse för mitt eget livs utformning. Jag fick uppleva en fördjupning i mitt inre, som jag förut hade liten erfarenhet av. Det har sina faror, synnerligast för ett ungt sinne, att så gå upp i verksamheten för andra att man glömmer att odla sin egen själ. Ogräset smyger sig lätt in och slår rot samt frodas på så många egendomliga sätt. Att fara omkring och ha väckelse och bli firad och uppburen har sina faror, det fick jag nogsamt erfara. Gamla kristna borde i detta fall vara försiktiga i sitt förhållande till unga evangelii förkunnare.

Utom detta fann jag denna sommar tid för studium av min bibel på ett annat sätt, än jag förut hade tillfälle till. Då jag skulle tala nästan varje kväll, gällde det att få något för predikan, nu fick jag tid för mera systematiskt bibelstudium, och då fann jag nyckeln till mången gåta som jag förut grubblat på, men som nu i ordets ljus löstes enkelt nog. Det var troligen under

8,

denna sommar som jag fick den kärlek till bibelordet, som allt sedan följt mig. Detta blev för mig till oskattbart värde. Men detta värde begränsades till stor del genom den nya bibelöversättning, som utkom några år senare och som i många stycken berövade mig det jag lärt genom denna minnesläsning.

Min tid var strängt upptagen i fabriken, ty jag hade fattat det så att kristendomen fordrade trohet även på detta område. Var jag ute och predikade i någon by på kvällen och kom sent hem, kunde man vara viss om att när hjulen sattes i gång nästa morgon var jag på min plats, ehuru jag visste att fabrikören icke räknade med mig som en vanlig lärling. Genom min förbindelse i bygderna kunde jag göra honom många ekonomiska tjänster. Jag bär minnet av den mannen i tacksam hågkomst för livet.

9. En ny vinter i antågande.

Jag trivdes bra vid fabriken och lärde mig raskt och ledigt det som tillhörde yrket. Jag skulle säkerligen haft en ekonomisk tryggad framtid, om jag stannat kvar på det området. Men jag hade andra planer och min håg stod till en högre kallelse, oavsett vad det kunde giva i ekonomiskt avseende, ty mina ekonomiska beräkningar kommo aldrig med i dessa mina planer. När hösten kom och snön föll djup och vit, grep åter vandringslusten mitt sinne. Evangelistivern gjorde sig åter gällande. Jag sade under stor tacksamhet farväl till den gode fabrikören och hans familj, där jag varit som barn i huset, och så begav jag mig åter ut på färdevägar.

Under denna resa kom jag till kända platser, där jag varit förut. Som man skrivit till mig och bett mig komma, var jag viss om ett hjärtligt mottagande. Det skulle bliva uppmuntrande att få återuppliva bekantskapen med gamla vänner från mitt förra besök samt få träffa dem som då vunnos för Gud. Det blev ock på många platser riktiga jubelmöten, då det kunde sägas som fordom, att Jerusalems glädje hördes lång väg.

Under denna resa långt upp i finnskogarna, kom jag till en plats där jag varit förut och varifrån jag fått brev, i vilket man hälsade mig välkommen åter. Men

9.

då jag kom in i hemmet där jag förra gången gästade, voro de så besynnerliga och nervösa. Jag frågade vad som stod på, och då svarade de att kyrkoherden hade kommit ned från socknen. Det fanns ett kapell en halv mil längre upp, där han skulle predika nästa dag, men denna dag skulle han hålla bibelförklaring i deras hem, där han ock skulle bo. Nu voro de ytterst ängsliga för hur sammanträffandet mellan honom och mig skulle bli. Jag frågade var kyrkoherden befann sig och fick reda på, att han var inne i kammaren. Jag bad att någon skulle följa mig in i kammaren och presentera mig för kyrkoherden, som enligt deras mening tycktes vara en farlig person. Men ingen vågade sig på att följa mig in. Jag knackade då på dörren samt steg in. Kyrkoherden reste sig upp samt hälsade på mig mycket artigt samt sade: »Det är väl någon släkting i familjen, kan jag förstå?» »Nej», svarade jag, »jag är ute i samma ärende som kyrkoherden, för att förkunna evangelium». Och så började vi samtala. Han var en ytterst sympatisk och vänlig herre, varför vi kommo väl överens. Han berättade om sina erfarenheter i den stora socknen samt den flera mil långa vägen upp till detta kapell, som någon av prästerna besökte två gånger om året. Jag åter talade om åtskilliga upplevelser jag gjort, vilket i hög grad intresserade honom. Det var ett i högsta grad intressant samtal. Jag talade om mitt förut nämnda besök på fäbodvallen hos järnvägsarbetarna samt om en del andra händelser. Så talade jag om mitt besök hos den gode kyrkoherde Thunell, vilken han väl kände och högt värderade.

Tiden gick fort, och de ängsliga där i hemmet bör-

9.

jade känna sig mindre ängsliga. Då upptäckte vi att det började snöa alldeles våldsamt. Kyrkoherden blev ängslig för att vägen till kapellet skulle snöa igen, så att han icke skulle kunna komma fram, om han dröjde till nästa dag, varför han bad att få en skjuts med detsamma för att resa till en gård bredvid kapellet. Jag gjorde honom då uppmärksam på, att han hade lovat att hålla bibelförklaring i denna gård i afton och att det säkerligen kom mycket folk. Han svarade att den saken ordnades väl, ty han hoppades »att herr Wik ville tala till folket». Jag svarade att det ville jag visst göra. Men det kunde icke ersätta det de hade hoppats att få höra av sin egen kyrkoherde. Ja, sade han, det kan icke hjälpas, jag vill icke bli förhindrad att predika i morgon, då jag nu är här uppe.

Vi sade farväl som de bästa vänner, och så pälsade han på sig och gick ut och satte sig i släden. Men om ett ögonblick kom han in och sade: »Får jag säga ett ord enskilt till herr Wik?» Jo, det fick han. Då frågade han: »Säg, vad är herr Wik?» Jag svarade: »Jag är en kristen, som söker frukta Gud efter den nåd som Herren skänker mig.» »Ja, det förstår jag», sade han, »men vilket samfund tillhör herr Wik?» Jag svarade utan omsvep: »Jag är medlem av metodistkyrkan.» »Ja, det var bra att herr Wik sade det utan alla undanflykter, det tycker jag om.» Jag passade då på och frågade, om han ville lysa ut en predikan för mig nere i socknen, då jag nästa vecka kom att resa den vägen. »Det skulle jag gärna göra», sade han, »men nu kommer jag icke hem till söndagen, så det går icke, men», tillade han, »kom in till mig, då herr Wik kommer,

9.

så få vi språkas vid». Jag tackade för hans vänlighet, och så for han. Det blev ett väldigt snöfall ute, så kyrkoherdens oro för att icke kunna komma fram nästa dag var sannerligen icke ogrundad. Jag stannade en vecka uppe i dessa bygder och hade många uppbyggliga stunder omkring Guds ord tillsammans med folket.

Men så reste jag ned åt socknen. Jag predikade två kvällar i olika byar närmare kyrkan och prästgården. På tredje dagen fick jag en skjuts som förde mig till prästgården. Jag undrade hurudant mottagande jag skulle få, om jag nu skulle möta den kalla ämbetsmannen eller om han var lika vänlig hemma som han var borta. Då vi kommo fram, kom kyrkoherden ut och gav mig det varmaste mottagande, jag kunde tänka mig. Och så sade han: »Jag har hört att herr Wik varit här i socknen ett par kvällar. Andra 'sådana där fria' som resa omkring har jag sänt bud till att de skulle komma hit, så jag kunde få tala vid dem, men ingen av dem har kommit, nu undrade jag om herr Wik var likadan?» »Nej», sade jag, »jag har ingenting att dölja.» »Ja, det var bra», sade han, »var nu välkommen.»

Det blev ett synnerligt animerat samtal i teologiska spörsmål. Han kom fram med sitt grekiska Novum Testamentum för att citera grundtexten. Jag förklarade att jag aldrig läst grekiska, men det hjälpte icke, han förklarade det hela. Det var den första lektionen jag någonsin fått i grekiska språket. Föga anade jag då, att jag före årets utgång på egen hand skulle brottas med problemet att tyda Novum Testamentum.

Innan jag lämnade kyrkoherden, meddelade jag honom att jag skulle predika i en by i närheten på käl-

9,

len, varvid jag frågade om jag fick glädjen se kyrkoherden med vid predikan. »Nej», sade han, »jag har så mycket att göra just nu, men jag kanske kan komma någon annan kväll.» Jag hade sagt honom, att jag ämnade stanna hela följande vecka. Då jag skulle börja predikan på kvällen i det stora skolhuset, som till sista plats var fullt av både små och stora, kom kyrkoherden in. Ingen plats fanns det att sitta på, ty varje tänkbar plats var upptagen, så lärarinnan måste hämta en stol från sin bostad. Det blev så tyst i skolsalen. Jag tror att de icke blivit mera häpna, om kungen stigit in eller om en bomb slagit ned i samlingen. De församlade hade ju ingen aning om att jag hade varit i ett fridfullt och vänskapligt samtal med kyrkoherden under dagen. Och så hördes en viskning från mun till mun: »Körkherren är här, körkherren är här.» Och så tänkte de att ett mindre angenämt uppträde skulle komma till stånd.

Så steg jag upp i katedern för att börja min predikan. Folkets blickar sökte sig ömsom till mig och ömsom till kyrkoherden. Jag var ju en främling, då jag aldrig varit i denna by förut. Men även där väckte det icke så litet förvåning att se en så ung person i talarestolen, och åtskilliga tänkte säkerligen med medömkan i sitt inre på den unge predikanten och den svidande efterräkning, som skulle komma från kyrkoherden. Han brukade icke vara med på deras sammankomster, och att hans besök nu icke kunde båda något gott, det tog man för givet.

Jag var väl en smula nervös till att börja med, ty det förstod jag, att kyrkoherden noga skulle följa med

9.

allt vad som sades, och att han mera kritiskt skulle bedöma min förkunnelse än folk i allmänhet gjorde. Men när jag kom i gång, glömde jag kyrkoherden inför känslan av att jag hade att göra med odödliga människosjälar, som det gällde att vinna för Kristus. Min text var hämtad ur Romarebrevet 1:16. Mitt tal rörde sig alltså om evangelium som en Guds kraft till frälsning. Det blev en vidräkning med synden i alla dess olika former, samtidigt som jag talade om människans oförmåga att frigöra sig själv. Jag sökte också visa på Kristi outgrundliga frälsarekärlek och frälsaremakt. Det blev en gripande allvarsstämning. Den fråga, som trängde sig i förgrunden hos många, var icke vad kyrkoherden skulle säga, utan huru de själva skulle bliva delaktiga av denna underbara frälsning. Själv var jag gripen i min själs innersta av stundens allvar, så jag släppte lös hela mitt batteri enligt den nåd Gud gav mig. Något sådant hade visst icke bönderna tänkt sig av den lille pojken, som nästan försvann i den höga katedern.

När predikan var slut reste sig kyrkoherden och steg upp i katedern, och så tänkte litet var: »Nu börjar det, stackars den lille predikanten.» Att det skulle bliva en svidande vidräkning, det trodde de litet var. Men den fruktade stormen uteblev. I stället började den gode kyrkoherden med att säga, att det var med synnerlig glädje han lyssnat till den förkunnelsen, ty det var icke Wik som framträtt utan Paulus, och under det hans egen röst vibrerade av rörelse, uttalade kyrkoherden den förhoppningen, att både han och alla som voro där skulle taga vara på det sanningsord, som de fått

höra så att deras liv må formas därefter. Och så tillade han, att det var med glädje han kunde meddela, att herr Wik komme att stanna i församlingen hela nästa vecka, och han hoppades att så många som kunde skulle taga vara på tillfället att höra den unge mannens förkunnelse. Det var så tyst i lokalen, medan kyrkoherden talade. Men när det var slut och kyrkoherden steg ned från katedern, blev det ett sus av röster, och de hade så när kramat livet ur kyrkoherden av idel glädje. Var folket häpet över att kyrkoherden kom till predikan, blevo de mycket mera häpna över hans uppträdande efter densamma. Det var en angenäm upplevelse för oss alla. Säkerligen hade den vänlige kyrkoherden icke mött så mycken kärlek från folkets sida sedan han kom till församlingen, som helt spontant strömmade honom till mötes denna afton. Han frågade mig om jag hade bestämt var jag skulle vara nästa vecka. Jag svarade nej. Låt mig då bestämma det, sade han. Och så steg han åter upp i katedern och meddelade att jag skulle predika i det och det skolhuset varje afton under nästa vecka. Nästa dag, som var söndag, sade han till från predikstolen i kyrkan om dessa mina möten samt uppmanade folket att gå och höra.

Efter en vecka reste jag till en annan plats, dit jag lovat komma. Men efter två dagar kom ett ilbud från både folket och kyrkoherden med enträgen begäran att jag skulle komma tillbaka med detsamma. Jag vände åter tillsammans med den som fört fram budet, och så stannade jag på platsen i tre månader. Där gav Gud den mest omfattande väckelse, jag ditintills varit med om. Den spred sig från by till by. Gamla och unga

9.
grepos av Guds underbara kraft. Det var i ordets fullaste mening en allmän folkväckelse. När dagens arbete var slut kunde man ofta i den stilla kvällen höra sånger tona från gård till gård och från by till by. Den som icke varit med om något sådant, kan knappast göra sig en föreställning om huru en sådan väckelse förvandlar allt. Det var i Edsbyn, Sveriges vackraste by, som denna mäktiga rörelse fick sitt stamhåll. Det var genom denna väckelse som en av de största landsförsamlingar Sv. Missionsförbundet har i vårt land grundlades. Då jag sedan skulle lämna platsen, sade kyrkoherden vid ett möte, att de borde tänka på vad Gud utfört genom den unge predikanten och giva någon ekonomisk ersättning, som säkerligen behövdes då han nu ämnade sig in i skola för vidare utbildning. När jag så sade den gode kyrkoherden farväl, lämnade han mig en i synnerligen varma ordalag avfattad rekommendationsskrivelse, vilken jag ännu äger i mitt behåll. Jag bär med mig många ljusa minnen från denna underbara tid och icke minst från den vidhjärtade och gode kyrkoherden Lars Fredborg. Denna skrivelse hade följande innehåll:

»En yngling K. A. Wik från Kristinehamn har med ett kortare avbrott vistats här i församlingen sedan slutet av Mars månad samt under tiden för sin härvaro de flesta aftnar hållit andaktstunder samt under dagarna gjort husbesök för samtal om det, som Guds rike tillhör.

Hans vandel har varit en kristens. Vid sitt offentligt talande har han, så vidt jag varit i tillfälle följa

9.

hans verksamhet, drivit på den bättring, som är inför Gud, den tro, som är till vår Herre Kristus och den helgelse, utan vilken ingen kan se Gud.

Vid talandet synes han redligen beflita sig om att troget följa texten samt ställa sig bakom den.

Hans verksamhet här synes mig hava varit till icke ringa välsignelse.

Ofvanåker i Gefleborgs län den 28 Maj 1881.

L. FREDBORG.
Kyrkoherde.
Stämpel.»

Så svunno nära fyratio år, innan jag återsåg dessa bygder. Jag hade flera gånger blivit inbjuden dit, men alltid var det förhinder. Men så gjorde den energiske riksdagsman Johansson slag i saken. Då jag så återvände efter så många år, var mycket förändrat. Då jag första gången kom, hade de få troende som då funnos en liten sal för sina sammankomster, nu efter nära fyratio år fann jag en stor frikyrkoförsamling med fem kyrkor i olika byar, av vilka den i Edsbyn ligger som en domkyrka uppe på en höjd, det höga tornet synes vida omkring i det stora och fina samhället. En afton vid mitt andra besök där predikade jag i den by, där den väldiga väckelsen bröt ut. Efter predikan sade pastorn på platsen att om någon var med nu av dem, som under den omnämnda väckelsen blev omvänd till Gud, skulle den räcka upp sin hand. Det var en gripande syn, då det var som en skog med händer räcktes upp. Då jag första gången var där, voro dessa unga, nu voro de liksom jag gamla, deras händer, som nu räcktes upp, voro

9.

nu slitna, såsom bevis för att livet icke farit så varsamt fram med dem. Deras ögon fylldes av tårar, då de mindes denna tid och alla de nådesvälgärningar, som Gud under alla dessa år bevisat både dem och mig.

Jag har sedan dess haft förmånen att vid flera tillfällen besöka denna plats, och varje gång jag kommer dit, känner jag som om en helig atmosfär från den gångna tiden skulle omsluta mig, på samma gång som det står som ett under för mig än i dag, att Gud kunde använda ett så skröpligt redskap som mig till en så omfattande och genomgripande rörelse. Men Herren handlar så, på det att verket icke skall vara av människor utan av Gud. Jag hade då, likaväl som nu, en livlig förnimmelse av egen oförmåga, varför det icke var någon frestelse för mig till förhävelse. Verket var så påtagligt ett Guds verk, så det fanns intet rum för egen berömmelse.

De unga hade hört far och mor berätta om den märkvärdiga tid, då de vunnos för Gud och den unge man som Gud brukade som redskap vid detta tillfälle, ej underligt att de nu voro i högsta grad intresserade av att få se denne man, då han nu kom åter efter så många år. Det är troligt att dessa ungdomar blevo besvikna, ty vad de nu fingo se var icke den glorifierade man, far och mor talat om, utan en skröplig och utsliten gammal predikant, som hade livet bakom sig, men i vars inre ännu brann den heliga glöd, som längtar efter att vinna vilsegångna människor för Gud. För mig var det minnesstunder av gripande art, då jag efter så många år fick komma igen. De gamla påminde mig om texter, som jag hade predikat över. De kunde till och

med minnas den disposition jag haft över den ena eller den andra texten. Så påminde de mig om sånger jag sjungit. Jag hade så helt förgätit dessa sånger, så jag kunde icke minnas att jag någonsin hört dem. Men dessa minnesgoda vänner kommo ihåg dem.

Då jag en och annan stilla stund låter tanken gå tillbaka till denna tid, fylles min själ med djupaste tacksamhet till Gud. Ljusa minnen äro i sanning en dyrbar skatt att äga. Då jag någon gång läser igenom den varmhjärtade rekommendationsskrivelsen, den gode kyrkoherden gav mig vid avresan, ser jag så klart hans bild för min inre syn, och då jag träffar den gode mannen Lars Fredborg och hans komminister Samselius i den himmelska världen, skall jag tacka dem för det överseende de hade med den oerfarne ynglingen och det förtroende de visade honom trots alla hans brister. Säkert är, att jag sökte fånga och bevara i mitt inre de många ljusa bilderna från mina resor i Norrlands skogar under dessa mina ungdomsår. Och den vanan att bevara det ljusa, som livet skänker, har jag sökt behålla även sedan jag fick min verksamhet förlagd till slättbygden såväl som till staden. Ljusa minnen äro icke tunga att bära, de äro tvärt om en kraft som bär oss, de sprida sol över åldringens väg, då skuggorna börja falla och allt påminner om, att dagen snart är förliden och natten stundar.

10 En ny tid börjar för den unge evangelisten.

När nu sommaren bröt in sökte jag mig till Stockholm, dit jag ändå ämnade mig på hösten, då Teologiska skolan började. Här fick jag nytta av vad jag hade lärt på fabriken sommaren förut. Jag fick anställning inom yrket och fick på så sätt goda inkomster, vilket ett tag blev en verklig frestelse för mig att svika min kallelse. Men när hösten kom och Metodistkyrkans teologiska skola, som då var förlagd till Stockholm, öppnade sina portar för det nya läsåret, sade jag farväl till de goda inkomsterna och hamnade på skolbänken. Det blev ett mödosamt arbete, av annat slag än det jag var van vid. Men med de ytterst begränsade ekonomiska tillgångar jag förfogade över, gällde det att använda tillfället på bästa sätt för att inhämta så mycken teoretisk kunskap som möjligt. Jag hade haft en djup känsla av brist i fråga om bokligt vetande under min evangelisttid, detta sporrade mig till att nu använda tiden väl. Ingen anar huru både jag och många andra av våra äldre pastorer hade det under vår skolgång, då det gällde att läsa och svälta och läsa igen. Ingen särskild organisation gjorde något för att bistå de unga män, som sökte utbildning för en evangelii förkunnares verk. Vid ett tillfälle voro alla mina för-

råd uttömda: börsen var tom och det hårda brödet och det härskna smöret, som eljest brukade vara så drygt, var till och med slut. Den morgonen dröjde jag säkerligen längre i bön inför Gud än vanligt, innan jag gick till skolan. Jag sade Gud huru det var. Jag tog bokstavligen upp min tomma portmonnä och visade Gud, och så sade jag till Gud, att om han hade kallat mig till en pastors heliga tjänst, måste han nu hjälpa mig. Jag ville taga detta som ett säkert bevis på att jag var kallad av Gud för detta verk. Egendomligt nog kom min värdinna in med kaffe den morgonen, vilket hon eljest icke brukade göra. Jag hade icke nämnt något vare sig för henne eller någon annan huru jag hade det.

Och så gick jag till skolan. Var det månne min sista skoldag eller skulle den Gud som sände korpar med kött och bröd till profeten Elia även komma till mig med hjälp? Jag visste att den plats, jag haft förut med de goda inkomsterna, stod öppen för mig. Men här gällde det något mer än frågan om var jag skulle få något till middagen. Det gällde huruvida jag hade tagit miste, då jag trodde mig vara kallad av Gud till en evangelii förkunnares verk. Det var något som berörde hela min framtid. Skolan började, men jag hade svårt att hålla tankarna samlade, då läxan i grekiska grammatiken genomgicks. Och det blev icke bättre, då vi bytte om ämne nästa timme och skulle lösa en del svåra problem inom matematikens område. Jag kretsade med mina tankar omkring frågan: Skall Gud komma med hjälpen, och huru skall han komma? Och så skedde det stora undret. Fram på förmiddagen knackade det på

10.

dörren till vårt klassrum. Jag spratt till, månne det var Gud? Och se, då dörren öppnades stod brevbäraren där och frågade efter studerande Wik, han hade ett rekommenderat brev till mig.

Var det förut svårt att hålla tankarna samlade vid läsningen, så blev det nästan omöjligt nu. Brevet fick ligga i min ficka till dess timmen var slut, då vi hade några minuters rast. Och då jag bröt det, innehöll det en hundrakronosedel. Det hade gått till på det sättet, att jag några dagar förut skrivit ett brev till mitt föräldrahem och meddelade dem att det var mycket osäkert om jag kunde fortsätta mina studier, då mina penningar i det närmaste voro slut. Detta brev hade min fader läst, och så böjde han sina knän i bön till Gud och bad om Guds bistånd för sin son, då nu far icke hade möjlighet att hjälpa. Så kom brevet att ligga på bordet i den lilla kammaren. Samma kväll var det predikan i mitt hem, en god vän kom efter predikan in i den lilla kammaren och fick se det öppna brevet, och i sin nyfikenhet ögnade vännen igenom brevet. Då han sade min far farväl lade han en hundrakronosedel i hans hand och sade: »Sänd det till din pojke i Stockholm.» Min fader trodde att det var en femkronesedel och sade: »Gud välsigne dig, käre vän.» Men hans förvåning blev icke liten, då folket hade gått och han tog upp sedeln och fann att det var hundra kronor, och så sände han det med första post till mig. För mig var det svar på frågan: Skall jag bliva predikant eller ej? Under mer än femtio år sedan dess har jag aldrig varit oviss om svaret på den frågan. Gud gav svaret en gång för alla, och jag tackar honom innerligt därför. Jag

10.

har under årens lopp haft många besvärliga frågor som krävt sitt svar, men frågan om min ställning som predikant var en gång löst och det för all tid.

Då första terminen var slut, beordrades jag av dåvarande distriktsföreståndaren att resa till den lilla, idylliska roslagsstaden Öregrund för att predika där under ferietiden. Någon metodistförsamling fanns icke i staden, och så vitt jag vet fanns icke ens en medlem av vårt samfund där. Icke heller fanns där någon annan frikyrkoförsamling — men väl en grupp mormoner! Sjökapten Nyström hade hos vederbörande begärt att få en metodistpredikant dit, och så blev jag sänd. Som vårt samfund var fullkomligt obekant för folket där i staden, undrade många hur en metodistpredikant såg ut; om han var lik andra människor eller ej. Kapten Nyström mottog mig i sitt hem, där jag fann en trygg tillflyktsort i hans lilla kammare, och kapten Lindgren öppnade sin sal för den första predikan. Men det var tydligt sagt ifrån, att salen öppnades endast för denna predikan.

Det var annandag jul på eftermiddagen 1881 jag höll denna min första predikan i staden Öregrund. Salen var fylld till sista plats, och litet var undrade vad som skulle komma. Jag hade just fått den då nyutkomna nya översättningen av bibeln. Både formatet på boken och språket var olika de gamla biblarna. Språket var modern svenska i jämförelse med det gammaldags språk som förekom i våra bibelöversättningar dittills. Mitt under predikan steg en kvinna helt resolut upp och trängde sig fram till mig och slet bibeln ur min hand och sade: »Vad är det för bibel ni har, den är icke lik

10.

våra biblar?» Jag avbröt min predikan och stod lugnt och väntade, medan hon bläddrade i bibeln, varefter hon lämnade den tillbaka och gick och satte sig helt stilla, så att predikan kunde fortsätta till slut, varefter gudstjänsten avslutades på övligt vis.

Jag talade om Lots flykt från Sodom, då Herren, enligt gamla översättningen, sade till Lot: »Förvara din själ och se dig icke tillbaka, men på berget undsätt dig att du icke förgås.» Jag hade indelat min predikan i tre delar. Först att människan har en själ, eljest skulle Gud icke uppmanat henne att förvara vad hon icke ägde. För det andra: själen är dyrbar, ty endast det som är dyrbart är i fara att bliva bortstulet. Det som icke har något värde frågar ingen efter. För det tredje: själen är i fara, eljest skulle Gud icke varit så angelägen om att giva Lot denna varning. Av alla skatter den rike Lot fick med sig från det dömda Sodom var hans själ det enda, och det var med yttersta nöd han kunde rädda den. Hur skall man nu kunna efterkomma denna Guds maning? Genom bön, vaksamhet samt mottagande av Kristus som vår fullkomlige Frälsare och överlåtelsen av oss själva helt och fullt till helig tjänst för andras frälsning. En mäktig ande var rådande under mötet, och från den stunden och allt framgent var vännerna Lindgrens sal alltid öppen för mig för predikan, och i deras hem blev jag mottagen som om jag varit deras eget barn. Jag fann hos dem vänner för livet.

Under veckan mellan jul och nyår predikade jag femton gånger. Den gode mannen Nyström ordnade med predikningarna, jag hade bara att lyda och följa med ut

10

på öarna såväl som på fastlandet och i staden. Men då jag på nyårsafton skulle predika och leda den första vaknattsgudstjänst de någonsin hade haft där, var jag så uttröttad efter veckans strapatser, så det var säkerligen en mager kost jag hade att bjuda på. Men Gud var nådig både mot mig och mot dem som kommo för att höra, och så välsignade han det mest skröpliga vittnesbörd, så att innan tolvslaget förkunnat det gamla årets slut och det nya året ingått, hade flera begärt förbön för att få sina synder förlåtna och kraft till ett nytt liv under det nya året. På så sätt blev det nya människor som mötte det nya året, allt som en följd av Guds underbara nåd och kraft.

En dag under denna tid mottog jag ett brev från bruksprästen vid Forsmarks bruk med inbjudan att komma dit och predika. Han skrev: »På grund av vad jag hört om Eder, skulle det vara en glädje för mig att få mottaga Eder, om Ni ville göra oss ett besök.» Med anledning av denna vänliga inbjudning reste jag den vägen, då jag återvände till skolan vid slutet av min julferie, samt blev synnerligt väl mottagen i prästgården. Det var söndag, och predikan var utlyst i folkskolan på eftermiddagen, ty i kyrkan fanns på den tiden ingen uppvärmning. Men när prästen och jag kommo dit, var det så fullpackat med smeder så det fanns ingen möjlighet att komma in. Ingången var fullständigt blockerad av smeder. Och den som hade lyckats tillkämpa sig en plats, om ock endast i dörröppningen eller strax utanför, vägrade att avstå den ens så länge, att vi kunde tränga oss in, ty de fruktade, att någon då skulle passa på och erövra deras plats. Prästen sade

då: »Jag vet en annan ingång, kom med mig.» Han förde mig till en bakdörr, men även där var det fullpackat. Men när de sågo att det var prästen, jämkade de med sig så pass att han kunde komma in. Men omedelbart efter prästen slöt sig den kompakta massan av smeder åter tillhopa, och så stod jag därute utan möjlighet att kunna komma in.

Detta var en kinkig belägenhet för mig som skulle predika. Då ropade prästen inifrån till smederna: »Ni måste på något sätt hjälpa den lille prästen in, ty det är han som skall predika.» Men ingen vågade jämka på sig av fruktan att förlora sin plats. Då grepo några kraftiga smedhänder mig, och smederna lyfte mig över sina huvuden och langade mig som ett vanligt kolly ända fram till katedern. Det är den enda gång, så långt jag kan minnas, då jag gjort min entré på ett sådant sätt inför en församling då jag skulle predika. Man behövde sannerligen icke vara orolig för att icke få åhörare på den tiden.

Efter predikan bad prästen mig stanna längre, men skolan skulle börja, och jag var angelägen att komma i rätt tid till terminens öppnande, varför jag nästa dag fortsatte min resa. I skolan gick arbetet för högtryck, ty det gällde att få in så mycket som möjligt av bokligt vetande under den tid som var tillmätt för vistelsen där. Man bokstavligen proppade i oss historia, grammatik, matematik, teologi och en hel del andra ämnen. Det tog på krafterna att konsumera allt detta, men det måste gå. I vår skola mötte jag för första gången den oförgätlige magister Edman, som just då hade tillträtt sin befattning som skolans rektor, vilken befattning

10.

han skötte på ett utomordentligt sätt så länge han för sin ålders skull kunde tjänstgöra. Det var en man som man tackade Gud för att man fått lära känna. Rättrådig i all sin vandel, var han i allt ett värdigt föredöme för dem, vilka han var satt att fostra. Han hade utomordentligt gedigna kunskaper i de ämnen han skulle undervisa i, på samma gång han hade en lysande akademisk examen från Uppsala universitet. Det var en utomordentligt homogen och kraftig predikantkår som fostrades i Teologiska skolan under de många år, han stod som ledare för densamma.

Så fortgick arbetet och tiden svann hastigt nog, som den alltid gör då man har knappt om tid för att hinna med sitt arbets-pensum. Då sommaren inbröt, återvände jag till mina vänner i Öregrund, där ett varmt välkommen mötte mig.

Min tid i skolan gick hastigt och avbröts förr än jag anade det genom att jag en dag mottog en uppmaning från en av distriktföreståndarna att resa till Heby för att börja verksamhet där. Jag svarade att jag önskade fortsätta i skolan, men fick per omgående ett svar, att antingen hade jag att lyda och gå till den anvisade platsen, eller också hade jag att motse att min väg för alltid stängdes på denna bana, då ett av villkoren för en metodistpredikant var att lyda. Inför detta ultimatum kapitulerade jag.

Så reste jag till den anvisade platsen. Där hade under ett par års tid män tillhörande metodistkyrkan predikat, men någon församling hade icke organiserats, fastän några anmält sig som medlemmar. Jag samlade

10,

nu dessa samt organiserade dem till en församling som ännu äger bestånd. Samtidigt började vi att bygga ett kapell. Men som jag icke fick stanna på denna plats mer än ett år, hunno vi icke få huset färdigt under min tid där, en annan fick sålunda fullända vad jag påbörjade. Här mötte mig något annat, som hade en oförgätlig betydelse för hela mitt liv, i det jag mötte den kvinna som blev min trogna hjälp och mitt sällskap för kommande år. Att detta var ett lyckligt val, visar vårt fridfulla femtioåriga äktenskap. Jag har många gånger tackat Gud för den Guds gåva jag genom henne fick mottaga och gör det ännu mer nu, då krafterna äro brutna och ålderns höst är inne.

Min nästa plats blev Bergslagen, där ett intensivt arbete mötte mig. Det var en stor krets, från den ena ändan till den andra av den, var det åttio kilometer. Jag hade sex stora järnbruk på kretsen, vilka skulle hava regelbundna predikobesök jämte flera platser ute på landet. Utom detta började jag verksamhet i Avesta stora brukssamhälle, där vi hyrde en predikolokal. Det fattades sålunda icke arbetstillfällen, och jag sökte också utnyttja dem på bästa sätt. På denna krets började vi bygga två kapell, ett i Fagersta, det andra i Högfors. Ehuru det var ett ytterst intensivt arbete, med så gott som dagliga predikoresor och omsorger om två kyrkobyggen, var det glädje, ty arbetet bar frukt och mycken vänlighet mötte mig överallt. Men jag kände att detta blev för mycket i längden, då jag utom mitt församlingsarbete hade mina studier som måste skötas för att jag skulle kunna taga vederbörliga konferensexamina, vilka jag ville taga med goda betyg.

Vid nästa årskonferens begärde jag därför att få en annan plats, där jag kunde få tid för mera studier. Jag sändes då till Loftahammar i Småland. Det var en idyllisk plats, men mina kamrater i konferensen ansågo den vara en synnerligt hårdarbetad åkerteg. Då mina kamrater beklagade mig för denna utnämning, sade de samtidigt tröstande att jag väl skulle kunna härda ut där ett år. Då jag och min unga hustru kommo dit, ty nu voro vi två, hade man en välkomstfest för oss. Och som ett bevis på hur det andliga läget var kan jag meddela, att endast sjutton personer besökte denna fest. Att de icke hade för höga tankar om den nye pastorn kan man förstå, då efter festens slut en av församlingens ledare sade: »Hur skall en sådan pojkspoling kunna vinna aktning och förtroende för vår sak? Må Gud hjälpa oss.» Jag var dock vid gott mod, ty jag hade tagit min utnämning från Gud och trodde, att han hade något för mig att utföra. Så hade jag ju också min rara hustru att dela mina bekymmer med.

Även här fick jag en stor krets att bearbeta. Det var fem stora socknar som skulle ha regelbundna predikobesök. Två kapell funnos, där skulle jag predika varje söndag. Jag var i regel ute på kretsen två veckor i månaden och hemma två veckor. Det blev föga trevligt för den unga prästfrun att sitta hemma ensam halva månaden i den lilla stugan, som förhyrts till vår bostad. Men hon fördrog det utan att klaga eller en enda gång söka lägga hinder i vägen för mig.

Det blev ett hårt arbete. Trots alla mina ansträngningar såg jag ingen skörd under första året jag var där. Jag hade ju varit van att se människor bliva om-

10.

vända till Gud genom min verksamhet, var jag dragit fram, och här hade jag arbetat med iver ett helt år utan att se någon skörd. Det var en prövosam upplevelse. Jag bad Gud om hjälp och bistånd på det hårda fältet, men som det tycktes utan resultat. Jag började rent av undra på om Gud tagit sin väckande Ande ifrån mig, om så vore, då hade jag ingen uppgift som predikant mer att fylla, ty för mig var det ett livsbehov att få människor omvända till Gud.

Efter ett års arbete på detta fält, var det med stor ångest i min själ jag reste till årskonferensen. Och icke blev det bättre, då mina unga kamrater kommo och kunde berätta om under och tecken Gud hade gjort genom dem till människors omvändelse och Guds rikes seger. Jag hade intet sådant att berätta om, ty hela året hade bjudit endast på felslagna förhoppningar, så långt jag kunde se. Jag stod med tomma händer, då det gällde denna sak. Endast Gud vet vilken nöd det väckte i min själ. Jag hade visserligen fått in en enhetens ande i den lilla församlingen, det var icke så då jag kom dit, men det var något mer jag längtade efter, och om detta bad jag.

Då årskonferensen slutade och utnämningslistan upplästes, nämndes mitt namn för min förutvarande plats. Detta hade jag väntat, då det icke fanns någon anledning till att jag åter skulle flytta. Efter uppläsningen av utnämningen, då varje pastor i konferensen fick sitt arbetsfält anvisat för det kommande året, blev det litet buller, då var och en av dem som skulle flytta, sökte finna någon medlem närvarande från den församling till vilken han skulle komma. Jag hade ingen med från

min lilla församling. Jag satt längst ned i kyrkan bakom de andra. Då böjde jag mina knän i stilla bön inför Gud under det att de andra larmade omkring mig. Jag invigde mig på nytt till helig tjänst inför Gud. Jag stängde mina öron för allt surr omkring mig och bad att Gud i nåd skulle giva mig femtio själar det året. Då jag kom till min bostad den kvällen tillbringade jag en lång stund på mina knän i bön inför Gud om samma sak. Jag visste huru ytterst hårt fältet var på den plats, till vilken jag nu skulle gå tillbaka, men jag räknade med Guds mäktiga nåd och kraft och, Gud vare lov, jag räknade den gången icke fel.

Nästa dag reste jag åter till mitt hem och mitt arbetsfält. På tåget blev jag ensam i kupén ett stycke av vägen, då var jag åter på knä i bön om samma sak. Då jag steg av tåget för att med roddbåt färdas över en sjö och på det sättet lättare nå mitt hem, tillbringade jag en stund i bön bakom en buske, medan mannen som skulle ro mig gjorde båten i ordning. Oupphörligt var det mitt bönerop till Gud, att han skulle giva mig femtio själar det året. Hur jag våndades och hur jag bad! Men till sist fick jag visshet om att denna min bön var hörd, och med denna visshet kom jag jublande glad till mitt hem och min församling.

Vid min hemkomst hade församlingen anordnat en välkomstfest för att hälsa sin pastor välkommen till ett nytt verksamhetsår. Denna fest var betydligt bättre besökt än min första välkomstfest. Givetvis ville medlemmarna höra nyheter från årskonferensen samt något om vart den eller den predikanten blivit utnämnd för nästa år. Att de själva skulle få behålla sin egen pas-

10.

tor voro de vissa på. Jag berättade om allt jag kunde komma ihåg. Men så talade jag om mina egna upplevelser och min bön om att Gud under det nya året måtte besöka oss med en väckelse, så att åtminstone femtio måtte vinnas för Gud. Jag berättade för dem, att jag redan i kyrkan efter det utnämningslistan blivit uppläst bedit innerligt till Gud om denna sak, samt att Gud givit mig en inre visshet om att vi under detta år skulle få se femtio människor söka Kristi frälsande nåd. En av medlemmarna, som var känd för sin djupa gudsfruktan, kom då fram och ställde sig att se på mig som om han aldrig hade sett mig förr. Någon frågade honom sedan varför han gjorde så, då han svarade: »Jag måste se om vår pastor blivit tokig medan han varit borta, då han kan tro att femtio personer skulle bli omvända i år. Han ser ju klok ut, Gud vare lov, men något sådant har inte skett här sedan världens begynnelse. Det måste vara något galet med honom. Gud hjälpe oss om det galna skulle bryta ut i full låga!»

Men min själ hade gripits av den tanken att under året vinna femtio för Gud. Jag bad till Gud därom både offentligt och enskilt. Jag talade och predikade om det samt vädjade till åhörarna både offentligt och enskilt att arbeta för detta stora mål och att icke glömma detta i sina böner. Jag sökte inskärpa hos alla, vilken nåd det skulle vara om Gud ville besöka oss med en kraftig utgjutelse av hans Helige Ande till människors omvändelse. Och hur det var, så började det vinna genklang även hos andra. Man började samtala om pastorns befängda idéer, och en och annan började bedja Gud om samma sak. Allt flera började besöka våra

bönemöten och bedja Gud om dessa femtio själar. Och så blev det nöd bland oss för denna sak, det hade det icke varit förut. De hade rent av levt sig in i den tanken att väckelsens tid, vad beträffar denna plats, var förbi för alltid.

Men nu ägde en strömkantring rum i församlingen, och så blev bönen allt mera varm och brinnande. Man bad icke längre efter det gamla invanda schemat, det blev nöd i själarna för andras frälsning och så blev det både bön, bekännelse och tårar. Den ene efter den andre började undra om den genom sin tröghet var ett hinder för dessa böners besvarande. Det var något nytt, — det var den andliga födslovåndans begynnelse.

Så blev det nyår med de därpå följande bönveckorna, till vilka vi satte stora förväntningar. Men ehuru våra möten voro väl besökta och en mäktig ande förnams, fingo vi intet svar på våra ivrigaste böner. Det var icke en som likt den förlorade sonen sökte sig väg hem till Gud igen. Modet sjönk hos många, som menade att vi spänt bågen för högt, under det andra fortsatte att bedja med ännu större iver. Det var i sanning spännande dagar för oss alla. De oomvända visste, att metodisterna höllo på att bedja Gud om en väckelse, men skulle den komma, det var den stora frågan som intresserade alla. Vi kommo så in i februari månad, och livet började återtaga sina vanliga former efter de många bönveckorna och de många helgdagarna. Då hände det stora.

Min hustru hade samlat ett tjugotal av de äldre söndagsskolflickorna till vårt hem för att bilda en syför-

10.

ening och undervisa dem i handarbete, för vilket flickorna voro mycket intresserade. Så en dag, då hon hade haft dem samlade till ett dylikt symöte och skulle avsluta mötet för dagen med bön och nedkallade Guds välsignelse både över flickorna och deras hem, fann hon en av flickorna sittande i ett hörn av rummet gråtande. Min hustru frågade henne, om någon av de andra flickorna varit ovänlig mot henne? Nej, det hade de icke, svarade hon. »Nå, är det något tråkigt i hemmet?» blev nästa fråga. Nej, icke det heller. »Vad är det då du gråter för?» Då kom svaret litet dröjande men så allvarligt. »Jag ville så gärna bliva Guds barn, men jag vet icke vad jag skall göra.» Flera av flickorna hade redan tagit på sina ytterkläder och stodo färdiga att gå, men ytterkläderna kommo i en hast av, och så blev det ett bönmöte i herdetjället. Många av flickorna hade gått med samma tankar, men de hade icke haft mod att komma fram med det. Det blev ett underbart slut på syföreningsmötet den gången. Flera av flickorna sökte i bön Guds nåd och förlåtelse, och de funno vad de sökte. Då flickorna nu återvände till sina hem, voro en del av dem fulla av jublande fröjd, andra kommo under tårar till hemmen. De berättade vad som hade skett och uppmanade både föräldrar och syskon att söka Guds förlåtande nåd. Det blev ett väldigt gny i bygderna bland både gammal och ung. Jag var ute på kretsen i min predikogärning, och då jag kom hem efter några dagar var väckelsen i full gång.

Som ett bevis på väckelsens styrka och omfattning kan nämnas, att folkskolläraren sade till mig en dag: »Jag är rådlös med barnen. Jag får ingen reda på dem

10.

sedan denna rörelse började. De äro ålagda att vara ute under de små rasterna för att få frisk luft, medan vi öppna fönstren för att lufta skolsalen. Men om jag kör ut dem, så hinner jag icke vända mig om förr än de äro inne igen och på knä i bön för någon kamrats frälsning. Jag vill visst icke hindra dem ifrån att bedja till Gud, vare det långt ifrån mig, men jag är skyldig att hålla ordning i skolan, och så är det så gripande för både mig och dem, så hela skolarbetet håller på att komma ur sina gängor. Rätt som det är så är det någon som brister ut i högljudd gråt och kommer med frågor som äro så svåra att besvara. Och det besynnerliga med dessa frågor är, att jag som är lärare och gammal kristen har svårt att besvara dem, under det att många av de andra barnen besvara dessa frågor lätt nog. Jag blir så brydd för deras frågor, så jag sitter rent av och är rädd för varje fråga de komma med.»

Jag gav honom det rådet, att själv böja sina knän i bön tillsammans med sina skolbarn, så skulle han sedan finna det lätt nog med att besvara deras frågor. Det var av stor vikt för både honom och barnen att han som lärare sökte leva sig in i vad som nu rörde sig i barnens hjärtan och tankar. Han skulle snart på den vägen finna nyckeln till denna gåta, som nu syntes honom så svår att lösa. Som församlingens kyrkoherde var en varm kristen och frisinnad i sitt förhållande till oss metodister, hade vi intet att frukta från det hållet i fråga om barnens bönemöten i skolan.

Men det var icke bara barnen som upplevde denna underbara väckelse, den trängde igenom som en allt genomgripande makt både hos gammal och ung. Jag räk-

10,

nade till över femtio som genom en sann omvändelse kommo till tro på Kristus och en levande visshet om hans frälsande nåd. Då sade jag, nu må Gud räkna antalet, ty nu vet jag att även i detta fall har Gud hållit sitt löfte. att den som beder han får. Jag hade bedit Gud om femtio, då jag i stor ångest och nöd böjde mina knän i bön i kyrkan bakom alla de andra vid årskonferensens slut. Den siffran var för längesedan överskriden, det sade mig, att ännu i dag gör Gud långt mer än vi kunna bedja eller tänka.

En dag under denna tid kom den medlem, som på välkomstfesten trädde fram och ställde sig att se på mig i tro att deras pastor blivit tokig, då han kunde komma på så befängda idéer att bedja om att femtio personer skulle kunna bli omvända till Gud ibland dem det året. Nu kom den gode mannen till mig, och under tårar talade han om detta samt bad både mig och Gud om förlåtelse för att han trots sina många år som kristen likväl hade så liten tro till Jesu frälsaremakt.

Under detta år var det solsken i det lilla herdetjället oberoende av hurudant vädret var ute. Att min hustru var jublande glad var naturligt, hon fick ju vara medlet i Guds hand att få väckelsen i gång. Hon var lärarinna i söndagsskolan och hade därigenom barnens öra och förtroende mera än någon annan. Det var en oförgätlig tid, och minnet därav värmer ännu mitt hjärta, under det jag nedskriver dessa minnesrader.

När de tre åren voro ändade måste jag enligt då gällande lag i vår kyrka flytta. Nu var det ingen som beklagade mig för att jag måst arbeta där. Jag lämna-

de denna församling med djup saknad. Jag hade vunnit en stor skara vänner både inom och utom församlingen, och min hustru hade vunnit ännu fler. Det var tre av de lyckligaste år jag ditintills hade upplevat. Jag fick erfara att det betyder mycket litet hurudan platsen och församlingen är dit man kommer, det betyder långt mer hurudan den är då man lämnar den.

Då jag fick en ny församling.

Mina tre år voro ändade på den plats jag nyss berättat, då jag vid årskonferensen det året utnämndes till L-krona. Jag skulle alltså ned till södra Sverige. Där hade jag aldrig varit och ingen kände jag. Hitintills hade min verksamhet varit förlagd till norra delen av vårt land utom de sista åren, då jag varit i mellersta delen av landet.

Det var en lång flyttning; den företogs med båt för att det skulle bli billigare. Det var på försommaren med varm luft och strålande solsken, så ett bättre resväder kunde jag icke tänka mig. Resan, som varade två dagar på båten, var en enda fest, ty den gav vila efter ett ansträngande arbete på den stora kretsen jag nu lämnade. Jag hade haft mitt arbete så ordnat att jag var ute på den stora kretsen två veckor i månaden samt hemma den övriga delen av varje månad. Det var synd om min unga hustru, som fick sitta hemma ensam två veckor varje månad i den lilla stugan, som utgjorde herdetjället, och det hade hon gjort i tre års tid utan att klaga. Men nog såg jag hennes ögon fulla av tårar ibland då jag gav mig iväg, utan att jag då förstod vad det ville säga för henne som skulle sitta hemma ensam denna långa tid.

17.

Efter ett varmt avsked från min gamla församling, där jag fått uppleva så mycket, anträdde jag min resa mot söder. Under den lugna sjöresan var det ändå ett som oroade mig, det var fruktan för att min reskassa icke skulle räcka till. Då jag hade löst biljett för mig och familjen hade jag ett hundra kronor över. Som jag var obekant med sjöfartsförhållanden, fruktade jag att denna summa icke skulle räcka till betalning av frakten för mitt lilla bohag, som fått sin plats på akterdäcket under en presenning. Om det icke räckte, hur skulle jag då bära mig åt? Ingen kände jag på båten och ingen kände jag på min nya plats. På andra dagen blev denna tanke mig övermäktig, jag måste skaffa mig visshet i denna sak, ty oron steg i mitt inre ju närmare jag kom målet. Jag gick till kaptenen och frågade vad jag skulle betala i frakt för mina saker. Han gick med till akterdäck och såg på sakerna. Så tog han på sig en viktig min som om det gällt en hel båtlast. Han lade pannan i så många veck som möjligt, varefter han sade: »Ja, det var mycket det där. Vad tycker pastorn det är värt?» Jag var färdig svara att det icke var värt mer än ett hundra kronor. Så gick han och skruvade på sig både länge och väl för att hålla mig som på glödande kol. Så sade han: »Om vi skulle säga fem kronor, vad säger pastorn om det?» Jag fattade det som ett skämt varför jag svarade: »Nej, kapten, skämt åsido, vad kostar det?» »Nå lugn, herr pastor», sade han, »är det för mycket så pruta vi väl, det har jag gjort förr.» Jag berättade för den gode kaptenen den oro jag haft att mina hundra kronor icke skulle räcka. Han fick ett gott skratt i vilket jag instämde, varefter han

sade: »Då de som flytta följa med och lösa flera biljetter blir frakten för sakerna så mycket billigare. Jag misstänkte att det var något sådant där, efter som pastorn var så ivrig att få reda på kostnaderna. Se pastorn, jag har seglat många år så jag har fått litet vana att se vad folk går för.»

Då vi kommo in i Öresund och fingo se de första konturerna av den stad, som skulle bli vårt hem och vårt arbetsfält under de närmaste åren, gick jag ned i hytten och i innerlig bön invigde jag mig på nytt till helig tjänst åt Gud på denna plats. Då vi kommo längre fram, fick jag höra en klocka ringa, nej det var flera klockor som sände ut sina klara malmtoner ut över vattnet. Jag undrade vad det kunde vara, det var något nytt, det förstod jag. Så var det ock för mig. Ute i sundet ligger ett grund och där hava de placerat en klockboj, vilken sättes i rörelse av vågsvallet. Man har icke lätt att se den, men natt och dag sänder den ut sina varnande toner till den sjöfarande, förkunnande att fara är å färde, ty grundet är nära. Men just som båten passerat klockbojen vände den in mot hamnen. Detta gav mig två lärdomar. Det var som klockbojen sagt till mig: Giv i din förkunnelse på ditt nya arbetsfält klara, rena toner som varna de vägfarande som komma inom hörhåll av din förkunnelse. Var trogen, var sann och var aldrig rädd för att säga sanningen, vad än dina åhörare må tycka. Det är endast sanningen som kan rädda människorna från att gå på grund och förgås.

Men samma klockboj sade också till resenären att hamnen var nära, ty nu stävade vi in mot hamnen.

Åter ljöd rösten i mitt inre: Glöm ej att betona vikten av att lägga om rodret i rätt tid och hålla rätt kurs, ty endast då nå både du och de som höra dig den trygga hamnen. Det hjälper icke att *veta* att hamnen är nära, bäst och tryggast att låta den sköta rodret som känner farleden, ty mången har varit nära den trygga hamnen utan att någonsin nå den. Det hjälper icke om jag varit en kristen många år men till sist kommer ur kursen, ty endast den som är trogen intill döden skall få livets krona. Klockbojen i Öresund har många gånger hållit en manande och kraftig predikan för mig.

Då båten lade till vid kajen sade jag ett varmt farväl till kaptenen med den förklaringen, att jag träffat världens hederligaste kapten. Han skrattade och sade: »Det vore gott om det vore så väl.»

På kajen såg jag en gammal man med grått skägg och tre äldre kvinnor samtalande, under det de ivrigt spejade upp på båten. Jag sade till min hustru: »Det där är vår nya församling, som är nere för att taga emot oss.» Jag gick så ned till dem, hälsade och frågade om de voro där för att hälsa den nye metodistpastorn. Ja, det voro de. Jag sade dem att det var jag. Mannen såg på mig ett ögonblick, så vände han blicken åter mot båten. Och så utbrast han: »Det var besynnerligt, och likväl har han skrivit att han skulle komma med denna båt.» Jag sade honom åter att den nye pastorn var jag. Nu först tycktes han vakna, såg på mig från topp och till tå genom sina glasögon, och så utbrast han: »Det är väl icke möjligt? Han skulle vara gammal och ha långt skägg.» Jag frågade, vem som sagt det. Det kunde han icke säga, de hade endast

11,

tänkt sig det. Jag sade honom, att gammal det blev jag nog med åren, om jag fick leva, men hur det skulle gå med det långa skägget kunde jag icke svara för, då jag för närvarande endast hade litet fjun på överläppen.

Det blev nu stor fröjd på kajen och ett varmt välkommen. De gladdes över att ha fått en ung pastor i stället för en gammal utsliten gubbe, som de fruktat.

Skjuts hade de också med. Vagnen var visserligen en grov arbetsvagn med två stora arbetshästar, men det betydde intet. Vi klättrade upp i den höga vagnen och så bar det i väg genom staden. Vagnen skramlade så våldsamt som om det gällde att väcka upp hela staden samt meddela att nu kom den nye metodistpastorn.

Mottagandet i vårt tillfälliga hem var även det bästa vi kunnat tänka oss. Men endast Gud vet vad en predikant känner, då han kommer till en ny plats, där han icke känner någon. Det hade varit predikant anställd i L-krona ett par eller tre år förut, men verksamheten hade gått så i det tysta så de som bodde endast två hus från den plats där vår lokal var belägen hade aldrig hört talas om metodisterna.

Predikolokalen var belägen en trappa upp i det hus, där vi skulle bo. Man hade fått lokalen på så sätt, att värdinnan, som tillhörde församlingen, hade rivit ned mellanväggarna mellan tre rum och ett kök, så fick man en rätt så stor sal. I mitten av rummet var det en grov skorstenspipa som utgjorde rökgång för den nedre våningen. Trappan upp till salen var ytterst smal, så endast en kunde gå i den åt gången. Att möta någon i trappan var en vansklig sak, så smal som den var.

Höjden till taket var vanlig rumshöjd. Detta gjorde, att då lokalen var fullsatt av åhörare, vilket ofta var fallet, kunde det bli så kvavt så det var med yttersta möda vi kunde få lamporna att brinna.

Men denna så ringa och oansenliga lokal blev för mig en av de heligaste platser på jorden, ty under årens lopp blev det en bönens plats, så det fanns knappast en planka i det golvet på vilken jag icke legat på knä och bedit till Gud för frälsningssökande. Det blev aldrig vad vi kalla någon stormande väckelse, då de frälsningssökande kommo i hoptals, utan de kommo en och en och frågade efter vägen till livet.

Så länge det endast var några få ur de fattigas led, som kommo för att höra, var allt stilla, men så började en och annan av de högre samhällsklasserna finna vägen till salen, som det hette. Då blev det annat ljud. Stadens präster slogo alarm i kraftiga predikningar mot den villoande som nu kommit till staden. Det blev ett väldigt buller om den vägen. Säkerligen gjorde de det i bästa välmening och därför att de icke kände metodisterna eller den nye pastorn. De hade antagligen den känslan, att här gällde det att skydda sin hjord för stor fara. Men detta prästernas tillvägagångssätt verkade i motsatt riktning, ty många som aldrig ägnat en tanke åt metodisterna började nu reflektera över saken och blevo intresserade samt kommo för att höra.

Många som gingo i statskyrkan på förmiddagen och fingo sig en ordentlig salva för att de kunde låta locka sig till sådana villfarelser som det här var fråga om,

11.

kommo till salen på eftermiddagen i tanke att de skulle få höra ett både beskt och pepprat svar. Det blev en missräkning för en och annan. Jag sökte nämligen predika evangelium och mana människorna att fly till Kristus, medan nådens dag varade. Jag sökte visa förlorade syndare vägen till liv och salighet genom tron på Kristus så enkelt och klart jag kunde. Verkan blev nu den, att många av dem som brukade gå i kyrkan blevo förargade över att de blevo utskällda där, kommo hellre till salen, där de fingo höra Guds ord. Vid denna tid rådde icke blott en mindre vänlig stämning hos många av prästerna gent emot de frikyrkliga, utan förhållandet var ofta det samma mellan de olika frikyrkliga samfunden, där var och en höll styvt på sitt som det enda rätta. Vilken underbar förändring på detta område har icke inträtt under de sista fyratio åren! Vi tacka Gud för denna förändring. Frikyrkornas pastorer se icke längre statskyrkans präster som fiender, de hava i stället blivit medarbetare för att nå det stora målet: ett kristet fosterland. Då de olika samfundens representanter nu samlas äro de alla fyllda av en stark enhetskänsla för det stora hela, under det att var och en mycket väl vet var den är hemma.

En händelse från denna tid visar huru en småsak kan ha stora följder med sig. Vår predikolokal låg så nära rådhuset, så vi hörde mycket väl då klockan slog i rådhustornet. En söndagsförmiddag kom en fru ur de högre klasserna till vår gudstjänst. Hon kom några minuter före den bestämda gudstjänsttiden. Som hon aldrig förr besökt en sådan lokal som vår, var hon en smula förlägen, då hon fann varje sittplats upptagen.

Hon stod på gången oviss om vad hon skulle taga sig till, då en av våra kvinnliga medlemmar reste sig upp och bjöd den främmande damen taga hennes plats. Hon mottog den erbjudna platsen med tacksamhet. När klockan i tornet slog sina bestämda slag reste pastorn sig upp i talarestolen och gav ut begynnelsepsalmen. Då var det en annan medlem som räckte den främmande damen sin psalmbok. Då tänkte hon, det måste vara ett mänskligt folk jag kommit till i dag, en som kommit tids nog att få en bra sittplats stiger upp och lämnar den åt mig, en annan som väl köpt en psalmbok avstår denna åt mig som är en främling. Sådant har jag aldrig sett förr. Så börja de sin gudstjänst på minuten, här måste jag höra noga på vad som säges. Kan den förkunnelse som här erbjudes åstadkomma något sådant, då är det bäst jag hör på noga. Hon kom tillbaka många gånger och blev en sann kristen och den lilla församlingens vän, men hon erkände helt öppet vid ett av våra vittnesbördsmöten att det var det intryck hon mottog vid sitt första besök, som blev avgörande för hennes andliga liv.

Många av dem som kommo till mötena voro intresserade av att höra predikan, men de voro ytterst rädda för att stanna på eftermötet, då det var bön och vittnesbörd. Allt detta var något nytt för dem. De voro från barndomen vana vid att prästen talade, och sedan var det punkt och slut. Det de gärna ville undvika var att möta pastorn i personligt samtal vid dessa tillfällen. En söndagsafton fingo en del så brått att sätta sig i säkerhet utanför dörren, då eftermötet började, så en av dem glömde sin sångbok, som hon nyligen köpt.

11

Nästa dag kom hon upp för att hämta sin glömda bok. Jag hjälpte henne att finna den. Men så inbjöd jag henne att stiga in i mitt rum, vilket hon gjorde. Och nu blev det ett personligt samtal, som rörde sig om den stora frågan hur en människa skulle kunna få visshet om sina synders förlåtelse. Det blev sålunda ett ingående samtal om alla tiders största fråga, vilket slutade med att vi båda böjde våra knän i bön till Gud. Och så skedde det, som det alltid gör då någon söker Gud på allvar, att han kom med svar. Då den besökande gick utför den smala trappan var det med jublande hjärta. Hon hade nu funnit vad hon länge sökt och längtat efter, hon hade funnit frid med Gud och frälsningsvisshet.

Detta blev icke det sista besök av detta slag jag fick mottaga. Hon som nu av Gud fått mottaga denna outsägliga gåva talade om det för sina vänner, av vilka flera voro regelbundna besökare vid våra gudstjänster. Då hon berättade för dem om den underbara frid hon nu ägde — det strålade fram i hennes blick, det tonade klart i hennes vittnesbörd — då väckte detta längtan hos andra att komma i besittning av samma erfarenhet. Och så fingo de så småningom klart för sig att det icke var så farligt att träffa mig för enskilt samtal. Stundom blev hela min dag upptagen med sådana besök. Allt detta skedde i det tysta, men resultatet syntes i sinom tid.

Bland dem som kommo med söndag efter söndag vid denna tid var en medelålders fru, som tycktes vara starkt gripen av vad hon hörde. En söndag, då jag hälsade på henne efter predikan, inbjöd hon mig och min fru att dricka en kopp kaffe i hennes hem, hon

11.

uppgav sitt namn och sin adress. Jag tackade och lovade att komma. Men min förvåning blev stor, då jag vid förfrågan fick reda på att hon hade stadens förnämsta krog — i själva stadshotellet. Nu blev frågan den: skulle jag gå på krogen? Jag var ju ytterst rädd om mitt namn, dessutom var jag en avsvuren fiende till allt vad krog hette allt ifrån min ungdom. Om det blev känt i staden att jag gick på krogen, vad skulle folket tänka om det. Jag kom i stor vånda; det gällde mitt anseende, men det gällde också ett givet löfte. Men efter moget övervägande beslöt jag att gå.

Och så fick man bevittna, att den nye metodistpredikanten med sin fru nästa dag stegade in på krogen. Jag gick visserligen icke in stora vägen utan en bakväg, men saken blev icke bättre för det. Vi blevo hälsade hjärtligt välkomna av värdinnan. Hon hade inbjudit sex eller sju fruar jämte oss vid detta tillfälle. Det rum där vi voro samlade låg så nära själva kroglokalen så vi hörde glasens klang därifrån, då kunderna serverades. Men givetvis förekom icke en droppe starkvaror på vårt bord.

Det blev ett livligt samtal vid kaffebordet. Jag gav en så klar utläggning om frälsningen genom tron på Kristus som jag kunde samt framhöll nödvändigheten av att söka honom i dag. Det blev en gripande allvarsstund för oss alla där i rummet innanför kroglokalen. Det hela slutade med att hela sällskapet böjde knä i bön. Troligen hade dessa fruar aldrig varit med om ett sådant kafferep förut. Då vi gingo hem voro både min hustru och jag jublande glada, vi hade fått en så levande förnimmelse av Guds närvaro, så all fruktan för vad

11.

andra skulle säga för att vi besökt krogen var försvunnen. Följden av detta besök blev att värdinnan sade upp sitt kontrakt och slutade med krogen. Hon kände att hon stod inför valet att behålla krogen eller välja Kristus, de båda kunde icke förenas. Skulle hon själv vara en kristen kunde hon icke driva en rörelse som fördärvade andra, det stod klart för henne. Hon valde Kristus i stället för en lukrativ affär; det var förvisso ett gott val. Som ett minne av detta fick jag mottaga de två största kopparpannorna, som församlingen säkerligen har ännu i dag vid sina fester. Jag tackade Gud många gånger för detta vårt besök på krogen i stadshotellet.

Bland andra som kommo till tro på Kristus var hustrun till en snickareförman. Hon hade gått flera gånger på salen utan att komma till någon klarhet med sig själv och med Gud. Så tog hon en dag mod till sig och besökte pastorn. Men jag var icke hemma, utan min hustru tog emot henne. Om detta besök sade hon senare: »Jag sökte pastorn men fann endast hans fru, men det var mycket bättre, ty han hade säkerligen aldrig kunnat förstå mig så väl som hon gjorde.» Mera öm och klar vägledning än hon nu fick, hade hon aldrig kunnat tänka sig.

Då hon kom hem berättade hon för sin man det stora under som hade skett med henne. Hon hade fått sina synder förlåtna samt visshet om barnaskapet hos Gud. Då hon talat ut, tog han sin hustru i nacken, öppnade dörren samt slungade henne utför den branta trappan med hotelse att om hon kom hem och talade sådana galenskaper en gång till, skulle han göra processen kort

med henne. Det var ett under att hon icke slog sig fördärvad. Hon reste sig upp mörbultad i sina lemmar efter den vådliga färden, torkade dammet av sina kläder samt kom upp stilla utan att säga ett förebrående ord till den brutale mannen.

Då han kom hem på kvällen från sitt arbete talade en grannhustru vid honom om vad som hade skett samt föreslog honom att de skulle följas åt till salen, så kunde de själva få se vad som försiggick där; det måste vara något besynnerligt, då det kunde förvilla folket i så hög grad. Att det var en förvillelse det voro båda ense om. Och så kom det sig att när predikan började var mannen där i sällskap med grannhustrun. Men vad han nu fick höra gjorde honom ännu mera förbittrad och han lovade sig själv att den mannen skulle han aldrig mer gå och höra. Men hur det var, då det led mot kvällen nästa dag under det han stod i sitt arbete började tanken arbeta och kretsa omkring den där förhatlige predikanten, ty givetvis var det han som var skulden till att det blivit som det nu var i hans hem. Om han ändå skulle gå en gång till, så kanske han kunde finna något som hjälpte honom att ta de där grillerna ur sin hustru. Och återigen satt han på sista bänken i salen när predikan började och hörde på med största uppmärksamhet för att få något, varigenom han kunde vederlägga sin hustru. Men följden blev den att han blev ännu mera förbittrad i sitt sinne.

Men nästa dag kom Gud och höll vidräkning med den mannen om hans liv, under det han stod i sitt arbete, och den vidräkningen var det icke så lätt att komma un-

11,

dan. På middagen kom hans hustru rusande upp i mitt hem och bad mig komma med hem; hennes man höll på att dö. Jag skyndade ögonblickligen med. Vid framkomsten fann jag mannen gå omkring på golvet och upprepa för sig själv: »Jag dör, jag dör.» Han hade gripits av andnöd, som höll på att kväva honom. Jag sökte tala till honom, men han tycktes icke höra något, ej heller svarade han. Han stönade endast fram orden: »Jag dör, jag dör.» Jag tänkte ett ögonblick på vad jag skulle göra. Och utan ett ögonblicks tvekan ropade jag till honom med så kraftig röst jag kunde: »Fall på knä, karl, och bed!» Och ögonblickligen sjönk han ned på knä och började ropa till Gud om förbarmande. Den svåra andnöden upphörde. Så bad jag till Gud och anförtrodde mannen åt Guds förbarmande nåd. Allt detta lugnade honom. Då vi stodo upp från bönen ljöd pipan från verkstaden förtäljande att middagsrasten var slut. Jag sade: »Skynda nu till ert arbete, men kom ihåg att Gud är med på verkstaden!» Han grep sin mössa och skyndade ut. Hans hustru och jag böjde ännu en gång knä och bad för honom innan jag gick. På eftermiddagen, under det han stod i sitt arbete, kom Gud till honom med sin frid, så när han kom hem till sin oroliga hustru var det med jubel i hjärtat. Så hade jag vunnit ett par, som sedan blev mina bästa vänner och trogna medlemmar i församlingen.

Det var många underbara händelser jag fick uppleva under denna tid, men allt gick så stilla och lugnt utan allt buller. Den lilla församlingen växte till i inre styrka och yttre antal. Det var en oförgätlig tid för alla som voro med.

11.

Det var en annan händelse, som ägde rum på själva julottan. Två hustrur hade fått sin plats på andra bänken framifrån i salen. Under gudstjänsten blevo de så gripna av Guds kraft, så jag måste avbryta predikan och gå ned och bedja till Gud med dem. Sedan fortsatte jag predikan och avslutade gudstjänsten. Då mannen till en av dessa hustrur fick veta vad som skett, blev han ytterst förargad och menade att hon hade uppträtt så att hon dragit skam över både sig själv och honom. Han var förbittrad utan att därför vara brutal mot sin hustru. Men han förbjöd henne att någonsin mer gå på salen, vilket hon likväl gjorde.

Så en dag mellan helgerna var jag med min hustru ute på besök i ett hem, då de berättade där att mannen i fråga nödgades vara hemma, emedan han skadat sin fot. Jag sade till min hustru: »Då gå vi dit och hälsa på dem så få vi träffa mannen.» Inkommen i köket hälsade jag vänligt och sade vem jag var. Mannen svarade förbittrad på min hälsning: »Jaså är det sådana besök min hustru tar emot, då jag är borta? Jag tycker ni skulle hålla eder för god att gå till andras hustrur. Att besöket icke gäller mig utan min hustru, det kan jag förstå. Ni trodde förstås att jag var i arbetet, men den gången blev ni lurad.» Jag svarade lugnt: »Nej, det är icke så, utan jag hörde att ni hade skadat er fot och var hemma, därför kom jag just nu. Och att mitt besök icke är farligt för eder hustru, bevisas bäst därav att jag har min egen hustru med mig, det har man icke om man går på orätta vägar.» Det hade han icke tänkt på i sin iver, och så skämdes han. Han var järnarbetare, och så blev det ett tacksamt

ämne för mig att tala om de då pågående debatterna i riksdagen om tackjärnstullarna. Jag var visst icke inne i detta spörsmål, men det var en räddningsplanka för mig att finna ett lämpligt samtalsämne. Han hörde intresserad på och glömde att se förargad ut. Om en stund hade hustrun kaffet färdigt och bjöd oss in i rummet. Jag sade då till honom att komma med in och dricka kaffe. Nej, det ville han icke. Då sade jag till hans hustru: »då dricka vi det i köket, ty nog skall vi dricka kaffe allihop, om det skall bli någon kaffedrickning av alls.» Det gjorde verkan, han följde med in. Jag fortsatte att tala om mina tullar och samvaron blev i högsta grad gemytlig.

Så tog jag fram min fickbibel och frågade om jag fick läsa ett Guds ord. Ett knappt hörbart ja blev svaret. Efter läsningen sade jag, att jag hade för sed att nedbedja Guds välsignelse över de hem jag besökte, och jag hoppades att han icke hade något emot att jag gjorde det även nu. Å nej, sade han, det skadar väl icke mig. Och så böjde jag mina knän i bön. Då jag reste mig från bönen, sjöng jag en sång, varefter vi tackade och sade farväl. Jag hade icke sagt ett ord till mannen om religion, jag hade bara sökt vara vänlig. Men vad som skett blev av avgörande betydelse för honom, ty från den stunden sökte han på allvar Gud. Nästa gång jag kom dit på besök var det en annan ton i hemmet och ett annat mottagande.

Det var hans mindre vänliga beteende mot pastorn som kom honom att stanna inför sin egen ställning till Gud och hans ovilja mot sin hustru för det hon blivit en kristen. Och så såg han vad han aldrig hade anat, att

11.

allt detta bottnade i hans egen fiendskap mot Kristus. Det blev bön och syndabekännelse i hemmet, och så fick hans hustru leda honom fram till Frälsaren. Det blev en grundlig omvändelse, som höll provet för hela livet. Också här funno min hustru och jag ett par av våra bästa vänner för livet på samma gång som vi vunno ett par pålitliga och trogna församlingsmedlemmar.

Det var detta arbete i det stilla som förde mången vilseförd in på rätta vägen. Till många hem, där jag icke hade några bekanta, tog jag några böcker från vårt bokförlag med mig såsom ärende och bjöd ut till salu. Jag fann att det var ett gott medel att komma till tals med människorna om det enda nödvändiga, på samma gång jag aldrig försummade inbjuda dem till våra gudstjänster. Så vitt det var möjligt plägade jag vid dessa mina besök läsa Guds ord och nedbedja Guds välsignelse över familjen och hemmet.

Jag brukade också besöka lasarettet samt där tala till de sjuka. Jag plägade då stå i dörröppningen mellan två rum, på så sätt kunde de sjuka i två salar höra mitt tal och min bön och min sång. Givetvis höllos dessa andaktsstunder då ingen i salen var svårare sjuk. En dag sade en av patienterna till läkaren, då denne gjorde sin rond: »Det är besynnerligt att ingen av prästerna besöker oss. Här få vi ligga och både leva och dö utan att någon av prästerna bekymrar sig om oss, den ende som besöker oss är metodistpastorn. Vi äro så tacksamma för hans besök, men vi tycka att våra egna präster borde ha något intresse för oss, då vi ju äro medlemmar av deras församling.» Doktorn rapporterade detta till stadens kyrkoherde, vilken förut var allt

11.

annat än vänligt stämd mot mig. Denne kom så rusande ut till lasarettet i ett bittert sinne samt frågade vem som hade begärt få tala med honom. Man visade honom då till den man som talat med doktorn om saken. Kyrkoherden frågade då i skarp ton vad han ville honom. Mannen svarade lugnt och stilla: »Jag vill er ingenting, men vi äro flera som legat här i många veckor utan att någon av prästerna varit här. Vi tycka att detta talar om ett bra litet intresse för vårt andliga väl av dem som sköta själasörjarens kall. Här finge vi båda leva och dö utan att någon frågar efter oss, om icke metodistpastorn vore så vänlig och komme hit och predikade Guds ord för oss.» Och så fortsatte mannen: »Vi äro så tacksamma för dessa pastor Wiks besök, ty han har alltid något så friskt med sig och så är han så vänlig, så det verkar som en solstråle varje gång han kommer.»

På detta kom det ett skarpt svar från kyrkoherden att pastor Wik hade ingen rättighet att predika där, det skulle han, kyrkoherden göra. Och så började han predikan. Men det blev mycket litet talat om Guds och hans frälsningsnåd i Kristus Jesus, han hade långt mer att säga om Wik och hans villfarelse. Likaså glömde han att bedja till Gud före och efter sitt tal, vilket jag alltid brukade göra. Verkan av detta uppträde blev, att då mannen som varit sjuk någon tid därefter blev utskriven från sjukhuset sade han: »Nu skall jag gå och höra den där Wik, ty det måste vara en märkvärdig karl, för vilken prästen hade en sådan skräck.» Mannen kom till vår sal och blev strax efter omvänd till Gud och en allvarlig kristen. Jag fortsatte med

11.

mina beösk på lasarettet så länge jag var i staden, ty både de sjuka och sköterskorna uppskattade varmt dessa besök. Det var på den tiden. Hade det varit nu, hade säkerligen den gode kyrkoherden sett min verksamhet i ett annat ljus. Jag hade säkerligen också haft större förståelse för hans uppfattning.

12.Hur jag fick en stor fisk i noten.

Bland dem som vid denna tid vunnos för Kristus och församlingen voro tre systrar, vilka hade en fin affär och ett trevligt hem. Helt naturligt blev både jag och min fru goda vänner med denna trio. Vi tittade ofta in i deras affär samt gästade en och annan gång deras trevliga hem. Den yngre av systrarna var förlovad med en ung man som var förvaltare vid ett större gods uppe i landet. Efter hennes omvändelse fingo hennes brev till fästmannen ett annat innehåll. Det blev en annan klang i tonen, som han icke förstod, som genomgick varje brev. Det hade skett något, det förstod han, men vad det var kunde han icke fatta. Så hade hon så mycket att berätta om en ung pastor, vilket kom honom att fundera på vad allt detta kunde betyda.

På vintern kom han ned på besök för att hälsa på sin fästmö samt få reda på det där nya som kommit till som han icke kunde bli klar på. Hon mötte honom vid stationen, glad och lycklig som det anstår en fästmö och förde honom till sitt hem. Senare frågade de honom om han ville följa med på salen och höra deras pastor. Jo, det ville han visst. Nu skulle han väl få reda på det där han hade grubblat över i fästmöns brev och som han icke kunde begripa.

Då han kom in i salen, stannade han längst nere vid

dörren längre fingo de honom icke med. Han tog plats på sista bänken, som han allt sedan kallade syndarebänken, och så började predikan. Vad han nu fick höra var en skarp vidräkning med allt vad synd hette samt följderna av att leva utan Kristi frälsande nåd. Förkunnelsen var av sådan art att mannen kände igen sig själv bit för bit. Det var något som avslöjade hela hans liv, både hans yttre vandel såväl som hans inre känslor. Något sådant hade han aldrig upplevat. Detta hade till följd att han blev ytterst förbittrad, ty han menade att hans fästmö talat om allt som rörde honom för den där prästen. Så snart mötet var slut, skyndade han sig ned för trappan samt inväntade sitt sällskap ute på gatan. Så tog han i tu med sin fästmö för att hon kunde vara så taktlös att gå till en vilt främmande man och tala om allt detta för honom. För resten: vad hade den där karlen med honom att göra? Det var rent av oförskämt att inför allt folket blotta honom på det viset. Han hade ju sett, menade han, att folket i bänkarna vände sig om och såg på honom, som om de velat säga: Där fick du, det är rätt åt dig!

Hans fästmö bedyrade sin oskuld, hon hade aldrig talat till pastorn om sin fästman. För resten så hade han aldrig nämnt det där han nu talade om för henne, det var första gången hon hörde det.

Då sade han: »Hur kunde den där prästen veta det, jag har ju aldrig träffat honom?» Hon svarade honom, att det måste vara Guds Ande som lett ordet så, jag förstår det icke på annat sätt. Skulle väl Gud ha något med honom att göra, och hade han så noga reda på allt vad han gjort och tänkt till och med i det fördolda?

12.

Den tanken grep honom så djupt, så han sade ett hastigt farväl och gav sig ut i staden på egen hand. Han behövde sannerligen vara ensam med alla de nya känslor som stormade in på honom. Det var en kall vinterkväll då detta skedde. Mannen gick med stormsteg gata upp och gata ned, ett rov för de våldsammaste känslor. Fullmånen lyste från en klar himmel, men i hans inre var det mörka natten. Hur skulle han kunna reda upp allt detta? Det tycktes honom som en alltför trasslig härva.

Under denna sin rastlösa vandring genom staden, som varade i flera timmar, kom han av en händelse förbi stadens kyrka och stannade utanför den. Utan att det ringaste reflektera över att det var utanför kyrkans stora ingång han stannat, såg han upp, och i det klara månskenet såg han, att det över ingången stod skrivet med stora guldbokstäver de tre bokstäverna *D E O*, Gud. Han kom ihåg ordets betydelse sedan sin skoltid i ett Stockholmsläroverk. Det var dativformen, och betydde alltså åt Gud. Det slog honom som en blixt, att man på det sättet ville markera att huset var invigt åt Gud. Impulsiv som han var sträckte han sina händer upp mot höjden och utbrast ensam där han stod i den stilla natten: »Gud, kan ett stenhus invigas åt dig, så må väl jag kunna det, *Gud, jag inviger mig åt dig denna stund för hela mitt liv.*» Och där skedde det stora undret med H. A. Palmquist. Ögonblickligen fylldes hans själ av en så överflödande frid, så att han icke kunde behärska sig. Han rusade till sin fästmös hem och slog alarm, så det dånade vida omkring. Man vaknade och undrade om elden var lös. Ja,

nog var elden lös, det är då säkert, men det var elden från den högre världen. Det blev jubel i de tre systrarnas hem den natten. Palmquist började omedelbart, lik Saulus fordomdags, vittna om Jesus att han var den utlovade Messias.

Palmquist var en underbar man med en ovanlig förmåga att predika. Säkerligen har vår kyrka aldrig haft hans like som lokalpredikant och själavinnare. Han fruktade ingen. Man kunde säga att han stundom var hänsynslös i sin förkunnelse. Han ingick aldrig någon kompromiss med vad det vara må, som han ansåg vara tvetydigt. Han var, vad man brukar säga, renhårig till det yttersta. I handel och vandel var han en rätt israelit, i vilken icke var något svek. Jag skattar det som en av mitt livs stora förmåner att ha fått räkna den mannen som en av mina bästa vänner. Både Palmquist och hans fru levde som sanna kristna och dogo i stor frid. Båda efterlämnade ett synnerligt aktat minne i den församling i Stockholm, där de under många år voro medlemmar. O, att Gud ville uppväcka många sådana män, vi behövde dem förvisso i denna tid. Palmquist var en varmhjärtad kristen, en energisk själavinnare som få samt en ypperlig stilist. Han lämnade flera böcker efter sig vilka vittnade om hans rika begåvning även på detta område.

Då de unga tu förenades i det heliga äkta ståndet, var jag den som knöt bandet samman, och det höll under många års lyckligt äktenskap. Då de båda makarna med något års mellanrum hemförlovades, hade jag att bevisa dem den sista tjänsten i denna världen. Jag skattar mig lycklig att ha fått räkna dessa båda makar

som mina vänner under många år. Då Palmquist år 1912 var över till Amerika som delegat till generalkonferensen, väckte han berättigad uppmärksamhet i våra svenska församlingar som predikant. Han blev sjuk och jag förde honom hem som en bruten man, då han var oförmögen att kunna reda sig själv. Från den sjukdomen repade han sig aldrig. Han blev i sanning luttrad i lidandets eld under sina sista år, men i allt behöll han sin tro på Gud ofördunklad.

Då det blev sommar var det svårt att hålla till på den låga salen. Det fanns en härlig park utanför staden eller rättare i dessa utkant, dit stora skaror av stadens invånare sökte sin tillflykt på söndagarna undan stadens kvalm och hetta. Jag ville gärna förlägga min predikoverksamhet till denna plats, varför jag frågade flera personer huruvida jag borde vända mig till magistraten eller till stadsfullmäktige för att få tillåtelse att predika i parken. Alla avstyrkte min tanke på en sådan begäran, ty vederbörande hade fattat beslut om att ingen sådan framställning skulle beviljas, oavsett vilken som framställde den. Det enda sättet var att gå dit och predika samt taga följderna sådana de kunde bli. Blev jag stämd, så blev det endast fem kronors böter. Ja, femman var ju överkomlig, men att gå till ett område där jag icke hade tillåtelse att vara tycktes mig mindre trevligt, då jag som kristen visste att det var min skyldighet att hålla mig inom lagens råmärken. Men vad skulle jag göra?

Så annonserade jag att jag skulle predika i den vackra parken en söndag. Då jag kom dit var mycket folk samlat, men flertalet höll sig här och där i buskarna.

12.

Jag förstod att dessa hade kommit för att höra utan att riskera att bliva sedda och ansedda som åhörare. Den plats som jag ansåg lämpligast att stå på under predikan var nära intill en paviljong, där man hade restaurang. Jag kände det obehagligt att jag var på otillåten mark, och denna känsla blev icke mindre, då jag strax före predikans början upptäckte att en av stadens rådmän satt i sällskap med en annan herre på restaurangens veranda helt nära där jag skulle stå. Nå, det kunde ej hjälpas, jag hade lyst ut predikan och därför måste jag tala, det fick sedan gå med stämning och femkronan som det kunde. Jag höll min predikan och gjorde mitt bästa. Sången ljöd klar och kraftig, ty icke blott de som jag hade framför mig som åhörare utan även de många som voro dolda i buskarna instämde i den. Jämte detta hade vi en hel orkester av sångfåglar i trädens kronor. Det var stilla och lugnt och en fridfull stämning över det hela. Efter predikan sade jag till om kollekt. För att intet fusk skulle ske med upptagningen av den, utan även de som hade hört så där i smyg skulle få tillfälle att ge, tog jag upp kollekten själv. Just som jag hade avslutat detta hörde jag en vänlig röst från restaurangen som sade: »Kom hit, pastorn, det där vill även vi vara med om.» Det var rådmannen jag fruktat för, som begärde få giva sin tribut till kollekten på samma gång han uttalade ett varmt tack för den högtidliga stunden och vad de fått höra, samtidigt som han uttalade den förhoppningen att de skulle få höra mera en annan söndag. Åhå, tänkte jag, var det icke farligare med rådmannens närvaro så torde risken för efterräkning icke vara så stor. Se-

12.

dan predikade jag i den vackra parken söndag efter söndag under de vackra sommardagarna, då jag hade tillfälle att tala till mångdubbelt större skaror än jag kunde få på vår lilla låga sal. Jag har många gånger både då och sedan tänkt med tacksamhet på myndigheterna som icke lade hinder i vägen för mig i mitt olagliga tilltag. Men det var så vänliga människor jag mötte där under dessa år, så ännu i dag då nära femtio år svunnit sedan dess, då jag möter någon särskilt vänlig människa, tänker jag ofta: »Han är nära på lika vänlig som de goda landskronaborna voro.» Det värmer hjärtat och fröjdar sinnet att få tänka på vänliga och goda människor man mött i livet, på samma gång det fyller ens inre med tacksamhet till Gud för all hans nåd, som fört så många vänliga människor i ens väg. De mindre vänliga man någon gång mött, glömmer man.

13. Då vi skulle bygga kyrka utan penningar.

Då jag varit två veckor på min nya plats, predikade jag en afton i en trädgård ute på landet. Åhörareantalet utgjorde omkring ett tjugutal. Efter predikan gjorde jag min första insamling för en blivande kyrkobyggnad i staden. Den kollekten inbringade tre kronor och femtio öre. De skrattade åt mig för mitt lustiga tilltag. Men jag plockade ihop slantarna, och nästa dag jag kom till staden satte jag in dem på bank. Jag berättade det för andra, vilka också fingo en munter stund. Efter någon tid frågade någon vid ett enskilt samkväm huru mycket jag hade i min byggnadskassa. Jag svarade med en viss stolthet att nu hade jag sjuttio kronor. Det blev ett allmänt skratt i sällskapet och jag skrattade med. Så passade jag på att i denna glada stämning få kassan påfylld genom en god insamling för detta ändamål. Någon frågade då, om jag tänkte att kyrkan skulle byggas innan hundra år gått. Jag svarade med allt det allvar jag var mäktig både i min och röst och sätt, att jag skulle bygga kyrkan medan jag var pastor där, vilket betydde att det måste bli inom fem år, då ju den bestämmelsen då gällde att en pastor i metodistkyrkan icke fick stanna i samma församling mer än högst fem år. Det ansågo

13.

de närvarande vara höjden av fantasi. Andra uttalade sin beundran för att pastorn hade så god tro. Men inom den lilla församlingen började en och annan tänka att för Gud och pastorn var nog ingenting omöjligt.

Så hände sig att en av de finaste tomterna i staden vid en av stadens vackraste planteringar blev till salu. Köpesumman utgjorde omkring fem tusen kronor, och i byggnadskassan funnos nu elva hundra kronor. Planen framlades inför församlingens styrelse samt därefter för församlingen. Och så beslööt man, att om pastorn trodde att det skulle gå, så voro de med om det. Så avslöts köpet av tomten och elva hundra kronor betalades på köpesumman, men så var också kassan alldeles tom.

Jag var nog lycklig att vinna en av stadens främsta byggmästare för företaget. Så skaffade jag en ritning, som visade att det skulle bli en fin kyrka, vilken skulle pryda den vackra platsen. Detta väckte intresse i samhället, vilket gjorde att bidrag inflöto från håll som man icke kunnat vänta. Och så började arbetet omedelbart. Men samtidigt underhandlade jag med flera banker i olika städer för att utröna var vi skulle få det fördelaktigaste lånet, då kyrkan var färdig. Att det skulle bli betydligt svårare att få lån på ett sådant hus än på ett boningshus fick jag först under dessa underhandlingar klarhet i. Slutligen stannade jag inför anbudet från en brandstodskassa, där jag skulle få lånet för fyra och en halv procent inklusive amortering, och amorteringstiden var fyratio år. Det vill säga, den lånfångna summan skulle betalas med fyra och en halv

13.

procent i fyratio år och då var allt betalt. Det var ett ypperligt erbjudande, men det hade det felet, att det aldrig fanns penningar i den kassan utan man måste stundom vänta i åratal till dess penningar hade hunnit komma in. Det var ju en svårighet, ty byggnadssumman måste ut när kyrkan var färdig. Vi beslöto dock att stanna för detta erbjudande i hopp om att Gud skulle hjälpa oss att ordna något tillfälligt lån för någon tid.

Men det blev långt mera bekymmersamt för både mig och församlingen än vi kunnat ana, ty penningar måste oupphörligt till. Församlingen var jämförelsevis liten och bestod av mindre bemedlade, som väl hade god vilja att giva, men förmågan var ytterst begränsad för var och en. Då jag det året reste till årskonferensen visste jag att en av de närmaste dagarna efter min hemkomst skulle vi betala ett tusen sju hundra kronor och i byggnadskassan fanns endast sjuttio kronor. Var skulle vi taga de övriga sexton hundra trettio kronorna från? Det var en gåta för oss alla. I den lilla församlingen hade vi givit till det yttersta. Jag vågar säga att jag under dessa dagar i bön anropade Gud om hans bistånd mera än jag någonsin gjort. Nu gällde det verkligen om jag hade tro på Gud även då det gällde dessa saker. Visst hade jag tro på Gud, men det kändes som det säkerligen gör för en drunknande, som klamrat sig fast vid ett halmstrå. Jag hade endast Guds löften att hålla mig till.

Då jag reste till årskonferensen var jag så nedtyngd av bekymmer så jag tyckte att om biljettpriset utgått efter vikt hade jag fått betala minst dubbel avgift, så

tung var den börda jag kände vila på mig. Över ett tusen sex hundra kronor var en stor summa på den tiden och med de små resurser vi då hade.

Vid stationen i Eslöv skulle jag byta tåg. Medan jag stod på perrongen för att invänta tåget som jag skulle följa med, kom en liten flicka fram till mig, neg så vackert och frågade om det var pastor Wik. Jo, det var det visst det. Då sade den lilla ängeln vid min sida: »Jag skulle hälsa från moster, att om pastorn behövde penningar, kan han få tusen kronor av henne.» Jag häpnade, och så frågade jag den lilla: »Vad heter din moster, min lilla vän?» »Moster Anna, vet jag», svarade hon. Jag tackade och sade: »Hälsa din moster Anna att jag kommer in då jag kommer från konferensen i nästa vecka och är så tacksam att då få hämta penningarna med mig. Nu blev jag med ens så lätt, så jag tyckte att jag borde få resa för halv biljett. Det var visserligen endast en del av den summa det gällde, men hade Gud hjälpt oss med största delen, skulle han förvisso också hjälpa oss med resten, därom var jag viss. Jag var säkerligen den lyckligaste konferensdeltagaren det året, och därtill var moster Anna skulden. Jag fick visserligen pengarna som lån, men med det villkoret att vi skulle betala igen det, då det passade oss.

Då jag kom hem från konferensen, medförde jag en tusenkronosedel. Församlingen hade då anordnat ett särskilt samkväm tillsamman med en del av våra vänner för att säga sin pastor välkommen till det femte och sista året i deras krets. Så ville de höra vad som hade skett på konferensen, men hos litet var brände

den frågan mer än något annat: Varifrån skola vi få sjutton hundra kronor nu i en hast? Då berättade jag vad som hänt på stationen i E. samt huru jag reste så ångestfylld till konferensen, men huru allt förvandlats med ens. Och så tog jag fram den långa sedeln och visade dem. Det blev med ens så ljust på allas anleten som om solen sänt sina strålar över oss. Det blev ett jubel utan all ända.

Men det fattades sex hundra kronor och litet till. Varifrån skulle de komma? Jo, föreslog någon, har pastorn skaffat ett tusen, så må väl vi tillsammans kunna skaffa sex hundra kronor. Och så bildade de goda bröderna två grupper som skulle taga ett lån på tre hundra kronor var i banken. En ställde sig som låntagare, de andra blevo borgesmän, och det gick fint. Men så fattades det ännu några kronor. Dagen kom då summan skulle betalas, och ännu fattades det trettio kronor. Den dagen blev en bönedag. Jag var i ständig bön inför Gud. Under dagen kommo några små slantar, och då klockan var halv åtta fattades det ännu tio kronor, och nu var det endast en halv timme till den tiden, då penningarna skulle betalas. Jag var fortfarande på mina knän i bön inför Gud. Då ringde det på dörren. Jag sprang upp och väntade nästan att Gud själv kom med det som fattades. Då jag öppnade dörren stack en hand fram med en tia, och så försvann givaren utan att jag ens kunde se vem det var. Det blev några minuter i bön och tacksamhet inför Gud. Jag tror icke jag hann torka av de tacksamhetens tårar som fyllde mina ögon, då jag grep min hatt och rusade iväg till den som skulle ha penningarna. Jag kom i rätt tid, ty först

13.

när summan var betald och kvitto erhållits slog klockan därute sina åtta slag. Den gode byggmästaren behövde penningarna just då för avlöning till sina arbetare. Det var visst icke den enda svårigheten vi hade i fråga om penningar under detta bygge, men det var vår underbaraste erfarenhet då det gällde bönhörelse.

Så blev kyrkan färdig och vederbörligen invigd, vilket för både pastorn och hans församling, såväl som för de många vänner till oss som lämnat sina bidrag, blev en stor dag. Men nu skulle den stora summan utbetalas. Jag hade ju fått löfte om lån i en kassa i närgränsande stad, men då inga penningar funnos i kassan, måste medel anskaffas på annat håll för närvarande. Därtill kom att jag icke lyckats få lagfartshandlingarna klara, vilket gjorde att inga inteckningar kunde erhållas förr än allt detta blev klart. Efter allvarlig bön inför Gud angående denna sak, gick jag upp till stadens största bank och frågade om jag för församlingens räkning kunde få låna tolv tusen kronor. Kamrern frågade vilken säkerhet jag hade att lämna. Jag visade honom brev på att vi voro lovade lån i den förut nämnda kassan. Ja, sade han, det är ju bra, men det kan dröja länge innan det lånet utbetalas. Vilken säkerhet har pastorn att bjuda under tiden? Jo, jag hade ju mitt goda namn. Nå, sade han, har pastorn något mer? Ja, jag hade ju mitt bohag. Vad kan det vara värt, blev hans nästa fråga? Tre hundra kronor, svarade jag. Å, mera än det är det väl värt, menade banktjänstemannen. Det vet jag icke, svarade jag, men så mycket är det nog värt. Är det allt pastorn har? Ja, det var det. Han log och sade: »Jag skall gå in till direktören

och höra.» De minuter jag fick vänta, medan han var inne hos direktören, voro för mig långa som timmar. Så kom han ut och skrattade och frågade: »Behöver pastorn penningarna i dag?» »Nej», svarade jag, »om jag kan få dem i morgon?» »Jo, det går an», svarade han. Jag sade honom att inteckningar skulle jag lämna så snart de blevo klara.

Nu blev det åter en orsak till tacksägelse inför Gud både i det lilla herdetjället och i församlingen. Flera år efter denna händelse var jag i staden på besök, då jag mötte bankkamrern på gatan. Han hälsade och sade: »Är pastorn i staden, då måste Ni komma med till mitt hem. Min hustru skall bli glad att träffa eder.» Då vi sedan sutto vid kaffebordet, påminde jag honom om den där händelsen samt frågade huru de kunde lämna mig ett så pass stort lån utan annan säkerhet än mitt namn. »Jo», sade han, »vi bankmän räkna icke blott vad människor ha, vi söka väga dem vad de gå för. Pastorn hade haft mindre lån flera gånger under byggnaden samt alltid betalat på dagen.» »Ja», sade jag, »ska man inte göra det?» »Jo, men man har alltid tre dagar att dra på, men Ni betalade alltid första dagen.» Det betalar sig att vara punktlig även i affärer, det förstod jag då. »Jag vill minnas, sade han, »att den som är trogen i det lilla, han är ock trogen i det som mer är. Vi visste i banken, att vad än pastorn kunde, så skulle han aldrig kunna svika ett givet löfte. Och jag är glad att kunna säga, att vi haft att göra med flera av edra medlemmar, vilka alla varit lika redbara som pastorn varit.»

Nu kan man ju efter allt detta fråga: Begick du aldrig

13.

några misstag eller misslyckades i din gärning? Jo, visst gjorde jag det, och det är med sorg jag tänker på det, men det får väl andra tala om, de skola väl hava något samtalsämne då jag är borta.

Nu var kyrkan färdig och påföljande år var tiden för min verksamhet på den platsen ändad. Det hade varit en underbar tid, full av arbete och bekymmer. Men det torde ha varit den del av mitt liv som för mig och min hustru varit den mest lärorika. Vi hade fått lära känna Gud på ett rikare sätt än förut. Utom detta hade vi fått lära känna människorna från deras bästa sidor. Aldrig mötte vi mera trofasta vänner än just där, och aldrig lärde vi känna mera uppoffrande vänner än dem vi funno där. De vänner vi funno under dessa åren, blevo vänner för livet. De många år som sedan gått hava icke kunnat förminska denna vänskap, den var av bestående värde. Och likväl var det icke så, att de hängde fast vid den herde som flyttade som om ingen annan funnes till. Nej, då min efterträdare kom, slöto de sig lika trofast omkring honom som de någonsin gjorde omkring mig. Här var det saken det gällde mera än personen.

Då jag det året återvände från årskonferensen var det med sorg i hjärtat, ty nu gällde det att packa för att flytta till annan plats. Aldrig förut hade vi känt att våra livsrötter trängt så djupt ned med all sin varma sympati och kärlek som nu, och likväl var det till nytta att det blev ombyte då, därom är jag viss. Vårt kyrkobygge hade lämnat en avsevärd skuld, men en god pastor med en energisk församling skulle reda upp det hela väl.

14. En mindre trevlig sjöresa.

Under ett av mina år i Landskrona beslöto vi att göra en utfärd till Danmark på annandag pingst. Vi hade kommit överens med tre metodistförsamlingar i Danmark och fyra församlingar i Sverige att mötas i en vacker bokskog till ett stort kristligt möte. Veckorna före pingst var det ett strålande väder med värme och solsken som på en högsommardag. Själva pingstdagen var det ett riktigt önskeväder, varför allt bådade en angenäm tur över sjön, men verkligheten blev något helt annat. Vi hade sålt biljetter i förtid, vilket gått lätt nog, då vädret var så fint. Som ingen lämplig båt fanns i Landskrona, förhyrde vi en sådan från Malmö. Allt var sålunda väl förberett och vi väntade oss en angenäm dag i sällskap med våra danska vänner.

Men det blev något helt annat. Då vi vaknade annandag pingst på morgonen, möttes vi av en bitande kyla som om vi med ens blivit förflyttade till vintern, och därjämte var det en rasande nordlig storm. Vad skulle vi nu göra? Båten hade anlänt från Malmö och låg kvar för avresan. Den skulle betalas vare sig vi reste eller ej. Vi samlades nere vid hamnen, och efter en liten rådplägning beslöto vi att resa. Vi räknade med att resan över sundet skulle vi göra på två timmar och inkomna i bokskogen skulle den skydda oss för den skarpa vinden och kylan. Alltså embarkerade

14.

vi till ett antal av omkring ett hundra femtio personer, bland vilka funnos många kvinnor och barn.

Då vi kommo ut på sundet, fann kaptenen det omöjligt att landsätta oss på den bestämda platsen, då det icke fanns någon hamn där; i denna storm och höga sjögång var det icke tänkbart att landsätta denna skara människor på öppna kusten. Det enda möjliga var att gå till Helsingör, där det fanns en god hamn. Alltså vändes stäven norr över i Öresund. Det blev en övermåttan gropig färd, ty Kattegatt och Skagerak vräkte in genom sundet vid Hälsingborg. Då vi kommo förbi ön Hven yrde vattnet över oss. Båten var låg och passagerarna hade sina platser på däck. Det var sannerligen mindre trevligt då vågorna vräkte in över däck och många började lida av sjösjukans kval. Några hade fått plats bakom styrhytten, vilken skyddade dem både för storm och vatten. Men så kom en brottsjö av större dimensioner, den bröt in över styrhytten och sköljde över dem som stodo bakom och gav dem en kalldusch. Men det var intet att göra åt saken, det gällde för en var att hålla i sig med stadig hand så man icke spolades över bord av de mäktiga vågorna. Det var en i högsta grad allvarlig situation, vilket gjorde att kaptenen började se betänksam ut. Han var visst icke orolig för båten, den hade nog varit med om värre färder, men det var den last han nu medförde som han tänkte på. Om något skulle hända som skulle framkalla panik, vad skulle då ske? Men det fanns intet annat val än att hålla rätt emot de väldiga vågorna. Båten stampade hårt i den grova sjön, men den förde oss dock så småningom fram mot målet. Och när båten

14.

gled innanför hamnpiren i Helsingör, drogo vi en suck av lättnad både kaptenen och vi andra.

Så kommo vi i land. Men det var en ynklig skara som samlades omkring mig på kajen. De flesta voro våta, alla fröso så de hackade tänderna och flera voro sjösjuka. Barnen gräto och flera av de kvinnliga deltagarna klagade över att de ådrogo sig döden genom den förkylning de voro säkra på de skulle få. Vad skulle jag nu göra, jag var ju skulden till det hela, då jag hade anordnat resan? Jo, jag fick sikte på en poliskonstapel nere vid hamnen och denne frågade jag, om han kunde säga mig om det fanns någon lokal jag kunde få hyra för dagen, vi skulle ut till skogen, men därpå kunde vi icke tänka i denna kyla och storm, med så många frusna och våta människor. Jo, han sade att det fanns en teater och lovade föra oss dit. Och så anträdde denna frusna och våta skara marschen genom staden med en polis i spetsen. Då vi kommo fram funno vi att i samband med teatern var även en restauration med full krogrörelse. Nå, det kunde icke hjälpas. Jag fick teatern för en billig penning med löfte att värden skulle få god åtgång med sitt kaffe.

Betjäningen ordnade i en hast med att långbord kommo in. Så bänkade vi oss omkring de långa borden, matsäckskorgarna kommo fram och vi fingo varmt och gott kaffe. Och så glömde vi resans vedermödor och det blev en glad och trevlig stämning. Vi hade ju den oförbrännelige H. A. Palmquist med oss med sitt goda humör. Efter servering blev det predikan samt sång. Det blev en både varm och anderik stämning. Vi voro samlade mellan teatern och kroglokalen, och i den se-

14.
nare stod dörren till hälften öppen. Där var personalen och en del andra samlade för att se och höra vad svenskarna togo sig till. Bland dem som stodo där ute i kroglokalen och hörde på var en svensk, sedan flera år bosatt i Helsingör. Han var nere vid hamnen då vi kommo och frågade någon vad vi voro för folk och fick då veta, att vi voro metodister från Sverige. Metodisterna visste han ingenting om, om det var frimurare eller mormoner, men något ditåt trodde han, men när de voro svenskar ville han gärna se vad de togo sig till, och så följde han efter oss samt stod i krogrummet och hörde både predikan och bönen samt de trosfriska vittnesbörden som flera avlade. Han greps av Guds Andes makt, så han lämnade krogen och skyndade till sitt hem, och där utkämpade han sin Jakobskamp med Gud och fann frid. Detta fick jag veta ett år efter vårt besök i Danmark, då han besökte oss i Landskrona och offentligt berättade denna händelse.

Under dagens lopp lugnade vädret sig, solen kom fram, och när vi återvände var det med jubel och glädje. Färden hem gick med glans utan vare sig sjögång eller sjösjuka. Jag undrade vad Gud menade med detta, då vädret varit så fint i flera veckor förut. Varför skulle just denna enda dag vara så svår? Vännen Palmquist menade att det var »fursten som har makten i vädret» som bar ansvaret för att det blev som det blev. Om det var så, då räknade denne furste fel, ty ett av Guds förlorade barn blev frälst genom detta vårt besök i det idylliska Helsingör. Så långt jag kunde finna tog ingen av deltagarna skada av resan, de fingo icke ens snuva.

Jag lärde dock att bliva mera försiktig vid anordnande av utfärder samt att vara mindre våghalsig då man bar ansvar för andras väl. På samma gång lärde jag att det finns en ljus sida i allt här i världen, bara man får syn på den. Jag beundrade dock de kvinnliga medresande som sutto så de oupphörligt fingo en översköljning av de salta och kalla vågorna. De kunde icke flytta på sig, emedan båten krängde så våldsamt, utan där var och en satt måste man söka hålla sig säkert fast, så den starka vinden och brottsjöarna icke skulle spola en med sig. Men hemresan var härlig. De hemmavarande hade dock varit oroliga för oss under hela dagen. Till bokskogen kommo vi icke, ingen av de andra församlingarna kom heller dit. De stannade alla hemma. En ovärderlig skatt är dock ett gott humör; det bör man icke glömma att taga med på färden. Det gäller nog för hela resan genom denna tiden. Gott humör och en levande tro på Gud kunna vi alla ha råd att bestå oss med, därmed göra vi resan lättare för oss själva, på samma gång som vi sprida trevnad och glädje till andra.

Då jag varit i Landskrona fem år, måste jag åter flytta enligt den lag som då gällde inom metodistkyrkan. Det var med tungt hjärta jag sade farväl till detta folk, där jag funnit så många vänner och där Gud så påtagligt välsignat mitt arbete. En präktig man kom i mitt ställe, vilket gjorde att Herrens verk hade allt fort framgång. Församlingen tillväxte och kyrkoskulden minskades så småningom. Men ännu i dag, sedan nära femtio år gått, står minnet från dessa händelserika år kvar som en av de ljusaste perioderna i mitt liv.

15. Inför nya förhållanden.

Sedan jag verkat dels som pastor och dels som distriktföreståndare i omkring fyratio år, överflyttades jag till Finland för att övertaga ledningen av den svenskspråkiga verksamheten i vår kyrka där. Jag fick fullt upp med arbete och många vänner, ehuru förhållandena voro helt annorlunda än jag var van vid här hemma. Jag hade lämnat min familj kvar i Sverige, då jag mest var stadd på resor på mitt nya arbetsfält. Oförutsedda omständigheter gjorde, att min tid i Finland blev av mera kort varaktighet än vad jag hade beräknat. Sedan jag verkat på detta arbetsfält i ett och ett halvt år, anmodades jag att komma åter till Sverige och övertaga ledningen av Riksutskottet för de kristnas nykterhetsrörelse.

Under den väldiga förbudskampanjen år 1922 hade de kristna samfunden enat sig om en gemensam organisation under benämningen Riksutskottet för de kristnas nykterhetsrörelse, för att därigenom taga vara på frukterna av den nykterhetskampanj som de kristna samfunden bedrevo före förbudsomröstningen. Hade vi icke vunnit vårt syfte i förbudsstriden, så vi fått rusdryckstrafiken förbjuden genom lag i vårt land, så var det likväl mycket de kristna samfunden hade gemen-

samt inom detta verksamhetsfält, varför det nu gällde att taga vara på det vi vunnit.

Riksutskottet sände så pastor David Östlund, som var generalsekreterare i denna verksamhet och hade ledningen om hand till Finland för att underhandla med mig. Han skulle nu överflytta till Norge, varför de som stodo i ledningen för Riksutskottet måste se sig om efter en annan ledare. Jag hade med hela min själ deltagit i förbudskampanjen året före förbudsomröstningen, så jag var ju väl inne i allt som hörde till detta arbete. Men då pastor Östlund sökte upp mig i Finland och vädjade till mig att komma hem och övertaga ledningen av denna betydelsefulla verksamhet, svarade jag honom, att jag icke bestämde över mitt eget arbetsfält, den makten hade min biskop, varföre jag hänvisade till honom.

Östlund var en resolut man, han skrev till biskopen med begäran att jag skulle utnämnas för Riksutskottet och sålunda återflyttas till mitt gamla hemland. Då detta icke hade fullt åsyftad verkan reste han ned till Köpenhamn för att träffa biskopen personligen. Följden av detta blev, att jag mottog skriftligt meddelande från biskopen, att han återflyttade mig till svenska årskonferensen, då man önskade mig till ledare för Riksutskottet för de kristnas nykterhetsrörelse. Jag hade ju alltid förr underordnat mig biskopens bestämmelse angående mitt arbete under alla de gångna åren, och det ämnade jag allt fort göra.

Det var fullständigt nya förhållanden som mötte mig på mitt nya arbetsfält. Nykterhetsarbetet var visst icke nytt för mig, ty jag hade allt ifrån min ungdom

15.

varit med i denna verksamhet, varhelst jag varit, och det av hela min själ. Men det var något helt annat att hålla ett och annat föredrag i nykterhetsfrågan och som nu ställas i spetsen för en hel nykterhetsorganisation. Det var ett intensivt arbete som väntade mig här. Riksutskottets styrelse bestämde, att jag skulle leda arbetet på vår expedition i Stockholm och dessutom resa och hålla föredrag, då det lämpade sig, synnerligast vid större möten, dit jag blev kallad.

Jag grep mig an med mitt nya arbete, men fann snart att det icke var så lätt att kasta sig in på ett nytt verksamhetsområde, då man blivit så gammal som jag nu var. Jag uppställde som regel för mig, att vi aldrig skulle antaga andra talare än de som voro kända för allvarlig gudsfruktan och god begåvning som talare. Hela denna verksamhet skulle bedrivas i fullt evangelisk anda. Enligt dessa principer erhöll Riksutskottet en kår av väl tränade talare, varmt gudfruktiga män och kvinnor, vilka bereste hela landet och med sina föredrag vunno insteg i alla samhällsklasser och alla samfund. De vunno överallt erkännande för sitt djupa allvar och sina instruktiva och intressanta föredrag. Vid dessa sina föredrag skulle de samla in de frivilliga bidrag som allmänheten var villig att lämna till denna verksamhet.

Jämte denna verksamhet hade vi att redigera tidningen Folkets Väl, som utkom varje månad i över tio tusen exemplar och sändes fritt till alla präster och pastorer i landet samt dessutom till alla som lämnade ekonomiskt bidrag vid våra föredrag. Tidningen var ett fackorgan samt sändes till en nog så kritisk publik,

vilket gjorde, att vi måste lägga ned avsevärt arbete på dess redigering.

Utom detta skulle broschyrer, där olika grenar av nykterhetsverksamheten både i hemlandet och utlandet behandlades, författas och utsändas i många tusen exemplar. Det blev ett övermåttan verksamt liv som här mötte. Men jag hade alltid funnit min glädje i att arbeta.

Men snart fann både styrelsen och jag att detta schema för min verksamhet måste ändras så att jag frigjordes från en del expeditionsarbete för att kunna ägna mig mera åt att hålla föredrag. Det var de ekonomiska synpunkterna som tvingade fram denna förändring. Under dessa mina resor, som omfattade hela landet, medförde jag alltid skrivmaskin, så jag kunde arbeta på mina långa resor såväl som i de hem där jag i regeln blev så gästfritt mottagen. Vi hade ju två duktiga maskinskriverskor i ständig verksamhet på expeditionen, men verksamheten hade nu fått en sådan omfattning att alla krafter måste användas till det yttersta, så att intet järn i elden brändes. Vid mina resor blev jag mottagen överallt både hos präster och lekmän på det hjärtligaste, och det var en stor glädje att finna så varm förståelse för den sak det här gällde. Både statskyrkor och frikyrkor öppnades för oss, och i hemmen funno vi vila och vederkvickelse. Och nu vill jag berätta om ett sådant besök.

Vi hade enats med de olika nykterhetsorganisationerna i vårt land om att fira Kristihimmelsfärdsdag som nykterhetsfolkets dag. Detta vann genklang i vida kretsar, så att stora skaror samlades till föredrag och de-

15,
monstrationståg. På detta sätt nådde vi tusentals människor, som annars aldrig plägade besöka vare sig föredrag eller predikningar. Det var ett i högsta grad effektivt medel i vår verksamhet.

En dag på våren 1928 mottog jag ett brev från kommunistpartiet i Ådalen i Ångermanland med begäran att jag skulle komma till dem Kristi himmelsfärdsdag och hålla föredrag i nykterhetsfrågan. Jag visste ju att i den frågan hade vi samma åsikter, men blev ändå icke så litet förvånad, då de väl visste min ställning till kristendomen och att jag aldrig försummade att i mina föredrag hissa flaggan i topp, då det gällde denna sak. Jag hade på det sättet rätt ofta fått sluta mina föredrag med att bedja till Gud för frälsningssökande. Vad kunde de mena med denna begäran? Där hade vi den röda fronten i vårt land, och deras ställning till kristendomen var mig väl bekant. Efter grundligt övervägande och sedan jag i bön fått söka Guds ledning även i denna sak beslöt jag att resa, vilket jag meddelade dem.

Dagen före Kristi himmelsfärdsdag steg jag således på tåget som skulle föra mig upp till Norrland. Jag hade rest den vägen många gånger förut, så själva resan var inte på något sätt ny. Men målet för min resa var nytt, och det höll mig i innerlig bön under hela vägen. Det blev således en riktig böneresa. Jag kände så djupt att om jag nu skulle kunna utföra något av värde, var det endast med Guds hjälp. Framemot midnatt nådde jag den vackra residensstaden Härnösand, men där var det mörkt; därtill öste regnet ned i strida strömmar. Jag måste dock ut för att finna ett rum

15.

för natten. Det första hotell jag fann var överfullt av resande, så där fanns intet härbärge att få. Så stod jag åter på gatan i det djupa mörkret under det att regnet sköljde över mig. Då fick jag se ett ljus lysa längre ned på gatan. Jag skyndade dit, där skulle väl folk vara vakna, då ljuset var tänt. Mycket riktigt, det var Stadshotellet, och där fick jag både rum och en god bädd.

Nästa morgon väcktes jag av att solen lyste in i mitt rum. Regnet hade upphört och de tunga skyarna hade dragit sin kos. Det var en härlig dag. Sedan jag anförtrott mig i bön i Guds hand för dagen, fortsatte jag min färd till bestämmelseorten. Framkommen dit träffade jag ett par av det röda gardet, vilka meddelade mig att det fanns ett pensionat, där jag kunde få ett rum, om jag önskade. Jag vände mig dit och fick både rum och mat till min fulla belåtenhet.

Ett par av ledarna besökte mig och meddelade, att de hade lyst ut tre föredrag för mig på eftermiddagen, två i en teater på platsen samt ett i annan lokal några kilometer längre bort. Klockan ett skulle första föredraget hållas. Jag frågade om vägen till teatern och kom dit i rätt tid. Men där fanns icke en enda åhörare, och det i trots av att samhället var stort och tusentals människor voro bosatta där. Jag satte mig att vänta, och efter en halv timme kom ett par hundra. Jag väntade att någon av ledarna skulle öppna mötet med ett välkomstord både till publiken och mig. Men då ingen sådan syntes till steg jag upp på scenen. Och så började jag med att säga: »När ni inbjudit en prästman att hålla föredrag, antar jag att ni vänta att jag skall

15.

börja som sådan. Och nu börja vi med att sjunga två verser på den välkända psalmen 'Jesu låt mig städse börja i ditt namn allt vad jag gör'. Det finns säkerligen ingen i Sveriges rike som inte kan den psalmen, och nu sjunga ni med, begripa ni det?» Då inget instrument fanns tog jag upp psalmen och begynte sjunga. En och annan stämde in i första versen, och i nästa vers blev sången rätt kraftig. Därefter bad jag Gud av hela min själ att han skulle giva oss en anderik och helig stund samt om möjligt det sanningsord jag kom att förkunna måtte lända någon till frälsning.

Så började jag mitt föredrag över ämnet: »Det unga Sverige och nykterhetsfrågan», sedan jag läst den bibliska berättelsen om Kristi himmelsfärd. Efter att jag med korta satser och klara bevis sökt skildra rusdryckernas förbannelse synnerligast för de unga, framhöll jag vad i vårt land gjorts för att bekämpa detta onda och talade något om det synliga resultatet av dessa våra strävanden. Jag framhöll, att rusdryckerna voro källan till många arbetares förnedring. En arbetare hade sannerligen ganska små utsikter att någonsin kunna lyfta sig ur fattigdom och armod så länge han lade ned sina slantar på rusdrycker. Bland annat vi sökt åstadkomma för att nå ett sakernas bättre tillstånd var att genom ändrade lagar begränsa och försvåra åtkomsten av rusdrycker, ty så länge de funnos, komme det alltid att finnas svaga stackare, som skulle falla offer för frestelsen. Jag hade dispositionen för mitt föredrag klart lagd och bevisen väl placerade. Mitt auditorium följde föredraget med synbart intresse.

Men så övergick jag till andra avdelningen av mitt

15.

föredrag samt betonade, att yttre reformer båtade föga, om det stannade därvid, ty om man till och med skulle vända upp och ned på samhället var föga vunnet därmed, ty den del av samhället som kom underst kom alltid i klämman. Nej, vad vi behövde för att nå fram till det lyckorike om vilket vi väl alla någon gång drömt det var nya människor, och detta var vad endast Kristus kunde åstadkomma. Gud gav mig ett starkt grepp om åhörarnas intresse, vilket gjorde att de sutto i andlös tystnad och spänd förväntan, när jag förde mina åhörare med till Getsemane samt till Golgata, där jag skildrade offerlammet på korset.

Jag sökte föra dem med till påskdagens morgon och den tomma graven, talade om lärjungarnas möte med den uppståndne Frälsaren och hans underbara himmelsfärd samt om hans återkomst vid denna tidsålders slut. Det var en underbart gripande stämning. Jag såg stora karlar utför vilkas kinder tårarna rullade utan att de hade tid eller tanke på att torka bort dem. Det kändes att Guds Ande med helig kraft vilade över skaran. Och denna gripande stämning behärskade auditoriet under hela det mer än timslånga föredraget. Så slutade det hela med en varm vädjan till åhörarna att icke försumma det gyllene tillfället utan att nu söka nå fram till en uppgörelse med honom som har kommit att frälsa syndare. Det var en oförgätligt gripande stund. Mötet avslöts med bön varefter vi gemensamt sjöngo: »Guds ord och löfte skall bestå.» Så gick var och en stilla sin väg. Jag såg huru en del av dessa män oupphörligt torkade sig i ögonen då de sedan gingo på vägen.

Jag hade blivit litet efter med tiden, men en bil som

15,

väntade utanför dörren förde mig på några minuter till nästa plats, där jag skulle tala. Där fann jag en trevligare lokal väl besatt av deltagare. En pastor inledde på övligt sätt. Så hade de en god sångkör och musikförening. Det hela gav en varm och festlig stämning, men icke fick jag samma starka grepp om åhörarna som på den förstnämnda platsen.

När jag slutat mitt föredrag där, gällde det att skynda till bilen för att i hast komma till det andra mötet på teatern. Där talade jag över ämnet: »Min sista natt i New York och vad jag där såg.» Det var en skildring från ett nattligt besök i ett av slumkvarteren i storstaden. Jag fogade till detta Jesu ord: »Glädjens över att edra namn äro skrivna i himlen.» Därvid framhöll jag, att där man är mantalskriven, där har man hemortsrätt och sitt försvar. Det blev en mycket anderik stund, då Guds närvaro förnams på ett mäktigt sätt. Jag illustrerade mitt tal med en händelse från inbördeskriget i Finland, då de röda intagit Åbo. En av mina vänner, en pastor från Sverige, kom in i en juvelerarebutik, där de röda trängde in och sökte plundra. Då steg den svenske pastorn fram och sade: »Här får intet röras i butiken, det är en ärlig privat mans egendom, han har intet med politik att göra.» Ögonblickligen riktades sju bajonetter mot pastorns bröst. Han stod lugnt och sade: »Stöt till om ni våga, jag är svensk medborgare. Ni kan döda mig, men vet att tjugufyra timmar därefter skall ett svenskt örlogsfartyg bombardera eder från redden.» Alla vapen sänktes vid detta tal. Pastorn stod oskadad och affären blev skonad från plundring.

På samma sätt som den svenske pastorn var i ett främmande land men likväl hade sitt svenska medborgarskap att tacka för sitt skydd, så vistas den kristne som främling i denna världen, men vårt medborgarskap i den högre världen är vårt skydd då onda makter hota, ty apostelen säger: »Vårt medborgarskap är i himlen, varifrån vi vänta Herren Jesus.»

Samtidigt sökte jag visa, på vilka olika sätt man kan bliva medborgare i ett främmande land. Men i Guds rike finnes endast ett sätt att bliva medborgare: man födes därtill. Det är en ny födelse som framgår ur en rätt skuldkänsla och en ärlig syndabekännelse tillsammans med ett personligt mottagande av Kristus som vår personlige Frälsare. På det sättet framskapas ett nytt samhällsliv, där kärleken till Gud och vår nästa är den makt som regerar. Det var en underbart gripande stämning, och sedan mötet avslutats med sång och bön gick var och en stilla och tyst därifrån i djup begrundan av vad de hade hört.

Som ett uttryck för vad åhörarna kände, torde ett yttrande av deras kassör få gälla, då han efter mötets slut kom för att göra upp angående den finansiella delen av mitt besök. Han frågade vad jag begärde. Jag sade honom vad resan kostade, och att om de ville giva något mer mottog jag det med tacksamhet, ty varje krona jag fick in gick till Riksutskottets kassa. Han räckte mig då en långt större summa än jag tänkt mig samt sade att de icke hade mer, men bad mig säga om jag var nöjd med det, eljest skulle de samla in mer, ty de ville att jag skulle vara nöjd. Jag förklarade att ville de giva detta, var jag storligen belåten. Då han

15.

fått mitt kvitto sade han: »Jag har ju icke samma åsikt som pastorn, men det må jag säga, det var bra. Ja, det var riktigt bra.» Då jag lämnade dessa mina röda vänner, som bemött mig så vänligt, tackade jag min Gud så innerligt, ty jag såg i det skedda ett svar på ivrig och allvarlig bön.

Men frågan stod fortfarande öppen varför de kallat mig som kristen att hålla föredrag för dem. Ett par år efter denna händelse sammanträffade jag med en pastor som hade sitt föräldrahem uppe i Ådalen. Vi kommo att samtala om denna händelse, då han sade: »Det där känner jag väl till, ty jag var i mitt hem ett år efter ditt besök, och det var ett allmänt samtalsämne och jag vet, sade han, varför de kallade dig.» »Nå», sade jag, »det skall bli intressant att få höra den förklaringen.» »Jo», sade han, »de hade beslutat att driva med dig under föredraget så du skulle komma av dig, så skulle de ha en diskussion, då de skulle plocka sönder ditt föredrag, och på det sättet skulle de få bereda sig ett stort nöje genom att triumfera över både prästen och hans kristendom.» Jag sade honom, att jag icke hörde någon som ville diskutera. Nej, menade han, det var omöjligt att diskutera efter en sådan stämning. Det var hans framställning av saken, om den var riktig vet jag icke, vad jag vet är att minnet från mitt besök hos kommunisterna i Ådalen hör till de ljusaste minnena från mina år i Riksutskottets tjänst.

16. Ett besök i Amerika.

År 1912 hade jag förmånen göra ett besök i Amerika. Jag hade året förut blivit vald som ombud till generalkonferensen inom metodistkyrkan, som hålles vart fjärde år och utgör den högsta myndigheten och lagstiftande makten inom densamma. Det var med stort intresse jag anträdde denna resa. Min färd gick över Berlin, där jag stannade några dagar för att bese dess sevärdheter. På söndagen besökte jag Första metodistkyrkan på förmiddagen och lyssnade till en god och anderik predikan. Någon meddelade pastorn, som predikade, att han hade en ämbetsbroder från Sverige vid gudstjänsten. Han kom då ned i kyrkan och hälsade på mig samt uppmanade mig att predika där på eftermiddagen. Jag sade honom att jag icke behärskade det tyska språket så pass. Det gjorde ingenting. Han sade helt enkelt till i församlingen att en pastor från Sverige skulle predika på eftermiddagen. Jag gick till mitt hotell och förberedde mig, och när gudstjänsttiden var inne höll jag min predikan på engelska med pastorn som tolk. Gud gav oss en anderik stund, som fyllde både mig och församlingen med glädje, varom det livliga eftermötet bar vittnesbörd. Stämningen både på för- och eftermiddagen var synnerligen god.

16.

Från Berlin gick min färd med järnväg till Bremen, varifrån en båt skulle föra mig över havet till det stora landet i väster. Den båt med vilken min överfärd skulle göras var dock så stor, så den icke kunde gå upp till staden utan låg ute på redden vid Bremerhafen. Det tog oss en timmes tid att färdas med tåg från Bremen och sedan med en mindre båt ut till den stora jättekolossen Kajser Wilhelm der Grose. Jag hade knappast hunnit ombord och fått reda på min hytt, förrän en ytterst förbindlig herre tilltalade mig och frågade, om jag skulle vilja vara så vänlig och byta hytt med honom så kunde han få det så bra för sin lilla fru. Jag skulle få en lika bra hytt igen. Ett sådant byte kunde vi gott göra utan att tillfråga någon av befälet. Det rörde ju ingen utan oss själva. Jag sade honom att jag skulle tänka på saken.

Men vid närmare eftertanke föreföll mig hela saken litet mystisk. Jag hade köpt biljett i mycket god tid i Stockholm och fått en mycket väl belägen hytt. Så tänkte jag: Om jag byter hytt och skulle bli sjuk under resan och någon av mina vänner är mig tillmötes i New York och jag icke är i den hytt, för vilken jag är bokförd, så kunna de icke finna mig. Jag sade honom det, och så behöll jag min hytt.

Av mina medresande ombord fick jag så reda på, att den där herrn hade gjort bekantskap med den han sade vara sin lilla fru under den korta järnvägsresan mellan Bremen och Bremerhafen, således under en timmes resa. Bland mina medresande var den åsikten rådande, att nämnda herre var en vit slavhandlare, som fångat ett offer under föregivande att de skulle gifta sig vid

16.

framkomsten. Hur det var vet jag icke, men nog föreföll det hela mystiskt, det är då säkert.

En svensk pastor berättade för mig, att han sommaren förut var på ett besök hemma i Sverige. Då han reste tillbaka fann han dagen efter sedan de lämnat England en ung kvinna sitta på däck och gråta. Han tänkte att det var någon som lämnat sina kära i hemlandet och nu kände längtan efter dem. Han tilltalade henne på engelska, men hon förstod honom icke. Han fortsatte med tyska och sedan med franska, men blev lika litet förstådd. Då utbrast han på svenska för sig själv: »Men vad i all världen förstår ni då?» Men se då ljusnade hon upp, ty hon var ifrån Sverige.

Hon berättade, att hon grät över att hon hade förlorat den del av biljetten som gällde för järnvägsresan från New York till Minneapolis. Pastorn förstod att det var någon av tjänstemännen ombord, som berövat henne denna biljett, då de viserat hennes biljett för ångbåtsresan. Han sökte få saken rättad genom att vända sig till befälet ombord, men allt var förgäves. Han lovade att hjälpa henne med villkor att hon icke fick lämna båten, då de kommo fram, annat än i hans sällskap.

Vid framkomsten till New York kom en kraftigt byggd man ned till båten för att taga hand om flickan. Pastorn legitimerade sig att han var pastor och att han var gift, men de sökte på allt sätt hindra honom att ta hand om flickan. De sökte i stället på allt sätt få honom att gå i land, så skulle nog flickan komma sedan. Då han gick ned i sin hytt för att hämta sin väska kom den där kraftige mannen efter honom och sökte över-

16.

falla honom. Men pastorn var resolut — han hade varit i Amerika många år förut — han gav den store mannen ett knytnävslag, så han for i andra väggen samt hotade slå ut ögonen på honom, om han försökte en gång till. Uppkommen på däck tog han flickan i hand och sade: »Kom nu!» Så sade han befälet, att om någon ville hindra honom, skulle han tillkalla en polis som stod på kajen. Så förde han flickan till en bekant familj i New York med sträng tillsägelse att hon icke fick gå ut och att ingen fick besöka henne förr än han kom igen. Så gick han till ångbåtskontoret och meddelade saken samt begärde få en ny biljett till Minneapolis. Först sedan han hotat dem med att han skulle låta händelsen cirkulera i tidningspressen både i Sverige och Amerika blevo de mjuka och lämnade honom biljetten. Otaliga äro de offer som den vita slavhandeln fångat på dylika sätt. Och en gång fångade, äro dessa offer för alltid förlorade.

Jag besökte New York, Brooklyn, Niagara, Chicago, Minneapolis, S:t Paul samt en hel del andra platser. Överallt blev jag synnerligt väl mottagen och predikade i de vackra kyrkorna. Jag fann ock ett långt rikare andligt liv i de amerikanska kristna församlingarna än jag hade tänkt mig. Men man behöver lära sig förstå amerikanernas kynne och uppfattning av vad de anse vara rätt och orätt i många stycken. Hela deras kulturliv är ju helt annorlunda inställt än vad det är hos oss.

Generalkonferensen hölls i Minneapolis och räckte en månad. Jag hade en bror med sin familj bosatt där, och hos honom fann jag ett trevligt hem under min

vistelse i staden. Blott det att träffa en bror, som jag icke sett på över trettio år, var en upplevelse av första ordningen.

Det var en arbetsam månad. Jag måste lämna mitt hem vid sjutiden på morgonen för att hinna i tid till konferensens början för dagen. Och så fortgick det hela dagen med sammanträden, kommittémöten och föredrag till midnatt varje dag. Det var i högsta grad påfrestande synnerligast då vi kommo in i maj, då hettan blev ytterst kännbar för oss nordbor. Men intressant var det.

Vid min återresa stannade jag några dagar i New York, då jag gästade en familj. Mannen och hustrun hade jag vigt tjugu år förut vid deras besök i det gamla hemlandet. På morgonen sista dagen frågade min värd mig, vad han skulle bjuda mig på så jag kunde få ett ljust och trevligt minne av min sista dag i Amerika. Jag sade honom, att jag helst ville se New Yorks slumkvarter vid midnatt, om han ville följa mig dit. Jo, det lovade han efter att ha övervunnit åtskilliga betänkligheter. På kvällen satte vi oss på tåget, The subway, den underjordiska järnvägen. Efter en timmes färd på denna järnväg nådde vi fram, varefter vi fortsatte gående. Klockan var nu över midnatt. Här mötte vi hopar av människor, män och kvinnor, vilka alla voro berusade. Jag har aldrig sett så mycket elände som jag såg den natten. De svoro, de grälade, de bråkade och slogos. Hade jag icke förut trott på ett helvete, skulle jag bestämt gjort det efter den natten. Vi höllo oss så nära kanten av gatan som möjligt för att icke komma i kollision med dessa druckna skaror.

16.

Jag frågade mitt sällskap: »Var är vi nu?» Han svarade på Bawory street. Just då fingo vi höra sång, riktig sång. Vi undrade först vad det var. Jag sade honom: »Det måste vara en av de missionssalar jag läst om skall finnas här, låt oss gå dit!»

Vägledda av sången nådde vi efter en liten stund den lokal, varifrån sången hördes. Vi gingo in och funno en lokal, rymmande över tre hundra personer, fullsatt av de mest förfallna stackare jag någonsin sett. Det var endast män, ingen kvinna syntes i hela skaran. Men vad de voro smutsiga och trasiga samt verkade slöa och likgiltiga, aldrig hade jag kunnat tänka mig något sådant.

Vi lyckades tränga oss in i sista bänken vid dörren, eljest var varje plats upptagen, så långt vi kunde se. Då sången var slut uppträdde en herre och talade. Han berättade att han hade varit en fattig man, men att han lyckats arbeta sig upp till välstånd. Jag tänkte, då jag hörde detta, vad nytta kan de här stackarna ha att höra att du nu är välbärgad? Det bästa av hela talet var, att det var så kort. Så sjöngo de åter en sång. Under den sången kom mötets ledare, en mr. Carrol ned och hälsade på oss. Mannen i mitt sällskap sade då: »Det här är en pastor från Sverige.» »Å», sade mr. Carrol, »då måste Ni komma fram.» »Nej», sade jag, »låt mig sitta här.» »Nej», sade han, »nu har Ni sett vårt folk på ryggen, Ni måste se deras ansikte också.» Det tyckte jag icke var så dumt. Det var ju min sista natt i New York och jag ville gärna se så mycket som möjligt. Och så följde jag mannen fram i lokalen. Just som vi nådde plattformen var sången slut, och utan att säga ett ord

16.

till mig vände han sig till denna underliga samling av förfallna stackare och sade: »Gentlemen, here is a pastor from Sweden, he will now speak to you. Please Sir.» Och nu stod jag där. Det minsta jag tänkt mig var att jag skulle hålla tal den natten och därtill för en sådan publik. Vad skulle jag säga här. Jag hade icke haft ett ögonblick att tänka mig för. Skulle jag tala till dem om rusdryckernas förbannelse och syndens följder?

Nej, i ett ögonblick stod det klart för mig vad jag skulle säga, och under det jag talade var det som om en osynlig hand matade in vad jag skulle säga. Och så sökte jag måla för denna förfallna skara Kristus såsom korsfäst för fattiga förlorade syndare. Jag sökte visa dem vägen så enkelt och klart som möjligt till Honom som kom i världen att frälsa syndare. Då jag såg denna stora skara av så förfallna stackare och visste, att det var det enda tillfälle jag hade att tala till dem, greps jag av ett djupt medlidande. Jag visste att jag aldrig skulle möta en enda av dem förr än inför Guds och Lammets tron på den stora dagen. Jag kände det så, att om jag kunde köpa deras räddning med mitt eget liv var jag villig giva det den stunden. Jag var gripen i min själs innersta av vad jag här såg.

Men det var icke bara jag som var gripen. Många av de där stackarna, som förut suttit och sovit, voro nu vakna. En del av dem reste sig upp i bänken och sträckte sig framåt för att kunna höra. Andra satte handen bakom örat. Jag såg stora tårar rulla utför många smutsiga och väderbitna kinder. Det var en oförgätlig och gripande stund. Jag hade fruktat då jag

16.

började, att de skulle få svårt att förstå mitt uttal av språket, men det föreföll som det icke utgjorde något hinder för dem att höra. Vad Gud var nära den stunden med sin makt och nåd!

Då jag slutat mitt tal hörde jag bara snyftningar överallt i salen. Då var det en av dessa förfallna stackare långt nere i salen som reste sig upp och trängde sig fram i bänken. Jag trodde han skulle gå ut, men i stället kom han gången fram. Så gick han förbi oss samt in genom en dörr framme i fonden. När sången var slut bad mr. Carrol mig gå in i nästa rum och se vad mannen tog sig till ensam därinne. Jag gick, undrande vad jag skulle få se. Där inne låg den där stackars mannen på golvet i brinnande bön. Han hade säkerligen försökt falla på knä för att bedja, men hade fallit fullständigt samman. Jag hörde honom i stor ångest bedja: »Oh, God, give me Thy peace, forgive my sins and help me to get some job.» (O, Gud, giv mig din frid, förlåt mina synder och hjälp mig att få något arbete.) Jag tänkte icke ett ögonblick på mannens smuts och trasor, jag kröp ned på knä vid hans sida, jag lade min arm om hans hals och drog honom nära intill mig, och så gräto vi tillsammans, och så bad vi tillsammans och sist jublade vi tillsammans. Det var för mig en oförgätlig stund.

Jag hade ju sett många underbara ting under mitt besök i Amerika. Jag hade sett skyskrapor och varit uppe i dem. Så hade jag sett de utomordentligt storartade kyrkorna som voro riktiga lyxbyggningar, jag hade sett skolor och högre läroverk av vilka några voro byggda av glänsande vit marmor. Jag hade sett museer

76.

med de märkligaste minnen från forntid och nutid. Men av allt jag såg var det intet som så etsade sig in i mitt minne som vad jag såg denna natt. Och hur jag tackade Gud för att jag kunde förkunna om en Frälsare som var kommen för att frälsa syndare, hur stora syndare de sedan voro. Detta var det sista jag såg i underlandet, nästa dag anträdde jag återresan över djupa vatten till mitt hemland igen. Men hågkomsten av mitt besök i New Yorks slumkvarter bär jag med mig som ett minne för livet. Det säger mig att synden är något ohyggligt, var helst den möter oss, men ock att Gud är mäktig att frälsa till det yttersta alla som genom Kristus komma till honom.

17. Fem år på Gotland.

År 1893 förflyttades jag till Gotland för att tjäna som pastor i en församling på samma gång jag utnämndes till distriktföreståndare över den fagra ön med sina sju församlingar och sina många predikoplatser. Det blev ett rastlöst arbete, ty jag hade flera lantplatser till min församling, som krävde tillsyn och regelbundna besök jämte omsorgen om alla församlingarna på ön. Ehuru jag måste dela min tid och mitt intresse mellan min församling och distriktet, var det full harmoni i vårt arbete på alla kanter. Församlingen var väl tillfreds med mig och jag var väl tillfreds med församlingen, och nu vill jag tala om ett par händelser från den tiden.

En söndagsafton i Visby trevliga metodistkyrka hade vi ett eftermöte, sedan den egentliga predikan var avslutad, då många av deltagarna stannade kvar och deltogo med liv och hänförelse. Gud gav oss en synnerligt anderik stund så att många kommo fram och böjde knä vid altaret för att under bön och tårar söka Guds förlåtande nåd. Under det att en del av de närvarande under allvarlig bön sökte sig fram till levande frälsningsvisshet och den glädje som följer med den, jublade andra under saligt medvetande om att alla deras synder voro dem förlåtna, vilket allt var en följd av den

17.

försoning som är skedd i Kristus Jesus. Det pågick ett djupgående nådens verk i församlingen vid denna tid.

Längs nere i kyrkan lade jag märke till en av stadens affärsmän, som med största uppmärksamhet följde med det som här pågick. Jag såg att han vid ett tillfälle reste sig till hälften i bänken där han satt för att följa andras exempel och komma fram till altaret för förbön, men så satte han sig åter ned. Den andliga stämningen steg vid mötet, ty där funnos många som tackade Gud för undfången nåd och förlåtelse. Då såg jag affärsmannen i stor hast kasta av sig rocken och lägga den på bänken, under det han reste sig upp och med långa och snabba steg skyndade fram till altaret, där han bokstavligen kastade sig ned på knä och ivrigt började bedja Gud om barmhärtighet och frälsning. Jag visste att han förut varit en kristen, men under de sista åren levat en avfällings liv. Nu kom han dock åter som den förlorade sonen, och så mötte Gud honom med sin nåd och frid. Då han efter sin allvarliga bönekamp stod upp, strålade hans ansikte av en outsäglig glädje och lycka.

Jag frågade honom sedan, varför han icke fullföljde sin avsikt att komma fram, då han första gången reste sig till hälften, som om han hade för avsikt att komma fram. Han svarade att det var hans fulla avsikt att då bryta med allt för att återfå sin förlorade frid och sitt barnaskap hos Gud. »Men då jag sökte resa mig upp i bänken var det omöjligt, ty satan hade fått fatt i min rock och höll mig nere. Det var som om jag varit spikad fast vid bänken. Men så kom Guds kraft så över-

17.

väldigande över mig, och då krängde jag rocken av mig, och så slängde jag den till honom och sade: 'Rocken kan du få behålla, medan jag går fram och söker Guds frälsande nåd.' Men jag var rädd att han skulle få tag på mig igen, därför kom jag så fort fram. Då jag kom tillbaka i bänken var satan försvunnen, men rocken hade han lämnat kvar.» Vad det är viktigt att icke försumma den tid då Gud söker en syndare, utan komma och låta Kristus få bevisa sin underbara frälsaremakt på en.

En annan händelse från denna tid måste jag berätta. Jag reste en måndagsmorgon med tåg från Visby utåt den gotländska landsbygden. Det går en smalspårig järnväg längs genom hela ön. Den förgrenar sig numera både åt öster och väster. På den tid jag härom talar, hade man endast små gamla vagnar med en dörr på vagnens sida, och då man kom in i en sådan vagn och konduktören hade stängt dörren, måste man stanna där till dess konduktören behagade öppna den vid nästa station. Man kunde icke öppna dörren själv, och någon genomgång från den ena vagnen till den andra fanns icke.

I samma vagn där jag befann mig kommo sjutton arbetare in. De togo plats på de få bänkar som funnos. Alla dessa arbetare hade sina fickor fulla av flaskor, som de placerade på golvet mitt i vagnen. Det blev en hel bataljon av flaskor. Så snart tåget satte sig igång började de dra ur korkarna och sedan dricka. Jag satt tyst och såg på allt detta. Jag hade kunnat påpeka för dem att det var förbjudet att förtära rusdrycker på tåget, men det gjorde jag ej. Men jag såg väl icke så

trevlig ut i detta sällskap kan jag tro, då jag gav akt på det som här skedde, ty rätt som det var vände en av arbetarna sig till mig och sade: »Jag undrar vad herrn sitter och tänker på då han glor så rasande illa?» Mitt svar kom ögonblickligen, då jag sade: »Jo, det skall jag säga eder, jag sitter och tänker på så dumma ni är allihop.» Med ens for alla sjutton upp som om en orm stungit dem och rusade emot mig med knutna händer och skrek: »Det skall stå herrn dyrt att han säger att vi äro dumma.» Jag sade då till dem: »Jag hör det, men sätt er nu ned så få vi talas vid.» »Nej», sade de, »herrn skall få för han säger att vi äro dumma.» Och så trängde de sig så nära inpå mig som de kunde med hot att nu skulle jag få. Den som var djärvast kom så nära min näsa med sin knutna hand så han snuddade vid mig, men utan att göra mig någon skada.

Jag satt alldeles lugn, och så sade jag: »Jag förstår att ni arbeta vid Roma sockerbruk.» Ja, det gjorde de visst. Och så sade jag till dem: »Då jag sist var i Roma, var jag inne i fabriken och såg eder arbeta. Det var ett oerhört tungt arbete ni har och därtill är det en så oerhörd hetta ni måste utföra detta arbete i. Jag har knappast kunnat smaka socker sedan, då jag ständigt tänkt på edert tunga arbete.» Det höllo de med om, och så fortsatte vi vårt samtal om deras arbete och deras förhållanden. Under detta vårt animerade samtal glömde de, vad »herrn» skulle ha, och vi höllo rent av på att bli goda vänner.

Jag hade ingen aning om att någon kände mig eller visste vem jag var. Då kom en av dessa arbetare och

17.

satte sig bredvid mig, och så sade han: »Bliv icke ledsen på oss, pastorn, för vi blevo så häftiga.» »Nej», sade jag, »jag är visst icke ledsen på er, men det gör mig så ont om eder, då jag vet huru oerhört ni få arbeta, och så kommer krögaren och plockar de surt förvärvade slantarna från eder. När ni nu kommer fram till Roma får ni strax börja edert tunga arbete och fortsätta därmed dag efter dag till veckans slut.» »Ja, visst få vi det», svarade han. »Och så få ni avlöning på lördagskvällen?» Jo, det var han med om. »Och så resa ni så snart ni kan in till staden och gå direkt till Österkrog.» Även det bekräftade han jakande. »Så supa ni er fulla, och så kastar krögarn ut eder, så kommer polisen och tar eder samt för er i finkan. Så få ni plikta och skämmas, och så skall ni börja nästa vecka på samma sätt igen.» Den man som kom så nära min näsa med sin knutna hand kom just den morgonen direkt från finkan till tåget, vilket jag icke då visste.

Nå, allt detta medgav mannen. Då sade jag till honom: »Nog erkänner ni väl att allt detta är dumt?» »Jo visst var det dumt, det kunde han icke förneka.» »Nå», sade jag, »då är ni ju dumma.» »Ja visst», sade han, »men det är så förargligt att herrn säger det.» Då sade jag till honom: »Om ni vill låta bli att göra så mer, så lovar jag er att aldrig mer säga det.»

Då reste mannen sig upp. Hela sällskapet hade ju hört vårt samtal utan att någon sökt störa oss. Och så sade han: »Får jag tala om en sak för er?» Visst fick han det. Och så berättade han under det kamraterna hörde på med största intresse: »Min fader var vad de

kalla källarmästare eller krögare. När jag var en liten parvel brukade jag få stå innanför disken vid min faders sida, då han serverade sina kunder. Då någon kund lämnade några droppar kvar i glaset, när han satte ned det på disken, sträckte jag mig på tå för att nå upp till disken, och så tog jag de där dropparna och hällde i mig. Min fader brukade då säga: 'Nej, se på pojken, det blir nog karl av honom.' Innanför min faders disk lärde jag mig att supa. Nu är min fader död sedan flera år tillbaka. Han lämnade en avsevärd förmögenhet efter sig. Jag har supit upp alltsammans. Varje krona och öre har gått i glaset och ur detsamma. Det enda jag nu har kvar är min brännande törst efter brännvin. Den är understundom så intensiv, så om det stode en sup på andra sidan helvetet vore jag redo att rusa igenom det för att få tag i supen. Man säger att jag är på väg till en drinkares grav, jag vet det. Men jag vet också att jag är på väg till en drinkares helvete, och likväl kan jag icke låta bli att supa.» Och så lyfte han sina knutna händer mot höjden i sina kamraters närvaro, och under det han brast i våldsam gråt utbrast han: »Jag förbannar min far och min faders minne, det var han som lärde mig att supa. Jag vet att slutet på allt detta blir en drinkares helvete. Jag vet allt detta och ändå kan jag icke sluta.» Det var så tyst i skaran, och mången av dessa som nyss voro så morska strök bort en tår från sin kind med avigsidan av sin hand, och så stannade tåget vid Roma station, och de skyndade var och en till sitt arbete. Men den förtvivlade mannens ord ringde allt fort i mina öron och gör det ännu.

Det var den kraftigaste nykterhetspredikan jag hört,

17.

och säkerligen var det det mest effektiva nykterhetsmöte jag varit med om.

Jag började min kamp mot rusdryckerna med allt dess elände då jag var nio år, och den händelse som var förknippad därmed glömmer jag aldrig. Det var en varm sommardag, en söndagseftermiddag, då solen strålade så klar och fåglarna drillade i skyn. Min mor var utomhus och jag var med. Då kom en man som var drucken och begärde att få en sup. På den tiden var det rätt så vanligt att de hade den varan i hemmet, men min mor hade intet, ty hon var en allvarlig kristen. Hon svarade nej. Den druckne mannen hotade att misshandla henne, om hon icke skaffade honom brännvin strax. Hon var så ytterst liten till växten, men hon stod så lugn, då mannen kom för att utföra sin hotelse. Men den som icke var lugn det var nioåringen. Det sjöd i mitt inre. Och så fick jag tag i en stör och rusade mellan den druckne mannen och min mor, och så lyfte jag stören i högsta hugg över mitt huvud och förbittrad som jag var utropade jag: »Om du kommer hit, så slår jag ihjäl dig.»

Inför den upplyftade stören samt den förbittrade pojken, stannade den druckne mannen, och så sade han: »Nej, se på pojken!» Så vände han och gick. Då han var så långt borta att jag såg att faran var över, kastade jag stören och brast i våldsam gråt. Det hade varit för påfrestande för piltens nerver. Och så lyfte jag mina händer mot himlen och utbrast: »Mamma, så länge jag lever skall jag vara en fiende till allt vad rusdrycker heter.» Det löfte jag då avgav under tårar inför min moder har jag varit trogen så långt jag kun-

17.

nat. Ty vart min väg gick, fann man alltid K. A. Wik med i främsta ledet i kampen mot rusdryckerna.

Jag har visst icke glömt att det var min högsta plikt att söka föra människor till Kristus, vilket visar att då jag under en följd av år hade min egentliga uppgift inom nykterhetsrörelsen, lade jag min förkunnelse så att jag ofta, såsom jag redan nämnt, fick sluta mina föredrag med att bedja till Gud med ångerfulla och efter Guds frid längtande människor. Jag har vandrat i slumkvarteren både i Sverige och Amerika, i Berlin, Helsingfors, Leningrad och på många andra platser. Jag har sett så mycket elände som en följd av dryckenskap, så jag känner det så att jag ville använda mina sista krafter nu på ålderns dagar i denna jättekamp. Jag har nog gjort mycket som jag bittert fått ångra, men aldrig ångrade jag att jag gav mig helt i kampen mot detta vårt folks största onda.

Jag står med i nykterhetskämparnas led med lika varm hänförelse nu som i min ungdomstid, ty jag vet att intet utgör ett så stort hinder för evangelii segertåg i världen som rusdryckerna.

Jag är tacksam till Gud att jag från min ungdom fått tillhöra en kyrka som allt ifrån sin början krävt absolut nykterhet som ett av villkoren för medlemskap. Trots alla motgångar och alla hinder som mött i detta arbete, har det dock gått framåt. Jag kan minnas hur det var för mer än sextiofem år tillbaka, och när jag jämför läget nu och då ibland vårt folk, vilken himmelsvid skillnad! Allt detta är frukten av de kristnas och den stora skaran organiserade nykterhetsvänners målmedvetna arbete för att höja vårt folk.

17.

Jag tvivlar icke ett ögonblick på hur striden skall sluta på detta område, ty den dagen skall komma då den sista krogen i Svea rike skall stängas för alltid, och mitt gamla kära fosterland skall vara befriat för alltid från denna förbannelse. Jag vet icke om det skall ske genom förbud eller på andra vägar, det betyder för mig föga. Men att den dagen kommer, det kan man vara viss på, men den kommer icke av sig själv, den kommer genom hängivet arbete, offer, försakelse och innerlig bön inför Gud. Vi skåda alltså framåt med glad förtröstan även på detta område, ty är Herren med oss, vem kan då vara emot oss. I allt detta övervinna vi genom honom som har älskat oss, säger den store hednaaposteln.

När Jenny Lind blev omvänd till Gud.

Då jag var i Amerika hade jag förmånen göra bekantskap med många, både svensk-amerikanare och infödda amerikanare. De sistnämnda hade understundom rätt egendomliga begrepp om europeiska förhållanden. De förväxlade ofta Schweiz och Sweden med varandra. Under de sista åren hava två händelser timat, som hjälpt den mest inbitne amerikanare att få en klarare uppfattning angående vårt land och leda en år efter år allt mera stegrad ström av turister från Amerika över till oss. Det ena var det förhärjande världskriget, det andra var den svenska kronprinsens besök i Amerika. Av de kungligheter, som från skilda land besökt Amerika, torde väl ingen ha gjort ett så starkt intryck som vår kronprins och hans gemål vid sitt besök där. Genom sitt urbana och sant folkliga sätt samt genom sina briljanta tal och föredrag fångade han både hög och låg fullständigt.

Men det var tre svenska namn varje amerikanare tycktes ha väl reda på långt före världskriget och kronprinsens besök. Det ena var Gustavus Adolphus — Gustaf II Adolf. Det var ju icke underligt, det var ju han som stod som försvarare för evangelii frihet gentemot den katolska hierarkien. Han var den vågbrytare, mot vilken reaktionens väldiga vågsvall förgäves bröt

18.

sig. Det måste vara en given sak, att amerikanarna med sin känsla för det demokratiska i folkvärlden skulle gripas av intresse för Lejonet från norden.

Det andra namnet var John Ericsson, den man som genom att konstruera Monitor gav seger över sydstaternas sjöodjur Merrimac på Hampton Road under inbördeskriget. Det är ju en erkänd sanning att det var denna seger som gav en för nordstaterna fördelaktig vändning i denna frihetskamp. Striden gällde negerslavarnas frigörelse. Man kan gott säga att Amerikas hela kulturfråga då låg i vågskålen. Amerikanerna glömde heller aldrig att ära namnet John Ericsson. Och då denne Sveriges högt aktade son avlidit, sände amerikanarna ett av sina vackraste krigsskepp, som återbördade svenskättlingens stoft åt fosterjorden, där det nu vilar i ett mausoleum på Filipstads vackra kyrkogård.

Det tredje svenska namnet, som alla tycktes känna till, var Jenny Lind. Jenny Lind var utan all gensägelse den största sångerska vårt land någonsin fostrat. Redan innan hon kom över till Amerika hade hon vunnit rykte som en stjärna av första rang på sångens område såväl i sitt hemland som i Berlin och Paris. Hon fångade amerikanarna vid sitt första framträdande. Det var inga lokaler som kunda rymma de skaror som kommo för att höra »Näktergalen från norden». På den tiden hade man i New York icke större lokaler än sådana som rymde sju tusen åhörare, men dessa voro till sista plats fyllda kväll efter kväll. Och de stora tidningarna innehöllo långa artiklar dagligen, vilka i de mest superlativa ordalag gåvo uttryck för

den entusiasm, Jenny Lind frammanade genom sin underbara stämma. Hon skördade sålunda både ära och guld. Men detta gjorde henne varken glad eller nöjd. Hon bar i sitt inre en tärande längtan efter något som hon icke ägde; det var själens längtan efter Gud. Och denna längtan kunde de hänförda åhörarnas applåder eller de växande banknoterna icke tillfredsställa. Hon hade sökt få svar på livets viktigaste fråga genom att höra begåvade predikanters vältaliga utläggningar, men allt var förgäves. Då fick hon händelsevis höra talas om att det nere i Hoboken skulle finnas en svensk prästman som predikade, och hon beslöt att söka upp denne man.

Någon tid förut hade några för sjömännens räddning intresserade personer inköpt ett kondemnerat fartyg och byggt om det till en samlingslokal, som nu var förankrad i hamnen vid Hoboken. Så utnämndes pastor Hedström — den förste svenske metodistpastorn — till predikant och sjömanspastor vid denna lokal. Dit letade sig nu en mörk kväll den firade och uppburna sångerskan. Då hon kom ombord på den gamla skutan mötte hon något helt annat än vad hon var van vid. Men vad betydde det. Hon var ju icke kommen för att få se en fin lokal eller möta en förnäm publik, hon var kommen för att få höra något som kunde visa henne vägen till Gud, och det fick hon.

Redan predikantens bön var så olik andras böner hon hade hört. Där fanns intet uppstyltat och högtravande, det var ett ödmjukt men innerligt samtal med Gud som med en förtrolig vän. Men det föreföll henne som om den bedjande rent av fattade tag i Guds mantel för

18,

att hålla honom kvar. Det var en vädjan till Gud om barmhärtighet och nåd för dem alla. Och så bad han att Gud måtte möta dem just nu med sin frälsande nåd. Bönen tycktes henne nå sin höjdpunkt vid slutet, då talaren bad Fader vår på ett sätt som hon aldrig förr hört denna bön läsas. I denna bön instämde åhörarna högt. Det var andakt utan stelhet, det var värme utan något konstlat.

Och så började predikan. Temat var Jesus Kristus och honom korsfäst. Predikanten höll en vidräkning med allt vad synd hette, icke blott de yttre synderna, som människor se, utan synden som möter oss däri att vi förkasta Kristus och stänga honom utanför vårt hjärta. Så övergick talaren till att tala om den saliga frälsningsvisshet som vinnes genom att personligen mottaga Kristus. En visshet så levande och fast att man kunde båda leva och dö på denna visshet. Något sådant hade hon aldrig hört förut, men det var just vad hon så länge hade längtat efter, det var detta som fattades henne, det stod med ens så levande för henne. Och så slutade den för henne så underbara predikan med en kort men innerlig och varm bön.

Det hela var så okonventionellt, så fritt från allt prål och utsmyckning av tomma fraser. Jenny Lind hade mött Gud, det kände hon. Och så reste sig åhörarna upp och lämnade lokalen under det att de flesta av dem skakade hand med pastorn. Många av dessa hade kommit direkt från sitt arbete, varför de buro arbetsdräkt. De voro beckiga och tjäriga. Det var intet fint sällskap. Men vad de sågo förnöjda och lyckliga ut! Deras glada yttre vittnade om att de personligen ägde

just det talaren framhållit. Men hon, den förnäma och firade damen, inför vilken alla böjde sig i beundran, saknade allt detta.

Hon satt kvar på den grova bänken, hon orkade icke gå. Då kom fader Hedström ned och hälsade på henne. Och så blev det samtal, varvid hon fritt och öppet sade honom, att vad han sagt i sin predikan var just vad hon längtade efter. Fader Hedström frågade vad hon hette, och hon svarade helt stilla: Jenny Lind. »Va»? utropade den förvånade predikanten, »är det sångerskan Jenny Lind?» Jo, det var det. Då sade Hedström: »Ni har att välja mellan Kristus och teatern, ty de två kunna icke förenas.» »Men», sade hon, »vad skall jag göra, det är det enda jag kan göra? Om jag lämnar denna bana, vad skall jag leva av?» Pastor Hedström svarade: »Det kan jag icke säga, men ett vet jag, Ni måste välja endera Kristus eller teatern. Det lönar sig icke att jag beder till Gud för Eder frälsning förr än Ni gjort edert val.» Jenny Lind satt en god stund i djupt begrundande. Vad skulle hon välja? Om hon valde teatern med det lysande liv som hon såg hägra för sig, hur skulle det då gå med hennes odödliga själ? Och om hon valde Kristus, vad skulle hon leva av? Det var en het strid som den stunden utkämpades i sångerskans själ. Men under det hon sjönk ned på knä i bön sade hon: »Det må gå med allt annat som det kan, men min själ säljer jag icke, jag väljer Kristus.»

Och så blev det en stund av bön och bekännelse inför Gud. Pastor Hedström var öm som en fader, han bad som endast den kan bedja, vilken fått makt med Gud och tror på Guds makt och vilja att frälsa syndare.

18.

Och då de stodo upp från bönen hade Gud fyllt sångerskans själ med ljus och frid. Hon sjöng sedan på konserter, men uppträdde aldrig på teatern som aktris. Det var äldre personer som varit med vid denna tiden, som berättade om Jenny Linds omvändelse på gamla Betelskeppet. De berättade också att från den dagen uppträdde hon aldrig och sjöng utan att hon haft en ensam stund i bön inför Gud förut. De talade om att hon kunde sjunga så att en hel publik på sju tusen personer badade i tårar. Då hon sjöng: »Hem, hem mitt kära hem, ej finns en plats på jorden så skön som du mitt hem», var det något överjordiskt. Men allt detta var frukten av vad som skedde på Betelskeppet i New Yorks hamn den minnesvärda kvällen, då Jenny Lind hade mod att välja Kristus framför allt annat. Som vi veta höll detta val för hela livet. Hon levde allt framgent som en sann kristen och dog till sist i salig visshet om att porten till det hem, om vilket hon sjungit så många gånger för andra, var redo att upplåtas för henne.

Som vi veta blev Jenny Lind sedan gift med en sant gudfruktig man och bosatte sig i England, där hon slutade sina dagar. Vid mitt besök i Westminster Abbey, det panteon, där de avsomnade engelska stora vila, fann jag ett epitafium med Jenny Linds namn.

Det egendomliga var dock, att då amerikanarna talade om Jenny Lind, talade de mindre om henne som sångerska än om hennes varmt kristna karaktär. Det var som om hennes klara toner förtonat, under det hennes ädla kristna personlighet omstrålades med en allt klarare glans.

18.

Fastän jag har läst flera biografier över den svenska näktergalen från norden, som alla framhålla hennes varma gudsfruktan, så har jag icke funnit en enda som talat om hennes omvändelse. Var det månne icke nog fint att hon fann Guds nåd och förlåtelse i det gamla Betelskeppet under det hon lyssnade till predikan tillsammans med en hop sjömän klädda i smutsiga vardagsdräkter? Men det var väl icke det enda tillfälle då människor blivit ställda inför avgörelsen. Det är den väg vi alla hava att gå. Men det är där så många rygga tillbaka, man har icke mod att taga steget ut i det okända med endast Guds löftesord att lita på.

Men även fader Hedströms trohet framstår i sitt klara ljus vid detta tillfälle. För de gamla metodistpredikanterna fick det icke vara något kompromissande, här dugde det icke med mindre än en verklig hjärteförändring. Det fanns ingen prutmån för någon i det stora ordet: »Utan en varder född på nytt, kan han icke se Guds rike.» Den läran predikades i all sin kraft, den förfäktades bland hög och låg. Här dugde icke att komma och vara litet religiös eller, som man säger, vara litet religiöst sinnad. Nej, här dugde icke något annat än en hel hjärteförändring, en uppgörelse med Gud, där allt lades under Kristi välde. Man var ej rädd för att syndakänslan fick svida så man kom ihåg det. Det blev en sorg efter Guds sinne, som åstadkom bättring till salighet.

Givetvis sökte jag få se så mycket som möjligt av det underbara landet under mitt korta besök, både då det gällde landets industri såväl som dess sociala inrättningar. Det var mycket som väckte min förvåning; men

18.

så blev man van vid det, och så blev det intet som förvånade en, man tog allt som en naturlig sak. Aldrig hade jag kunnat tänka mig att jag hade så många personliga vänner i Amerika, ty var jag kom så mötte jag vänner med vilka jag delat många andliga välsignelser där jag färdats i mitt gamla fosterland. Men det är endast ett bevis för huru oerhört många av moder Sveas barn som vänt hemlandet ryggen för att finna bättre utkomstmöjligheter i det stora landet i väster. Att de icke arbetat förgäves vittnade deras fina hem och deras moderna bilar om. Men det var kanske endast i de familjer, som lyckats i sina ekonomiska strävanden, man inbjöd mig. De många som kämpat förgäves eller som bokstavligen gått under höllo sig måhända på avstånd.

Det var dock underligt att mitt i det främmande landet finna stora städer sådana som Jamestown och Minneapolis, där svenska språket var så förhärskande så man kunde gå var som helst i affärer och på banker och använda svenska språket. Det visade att på båda dessa platser hade ett avsevärt antal landsmän slagit sig ned. Men det visade ock att de vetat att göra sig gällande i samhällslivet. I Jamestown utgjordes hälften av ledamöterna i stadsfullmäktige av svenskar. Överallt voro våra landsmän högt aktade.

Från Jamestown gjorde jag en avstickare till Niagara, ett av världens underbaraste vattenfall. Det intryck man erfar inför detta naturens stora under är omöjligt att beskriva. På långt håll hör man dess väldiga dån, och ju närmare man kommer erfar man huru dånet tilltager i styrka. Man påminnes om ordet om

den frälsta skaran inför Guds och Lammets tron, där sången dånar som väldiga vatten. Man blir så liten inför dessa naturens stora under.

Och så frågar man sig ovillkorligen: Var kommer allt detta vatten ifrån? Det måste vara en outtömlig reservoar någonstädes. Nej, det är ingen reservoar alls. Det är solen som lyfter dessa massor av vatten från hav och sjö upp i rymden. Då är det så små vattenpartiklar så solstrålarna bära dem upp mot ljuset. Så vila de på luften, som bär dem över land och hav till dess de hamna i de stora vattnen, och sedan de rutschat utför det väldiga fallet återbäras de av solen mot höjden igen för att i sinom tid göra resan utför på nytt. Allt är en kretsgång, men allt bäres av en underbar kraft, den kraften kalla vi Gud. Inför denna Guds storhet vore man färdig utropa med psalmisten: »Vad är en människa att du tänker på henne och en människoson att du låter dig vårda om honom.»

I den svenska metodistförsamlingen i Jamestown, hos vilken jag gästade några dagar, var man nog vänlig att sända sin pastor med mig för att jag skulle få se Niagara från alla sidor och på så sätt kunna få se dess under. Jag stannar i stor tacksamhet till både församlingen och pastorn för denna vänlighet.

Man förde mig nedför en trappa, sprängd i själva klippan, ett hundra trappsteg alldeles intill fallet. Då vi kommo ut där nere, hade vi fallet alldeles inpå oss. Man ryggade rent av tillbaka. Man tyckte rent av att det väldiga fallet skulle sopa en med i sitt mäktiga grepp.

18.

Men ännu mera överväldigade skulle vi bli, då vår ledare förde oss under själva fallet. Då vattenmassorna slungades utför det höga fallet kastas vattenmassan ett gott stycke ut från bergväggen. På så vis bildas ett tomrum där man kan gå mellan den enorma vattenmassan och bergväggen. Här var det omöjligt att göra sig hörd huru högt man än skulle ropa. Då jag stod därnere med de väldiga vattenmassorna vräkande sig över mitt huvud, påmindes jag i mitt inre om ordet i 1 Kor. 10:2: »Alla blevo de i molnskyn och i havet döpta av Moses», ty vattnet stänkte på oss från alla håll. Och så har detta fall hållit på att vräka ned vattenmassorna långt innan Kolumbus upptäckte detta land och allt fort strömmar det till.

Nere vid fallet var det en liten kvarleva av vintern, som höll på att försvinna för denna gång, det var en kompakt ismassa som sträckte sig från land, där vi stodo, till närheten av själva fallet. De hade slagit ned en påle för att angiva hur långt ut den besökande kunde gå på isen och ändå vara trygg. Vår ledare berättade, att två dagar förut var det ett ungt par, som var ute på sin bröllopsresa, vilka gingo för långt ut på isen. De blevo varnade, men de aktade icke därpå. Och så brast isen i ett ögonblick och gled ut i strömmen. Man försökte rädda dem, men förgäves. Strömmen drog dem med sig. Då skyndade någon behjärtad man till bron, som går över strömmen en bit nedanför fallet, och kastade ett rep till dem på isflaket där de nödställda färdades. Mannen fick tag i repet, men misslyckades i sitt försök att få det om sin hustru. Och då han icke kunde rädda henne kastade han repet, och så drogos de

om några minuter ned i virvlarna för att aldrig komma upp mer.

Många likna dessa båda. De gå nära faran men akta icke därpå. De varnas att taga sig till vara men förgäves. Och så kommer den ödesdigra stunden, då det sista gyllene tillfället är förbi. Det är inför detta man ville ropa ut med en kraft, så hela världen må höra det: »Söken Herren medan I kunnen finna honom, åkallen honom medan han är nära.» Att bara vara nästan frälst är att vara förlorad. Syndens griparmar söka fånga både gammal och ung. Mången menar att det icke har någon fara, man har ju god tid. Vem vågar säga det? Den stund du nu äger är din, vem vet vad nästa stund bär i sitt sköte?

Så åkte vi spårvagn över bron, som nedanför fallet är slagen mellan Förenta staterna och Kanada. På kanadensiska sidan hade de uppfört ett torn, ifrån vars höjd man fick en helt annan utsikt över fallet. Tornet var uppfört alldeles vid fallet. Och därifrån fick jag ett annat perspektiv på det mäktiga panorama som utbredde sig för min blick. Från denna höjd såg jag nere i djupen, dit vattenmassorna slungades med en så stor styrka, tre regnbågar bredvid varandra. Det är det enda tillfälle jag sett detta Guds tecken i djupet, eljest ser man det i höjden. Det sade mig att samme Gud som råder i höjden är ock nära med sin makt i djupet. Bron, som här förenar dessa två länder, är icke byggd med valvbågar. Den uppbäres från land till land av väldiga stålkablar. Och över denna bro rullar en ständig ström av spårvagnar, bussar, bilar, hästskjutsar, under det

18.

att Niagaras mäktiga vatten fortsätter till de hemska virvlarna, som suga till sig allt som kommer i deras närhet, men som aldrig lämnar något tillbaka. Allt krossas och smulas sönder i deras famntag. Det var ett ytterst intressant besök jag fick göra, som lämnade ett varaktigt minne efter sig.

Ett besök i storstaden Chicago hör också till det värdefulla från denna resa. Jag vill visst icke påstå att staden i fråga om arkitektur och skönhetsvärden är bland det mest framträdande man får se. Men det är en intressant stad, det är en av brännpunkterna av amerikansk hets och arbetsintensitet. Staden är ju vida beryktad för sina banditdåd och gangsters. Av dem såg jag intet. Antagligt antogo de att jag hade så få amerikanska långschalar, så det icke var mödan värt att antasta mig, och då hade de nog fattat saken riktigt.

Men om de beryktade banditerna läto mig både komma och gå i fred, så såg jag likväl mycket av stort intresse. Staden rymmer inom sitt område så många svenskar, så endast en stad till — Stockholm — hyser flera svenskar inom sina gränser. Jag hade förmånen att finna många svenskspråkiga församlingar och sammanträffa med deras pastorer, vilka alla mottogo mig med stor vänlighet. Ett besök i ett av de berömda slakterierna var intressant men lämnade ett ohyggligt intryck efter sig. Sjutton tusen svin och fem tusen nötkreatur fingo sätta till livet för varje dag. Men det var intressant att se huru allt var snyggt och rent ordnat. Så blev jag en afton bjuden på en konsert vars make jag säkerligen aldrig får lyssna till, förr

18.

än den tusenstämmiga kören inför Guds tron sjunger Mose och Lammets sång. Det var tvåhundratjugu olika instrument, vilka läto höra sig. Tänk att det finns så många olika instrument och att en kompositör kan få in dem alla i en tonskapelse. Utom detta var det över ett hundra sångare, som instämde i vissa partier. Och all denna musik inrymdes i sju hela och fem halva toner, det var allt. Det är allt vad kompositören har att röra sig med. Jag kommer alltid att förbli tacksam till den vän som beredde mig denna njutning.

Man förde mig också till en park, där ett panorama förevisades, bland annat av tvekampen mellan John Ericssons Monitor och sjöodjuret Merrimak på Hampton Road. Undrar hur livet skulle gestaltat sig i det stora landet om icke svensken John Ericsson hade kunnat ingripa med sin genialiska uppfinning? Många av våra svenska banbrytare hava gjort stora insatser i kultur- och samhällsutvecklingen i det nya hemlandet, vilket skänkt aktning och berömmelse åt det svenska namnet.

Minneapolis är en storstad av Stockholms mått. Det torde vara en av de vackraste städer jag hade förmånen besöka. Arkitekturen är storslagen och ren utan att skatta åt skyskrape-idén. Där fanns världens största kvarn, den varifrån vi förr fingo det fina amerikanska vetemjölet. Jag hade tillfälle att under sakkunnig ledning av en av direktörerna genomgå hela etablissementet. Visst var det i högsta grad intressant att få se huru väl allt fungerade, och huru maskinkraften utnyttjats till det yttersta. Men nog är det en förmån att vi nu klara oss så bra med svensk vara.

18,

En rundtur i stadens omgivningar var en sevärdhet att minnas. Det vackra vattenfallet Minnehaha — Det skrattande vattnet — glömmer man aldrig. Det var ju icke ett imponerande skådespel som Niagara. Men vattnet föll här som en skir slöja över det höga fallet. Och när solen speglade sig i fallet så att solspektrums alla färger glänste i den skira vattenslöjan, var det en syn av betagande skönhet. Men mer än allt kvarstår minnet av de många varmhjärtade kristna jag mötte och av vilkas umgänge jag mottog så mycket som skänkte mig rik uppbyggelse för min inre människa. Ännu en bror, som jag icke hade sett på över trettio år, mötte jag ock, vilket var mig till stor glädje, icke minst då vi funno att vi voro bevarade i tron på Kristus under alla de gångna åren. Det föranledde oss till en varm och innerlig tacksägelsestund inför Gud. Och tacksamhet skänker alltid lycka och glädje, under det att en otacksam människa aldrig är lycklig, huru mycket hon har.

19. På Finlands jord.

Redan för tjugufem år sedan gjorde jag mitt första besök i Finland, då jag var inbjuden att medverka vid en serie väckelsemöten under ett par veckor, vilket tillförde mig själv mycken välsignelse. Från detta besök medför jag ett par minnen för livet.

En afton kom en ung dam fram till altaret och böjde knän i bön för att söka frälsning. Men då jag skulle tala vid henne, förstod jag icke ett ord av vad hon sade och lika litet tycktes hon förstå mig, hon talade uteslutande finska. Genom biträde av tolk berättade hon sedan, att hon var dotter till en kyrkoherde inne i landet, där de endast talade finska, samt att hon nu befann sig vid universitetet för sina studier. Hon gick denna kväll förbi metodistkyrkan, där hon såg att det lyste och varifrån hon hörde sång. Hon gick då in, men då gudstjänsten hölls på svenska språket förstod hon intet. Hon stannade dock kvar, och så greps hon av den mäktiga ande som var rådande vid mötet, så hon med makt drogs fram till altaret för att finna avgörelse och frid för sin själ.

Då jag skulle återvända till Sverige från detta mitt besök, gick jag ombord på båten kvällen efter sedan jag hållit mitt sista möte där. Jag hade nämligen returbiljett från Stockholm. Jag somnade, och då jag

19.

vaknade nästa morgon var båten ett gott stycke ute på Finska viken på väg mot mitt hemland. Fram på förmiddagen kom styrmannen och visiterade biljetterna, och då blev det fråga om pass. Jag hade ingen aning om att något pass behövdes, och vid ditresan hade ingen frågat efter något pass, vilket jag meddelade honom. Han sade då: »Det var värre, hur skall det gå?» Jag menade att det väl inte hade någon fara, då vi redan voro ute till sjöss. Men han upplyste mig då att båten skulle landa i Hangö, och där fick man se hur det gick. Att komma in i landet utan pass gick nog, men att komma ut gick inte. Då båten lade i land i Hangö, där den skulle stanna ett par timmar, gick jag i land för att hälsa på metodistpastorn, som var en gammal god vän till mig. Mitt besök i hans hem slutade med en innerlig bönestund, då vi framlade min passfråga i bön inför Gud, varefter jag begav mig ned till båten litet tidigare än den skulle avgå. Landgången var väl utlagd, och vid vardera sidan om landgången var en gendarm placerad. Jag gick lugnt på och båda konstaplarna gjorde honnör för mig och läto mig passera. Jag lyfte min hand till honnör igen, och så var den saken klar. Utkommen till sjöss kom styrmannen för att visitera biljetterna, och han blev storligen förvånad över att finna mig med. Jag berättade för honom huru det gått till, då han blev ännu mera förvånad. Men jag sade honom att jag allvarligt hade bett Gud att han skulle hjälpa mig, då jag hade begått detta misstag i oförstånd och då det icke skadade någon, och då jag icke hade för avsikt att göra något orätt.

19.

Femton år efter denna händelse fick jag förklaring över det skedda, då jag satt i kretsen av några vänner i Hangö, anmärkte en av dem att jag var så lik direktören för ångbåtsbolaget som om vi vore bröder. Helt naturligt hade gendarmerna tagit mig för direktören, och då föll det dem aldrig in att fråga efter pass, då jag gick upp på båten. Jag lärde dock av detta att aldrig ge mig ut på resa utan att ha allting klart.

Vid ett av de nyss nämnda mötena i Helsingfors var jag en afton nere i kyrkan för att personligen tala vid åhörarna. Jag frågade då en dam som satt i bänken om hon hade Guds frid i sitt hjärta. »Nej», sade hon, »för resten tror jag icke på det ni predikar, jag tror på Guds ord.» Jag frågade henne då i vilket hänseende det var skillnad på Guds ord och min förkunnelse, då jag sökte bygga allt vad jag förkunnade just på Guds ord. »Det må väl vara stor skillnad, svarade hon. Guds ord säger att porten är trång och vägen till livet är smal, men här tycks man kunna åka med parhästar och vagn in i Guds rike. Nej, min herre, en sådan lättvindig frälsning tror jag icke på.» Jag frågade henne om hon prövat, så att hon visste att det var så lättvindigt. »Nej», sade hon, »men det må jag väl se hos andra». Jag sade henne, att när Gud sände mig över till Finland var det icke för att hålla igen frälsningens dörr utan för att säga en var som ville höra, att tillträdet var fritt för envar som ville komma och ärligt bekänna sina synder samt övergiva dem.

Litet längre fram i mötet kom nämnda dam stilla

19.

och försynt fram till altaret och böjde sina knän i bön och det utan någon yttre påtryckning. Jag fick nu tillfälle att tala och bedja med henne, andra gjorde likaså, men allt föreföll henne så mörkt och hopplöst. Nu var hon förkrossad och grät bittert över sitt liv. Den ene efter den andre stod upp från sin bedjande ställning samt tackade Gud för vunnen visshet om förlåtelse, men hon låg kvar i bön och tårar. Mötet slutade och folket lämnade kyrkan, men hon låg kvar på knä. Slutligen reste hon sig upp och sade: »Skall jag våga tro att Gud har förlåtit mig alla mina synder? Ja, jag måste tro det», och så spred sig ett strålande skimmer över hennes anlete. Jag frågade henne då, om hon nu trodde på att frälsningen var så lättvindig så man kunde åka genom den trånga porten med parhästar och vagn? »Ack», sade hon »jag tyckte det såg så lätt ut för de andra, men aldrig kunde jag tro att det var så trångt. Men, min herre! utbrast hon glädjestrålande, nu har jag kommit igenom, och jag kommer aldrig tillbaka på andra sidan igen.»

År 1922 överflyttades jag till Finland som ledare för vår svenskspråkiga verksamhet där. Då jag var så pass gammal kunde ju icke min verksamhet där bli så långvarig, varför jag icke tog min familj med mig, synnerligast som jag mest kom att vistas på resande fot på det vidsträckta arbetsfältet. Jag kom dit strax efter sedan det ohyggliga inbördeskriget var avslutat, säkerligen det mest råa och brutala krig som blivit fört på många år. Man berättade för mig många drag från detta krig, som gjorde att om jag icke varit fredsvän förut hade jag med säkerhet blivit det nu.

Kriget började i Österbotten, närmare bestämt i staden Wasa. Den första träffningen utbröt utanför vår kyrka. Pastorsbostaden är belägen i hörnet där två gator korsa varandra. När det brakade löst och kulorna trängde in i pastorns bostad, som är belägen just vid gatukorsningen, måste han i en hast föra sin familj in i ett rum åt gårdssidan, där de voro någorlunda skyddade. Den rymliga och vackra metodistkyrkan är byggd av trä, den ena tornväggen blev så genomskjuten så den liknade en målskjutningstavla. Ingendera parten syftade åt kyrkan, men de sköto alldeles vilt och frågade icke efter var det tog. Vaktmästarens fru var inne i kyrkan, då kulorna började tränga in och vina omkring henne, hon tog då sin tillflykt till altaret, där hon låg på knä i bön under det kulorna susade omkring henne samt genomborrade altartavlan på flera ställen, men ingen av dem skadade henne.

Folket strömmade in från landet i tanke att det var ryssarna som hade ställt till bråk, ty staden hade rysk besättning, det var ju medan Finland och Ryssland voro förenade. Men nog blevo lantborna förvånade då de funno, att en del av deras egna landsmän gjorde gemenskap med ryssarna i kampen mot Finlands egna män. Det var den första bravaden av landets egna bolsjeviker. Österbottningarna är ett ovanligt duktigt folk, som både i språk och karaktärsdrag mycket liknar vårt lands dalkarlar. Men här mötte dem en särskild svårighet, de saknade vapen. En och annan hade väl en sälbössa, de övriga voro rustade i en hast med

19.

yxor och störar, men det var svårt att komma med det mot dem som voro rustade med eldvapen.

Bland allmänheten därute var det en fjorton års pojke, han var alldeles vild. Han sprang en omväg och kom så till baksidan av den ryska kasernen från vilken soldaterna besköto folket genom fönstren. Då porten var stängd, hoppade pojken över muren samt kom in i kasernen. Och så slängde han upp dörren där ryssarna höllo på att skjuta, och så ropade han: »Ge er, ni äro övervunna». Ryssarna som i mycket äro som stora barn, blevo så häpna, så de tappade sina vapen samt sträckte upp händerna som tecken på att de gav sig. Pojken var kvick som en blixt, grep ett av deras gevär och riktade det mot dem. Han var situationens herre, kommenderade dem helt om samt kom marscherande ut med dem alla. Fångarna fingo avtåga och finnarna fingo en god del vapen och ammunition.

Vid Jakobstad var också en rysk trupp förlagd, som hade förskansat sig väl. Den var väl försedd med vapen och ammunition, vilket österbottningarna saknade, då de nu kommo tågande. Den finske befälhavaren beväpnade då sina män med var sin stör av en viss, längd, och så beordrade han sina män att lägga stören på axeln såsom man plägar göra vid formering till tåg. Och så uppställdes de i en lång kolonn, som tågade förbi så ryssarna väl kunde se dem från sin befästning. Och så sände den finske befälhavaren en uppfordran till ryssarna att giva sig, så fingo de löfte om fritt avtåg men med förbehåll att inga vapen fingo medföras, i annat fall skulle ingen komma att skonas.

19.

Ryssarna som sett den långa kolonnen av finnar marschera förbi och menade att vad de sågo på deras axlar var gevär, blevo förfärade samt gåvo sig utan motstånd. På så sätt fingo österbottningarna både vapen och ammunition.

Men om det var lätt nog att komma till rätta med de ryska soldaterna, var det så mycket svårare att komma till rätta med de egna, de finska bolsjevikerna. Dessa voro också långt mera hämndgiriga och blodtörstiga än ryssarna.

De röda trängde allt längre ned i landet som segrare, och det såg mörkt ut för det finska folket. De röda hade nått ända ned i södra Finland samt erövrat en av städerna, där de avsatte stadens styrelse och etablerade bolsjevikstyrelse. Vi hava i den staden en liten god metodistförsamling med en vacker kyrka. Församlingen förestods av en pastor från Sverige vid denna tid. En dag fick denna pastor en så livlig inre känsla av att han skulle besöka en god vän som hade guldsmedsaffär. Denna inre maning kom med en sådan makt över pastorn, så han tog på sig rock och hatt och skyndade till guldsmedens affär. Inkommen fann han allt i sin ordning och ägaren på sin plats innanför disken. Han undrade egentligen vad han skulle där att göra.

Men just då öppnades dörren och en del damer tillhörande de röda kommo in och begärde få se på smycken. Guldsmeden tog fram de finaste han hade, och de valde ut flera av de dyraste utan att pruta på priset. Men då de skulle betala, togo de fram penningar som de röda själva hade fabricerat. De bestodo av

19.

papperslappar, på vilka siffror voro tryckta. Dessa hade givetvis ingen valuta bakom, och hade således intet värde. Guldsmeden vägrade helt naturligt att mottaga dessa lappar som penningar. Damerna blevo så förbittrade samt hotade honom med att det skulle komma att stå honom dyrt, och så skyndade de bort.

Om en stund kommo de igen samt medförde nu sju rödgardister, vilka hade sina bajonetter påskruvade på sina gevär. Guldsmeden tillfrågades nu om han vägrade godtaga deras penningar, vilket han jakande besvarade. De ryska damerna började då att rafsa till sig en del smycken. Men då stegade den svenske pastorn fram och sade med stadig röst så det rungade i butiken, stopp där och bort med fingrarna. Affärens ägare är ingen politiker, han är en anspråkslös medborgare, ni har ingen rätt plundra hans egendom. Då sänktes sju bajonetter mot pastorns bröst, och befälhavaren utbrast, gå ur vägen eljest stöta vi ner er. Då rätade pastorn på sig i sin fulla längd och såg de röda i ögonen, och så utbrast han: »Ni kan stöta ned mig, jag vet det, men kom ihåg att jag är svensk medborgare — och därmed drog han fram sitt svenska pass och höll det för deras ögon — och så fortsatte han: »Om ni mördar mig så må ni veta att tjugufyra timmar efter att detta skett komma ni att finna ett svenskt pansarfartyg på redden som kommer att beskjuta edert läger. Försök om ni vågar, men kom ihåg att Sverige har en lång arm och en knuten näve och vet att taga en blodig hämnd om någon av dess medborgare bringas i ofärd». De sju bajonetterna sänktes och de röda avlägsnade sig utan att göra någon skada.

Det var något då att vara svensk och det är det ännu, och vare sig vi äro hemma eller borta borde det mana oss att skicka oss så att vi hedra det svenska namnet och aldrig sätta en fläck på det. Men är det stort att vara svensk, huru mycket mer är det icke att vara en himmelsk medborgare redan i denna världen. Må vi som kristna hålla detta namnet högt och ära det inför både Gud och människor. Detta om kriget hava mina vänner berättat för mig, då jag kom till Finland först sedan det var avslutat, men svallvågorna efter det gingo höga långa tider efter dess slut.

I detta förfärliga inbördeskrig var det icke blott de röda som voro barbariska, utan det voro alla. En av mina vänner, som vid denna tid hade ett apotek vid Tammerfors, berättade, att så länge de röda hade makten där kom aldrig någon in och begärde sprit, men så snart de borgerliga fingo överhanden och de röda voro fördrivna kommo de borgerliga i mängd och begärde sprittilldelning.

Vid Ekenäs hade man ett fångläger, där de rödas fångar voro internerade. Våra medlemmar brukade besöka dessa fångar om söndagarna och tala med dem om Gud samt sjunga för dem, för vilket de i regeln voro mycket tacksamma. Dessa fångar fingo svälta så förfärligt, så det var med möda de kunde gå. Och så dömdes de hoptals till döden. Dessa utsvultna stackare ålades då att gräva sin egen grav, varefter de ställdes upp vid gravkanten för att falla ned i graven då de blevo skjutna. Om de nu blevo dödade av skottet eller endast bedövade var ej så noga, ty graven fylldes

19.

omedelbart med jord, och så var den saken klar. Något förbarmande med de olyckliga visades icke. Krig är i sanning en förbannelse varhelst det förekommer, och vem helst det vara må som släpper lös kriget, ådrager sig i sanning ett förfärligt ansvar. Låt oss bedja Gud att han allt framgent må bevara vårt fosterland från detta onda.

Min vistelse i Finland blev icke långvarig, endast ett och ett halvt år, men jag fann många och trofasta vänner i detta vackra land. Som finska regeringen var vänlig nog att förse mig med en andraklass fribiljett på landets järnvägar, kunde jag resa omkring och få se långt mera än om jag måst räkna med resekostnaderna, och överallt fann jag mycken djup och allvarlig gudsfruktan. Landet har att uppvisa många underbart vackra platser, såsom Nyslott, Ponkaharju och Walamo. Den sistnämnda platsen är ett munkkloster, beläget på ön Walamo ute i sjön Ladoga. Som bekant är Ladoga Europas största insjö, där gränsen mellan Ryssland och Finland mötes.

Walamo är ett stort kloster, byggt likt Stockholms slott i en fyrkant, med plats för sex hundra munkar. Det tillhörde Ryssland före revolutionen, men då rågången efter revolutionen stakades ut, kom det att tillhöra Finland. Men munkarna äro alla ryssor. Klostret innehåller en mängd salar som rymma ett storartat bibliotek med många sällsynta band samt ett museum. Utom detta finns här en mängd storartade målningar, vilka alla äro alster av munkarnas egna händer.

19.

I klostrets mitt reser sig den ansenliga kyrkan, vilken är byggd i två våningar. Då jag kom in i nedra kyrkan föreföll den mig verkligt praktfull, men den var dock en småsak emot den övre kyrkan, där allt strålade i gediget guld och ädla stenar. Det var en oförgätlig glans över det hela. Och likväl säges Walamo vara ett fattigt kloster.

I det höga tornet, som reser sig ståtligt över hela klostret, finnas tretton klockor, av vilka storklockan mäter två meter och sjuttio centimeter i diameter. Ljudet av denna klocka höres, så säges det, utöver Ladogas böljor fyra svenska mil. När alla tretton klockorna låta höra sig blir det ljud, det vill jag lova. I Ryssland ringas icke klockorna som hos oss så att klockan sättes i svängning, utan klockan förblir stilla under det den tunga kläppen sättes i rörelse. Nu var det hela ordnat så att en munk kunde sköta ringningen med alla tretton klockorna på en gång genom tåg, som på ett snillrikt sätt voro förenade med varje klockas kläpp.

Jag ville gärna se munkarnas celler, där de bodde, men de voro alla stängda. Då fann jag på att skramla med finska silverpenningar, och se ljudet av detta kom munkarnas celler att öppna sig. Det är förunderligt vilken makt penningen ändå har. Jag fann i en sådan liten cell, där tre munkar bodde, tre träbritsar med en snedkudde av bräder till varje brits. Där skulle de vila för natten utan madrass eller ens en filt att skyla sig med, då det var kallt. Utom detta fanns det ett gammalt bord samt en stor Kristusbild placerad i det lilla fönstret, vilket gjorde att icke en solstråle kunde smy-

19,

ga sig in i cellen. Aldrig har jag sett förut, att man använder en Kristusbild till att utestänga solen med. Munkarna utföra allt arbete själva. Så hava de ett avsevärt lantbruk med 40 kor att sköta. De få stiga upp klockan halv tre varje natt för att förrätta sin andakt, som tar flera timmar, varefter de äro upptagna varje timme dels med arbete och dels med andaktsövningar. Det finnes fem andra kyrkor på ön, ehuru munkarna bo ensamma där, och i varje kyrka skall en mässa läsas varje dag.

Det var en söndag jag besökte ön första gången, och redan då vi kommo ombord på den ångare som skulle föra oss den över två timmar långa resan till klostret, väckte det vår förvåning att hela båtens besättning från kaptenen till eldaren voro munkar, klädda i sina långa kjolar. Men ehuru det var söndag och mässan pågick flera timmar hade de sin butik öppen, där en livlig handel pågick med de varor och minnen som munkarna själva förfärdigat. Allt var anlagt på att plocka så många slantar från resenärerna som möjligt. Munkarna voro ju förbjudna att sälja något privat, men då man kom litet åt sidan fann man här och där någon munk, som drog fram någon liten sak som han önskade sälja. Hur det var så önskade de sig någon liten egen slant för att ha något att röra sig med, då de någon gång fingo följa med båten till staden. Om icke annat voro de mycket intresserade av tobak, sade man mig. Besöket var för mig i högsta grad lärorikt.

Anledningen till att jag kom att lämna detta mitt arbete så snart var, som redan blivit nämnt, att styrelsen för Riksutskottet för de kristnas nykterhetsrö-

19.

relse i mitt hemland vände sig till vår biskop med en begäran att få mig som ledare för denna verksamhet. Han ansåg att detta var en så stor heder för vår kyrka, då vårt samfund var ett av de minsta av frikyrkosamfunden i Sverige, så han beviljade denna deras begäran.

Det var med stor saknad jag lämnade mina många vänner i Finland och mitt arbete där, ty jag hade varit så kort tid där, varför jag tyckte mig icke ha hunnit utföra något av verkligt värde. Nu tror jag dock att även detta var Guds väg med mig, och denna tanke skänker mig en trygghetskänsla vid tanke på min hastiga och oförutsedda återflyttning till det gamla fosterlandet. Men nog gå mina tankar ofta öster över till mina många vänner och det arbete jag så hastigt kom att lämna.

20. Mitt besök i Sovjetryssland.

Då jag hade min verksamhet i Finland sökte jag komma in i Ryssland för att få se huru det var där, sedan bolsjevikerna hade övertagit makten och ledningen i landet, men det var omöjligt. Ryssland var nästan hermetiskt tillslutet för utlänningar vid den tiden. Då jag återvände hem slog jag tanken att komma in i Ryssland och studera livet där ur hågen, som jag trodde för alltid. Men år 1926 valdes jag som ombud till en stor nykterhetskongress i Estland. Då vaknade på nytt min håg för Ryssland. Och så gick jag en dag upp till ryska legationen i Stockholm och begärde få mitt pass viserat för inresa i Ryssland. Den herre som tog emot mig såg förvånad på mig och frågade vad jag skulle in i Ryssland att göra. Jag svarade att jag skulle dit och studera livet och se huru de hade det. Jag tänkte det var bäst att ge rent besked. Så kom efter hand fyra herrar in och ställde sig att se på mig. Jag talade ganska fritt till dem, så de skrattade av hjärtans lust. Och hur det var så lovade de att de skulle söka få passet klart till den begärda tiden. Samtidigt meddelade de mig att endast en hade förut fått ett sådant pass, det var statens nykterhetskonsulent, som regeringen hade skaffat pass åt. Med passet klart på fickan for jag glad österut.

Sedan jag i sällskap med en hel skara meningsfränder från Sverige deltagit i förutnämnda kongress i Estland, fortsatte jag resan österut. Min första anhalt på vägen blev Narva. Det var naturligt att då jag passerade denna historiska plats, ville jag se den jämte de gamla fästningsverken, påminnande om striderna här under Karl XII:s tid. När jag såg de oländiga träskmarker som omslöt staden många mil åt alla sidor så frågade jag mig ovillkorligen, var icke den mannen en dåre i stället för hjälte som förde svenska krigare ut i dessa obygder att förgås i elände. Här var terrängen den ryske kejsarens bästa bundsförvant i striden, det kunde envar förstå. De gamla fästningsverken voro storartade samt vittnade ännu om en gången svensk storhetstid. Men nog tackade jag Gud för att allt det där tillhörde en förgången tid på samma gång jag bad Gud att vårt land aldrig mer må komma i samma elände som då. Krig är ändå en förbannelse och en olycka vare sig man segrar eller förlorar. Vad vi ändå tacka Gud litet för de många åren vårt folk nu fått njuta fredens välsignelser, och det ehuru kanonerna dundrat och krigets hemska vådeld brunnit utanför Sveriges knutar flera gånger under denna långa fredstid.

Nästa dag fortsatte jag resan, och nu gällde det själva Ryssland. Det var i hög grad vanskligt att företaga en sådan resa vid den tiden. Man hörde oupphörligt berättas om huru människor försvunno där utan att man någonsin fick någon underrättelse om vad som hänt dem. Jag anförtrodde mig åt Guds mäktiga be-

20.

skydd under allvarlig bön, och så for jag med glad förtröstan.

Några kilometer från Narva ligger den lilla bäcken Kingisepp, som utgör gränsfloden mellan Estland och Ryssland. Strax innan vi nådde den stannade tåget ute på linjen, då en avdelning rysk militär kom springande och äntrade upp på tåget. Så reglades alla vagnsdörrar, så ingen skulle kunna komma ut, och vakter med påskruvade bajonetter placerades i båda ändarna av vagnen. Jag tänkte: Se så, nu börjar det. Alla förblevo på sina platser, och så kom tullen. Mitt emot mig i vagnen satt en dam som läste i en fransk bok. Hennes resgods undersöktes mycket noga. Varje plagg i hennes väska plockades upp och synades både innan och utan. Hon hade en bunt med brev samt två böcker, vilket allt konfiskerades. Så vände de sig till mig och frågade, om jag hade något tullpliktigt? Nej, svarade jag, under det jag öppnade min väska. Nästa fråga var, om jag hade någon litteratur med mig? Jo, det hade jag, och så tog jag fram mitt Nya Testamente och visade dem. De gjorde inte den minsta min av att undersöka mitt resgods. Jag förvånades över detta, då jag sett huru minutiöst noga de undersökt alla den franska damens tillhörigheter. Men jag kom till den uppfattningen, att de ansågo mig så beskedlig, så jag kunde icke företaga mig någon smuggling, vilket ju var en fullkomlig sanning.

Så kom turen till passen. De samlade ihop alla passen och försvunno. Det verkade litet misstänkt, tyckte jag. Om de behöllo passen, vad skulle jag då göra. Då hade jag intet som bevisade vem jag var. Nå, det

var icke så farligt, ty då vi kommit över gränsen och stannade vid första stationen på ryskt område fingo vi alla våra pass igen. Så fortsatte tåget i sakta mak genom obygderna, där ingenting annat fanns att se än mossar och moras. Då kom en dam fram till mig, som suttit i en annan avdelning av vagnen och presenterade sig som rysk läkare. Hon tilltalade mig först på tyska, och förr än jag hann svara kom hennes fråga på korrekt engelska. Och så började ett grundligt förhör med mig om vem jag var, vad jag var, om jag varit i Ryssland förr, huru långt jag skulle resa, vad jag hade för uppdrag, om jag hade några bekanta där. Det var det mest grundliga förhör med mig som jag någonsin varit utsatt för. Jag kunde icke låta bli att tänka: Vad är du för människa, som kommer på det sättet mot en främmande man, som sitter tyst och stilla på tåget? Är du, som du säger, en läkare, så är du en besynnerlig läkare. Så skulle aldrig en svensk läkare uppträda mot en främmande resenär. Eller är du månne en spion, som reser här för att spionera på de resande. Det sistnämnda höll jag för troligast.

På hennes fråga, om jag hade några bekanta i Leningrad, svarade jag, att jag hade två goda vänner där, vilka jag skriftligen meddelat om min ankomst. Men som jag icke hört något från dem på över två år visste jag icke om de voro kvar i Ryssland, ännu mindre om de voro i Leningrad. Hon sade då: »Om edra vänner icke äro eder till mötes vid stationen, vad vill ni då göra?» Jag svarade henne, att jag fick väl söka mig till ett hotell. Ja, sade hon, det finns endast ett bra hotell, som man kan rekommendera,

20.

men det är dyrt där. Jag frågade vad ett rum kan kosta på det hotellet. Jo, ett av de allra billigaste rummen på hotell Europa kostar tjugu kronor. I regeln kosta de andra rummen många gånger mera. Men tillade hon, om edra vänner icke är eder till mötes, så skall jag sända en bärare med mina reseffekter till mitt hem och följa eder till metodistkyrkans missionsbyggnad, jag vet var den är, så få vi se om edra vänner äro hemma. Jag tackade, men tänkte i mitt stilla sinne. Undrar vad du är för människa. Om jag följer dig ut i staden, kan du leda mig vart du vill och jag är fullkomligt i dina händer. Då är det lätt för dig att leda mig dit där jag försvinner och aldrig får någon reda på vad det blivit av mig. Men jag anförtrodde mig i stilla bön åt Guds beskydd, och så var jag fullkomligt lugn.

Men när tåget rullade in på stationen stodo mina båda vänner på perrongen och spejade ivrigt efter mig. Jag sade den ryska damen ett vördsamt tack för hennes vänlighet. Jag sökte läsa i hennes min om hon var glad eller ej över att mina vänner voro mig till mötes, men jag kunde icke få en aning om hennes tankar i detta hänseende. Än i dag står den frågan obesvarad: vad var hon för en människa?

Mina båda vänner som nu mötte mig var pastorn i den ryska metodistförsamlingen i Leningrad samt diakonissan, syster Anna Eklund. Den sistnämnda måste jag säga några ord om. Hon var född i Finland av svenskspråkiga föräldrar och kom till Ryssland tjugufem år före den ryska revolutionen som diakonissa i metodistkyrkans tjänst. När nu revolutionen

genomfördes 1917 och bolsjevikerna kommo till makten flydde alla utlänningar ur landet för att rädda sina liv. Finska regeringen sände ett bud till syster Anna att komma hem, ty eljest kunde de icke svara för hennes liv. Hon svarade, då Gud har ställt mig här, får han svara för mitt liv, jag lämnar icke min post i farans stund, jag stannar. Och så stängdes alla dörrar mellan Ryssland och andra länder. Under de två första åren kunde hon icke få en brevrad vare sig från sitt hem i Finland eller en rad från sig till dem. Under denna långa tid hade hon knappast något annat att äta än havre, som hon lyckades få köpa, och så malde hon det på en kaffekvarn och lagade mat åt sig samt åt en mängd sjuka hon hade att vårda. Penningar kunde hon icke få till sig. Hon sålde sina tillhörigheter och fick så medel att köpa havre för. Under dessa båda år mördades över åtta tusen läkare, vilket gjorde att det blev brist på läkare, men det var ingalunda brist på sjuka. Hon skötte de sjuka, hon var ju utbildad sjuksköterska, hon tröstade de döende och begravde de döda. Varje söndag predikade hon evangelium i den stora missionssalen. Det var säkerligen den enda plats i hela det stora Ryssland där det hölls evangelisk gudstjänst under dessa första år.

Men så noga voro metodisterna övervakade, så de kunde aldrig hålla ens det minsta möte, icke ens ett möte med församlingens styrelse, utan att det var några bolsjeviker med och kontrollerade allt vad de sade och gjorde. Under dessa första år såg syster Anna dagligen huru de körde stora lastvagnar genom Leningrads gator, lastade med mördade människokroppar, vilka

20.

lågo ohöljt uppkastade i stora travar på lassen. Enligt uppgifter mördades över en miljon människor under dessa år i Ryssland. I hemmet vågade man aldrig säga ett ord till varandra om vad som skedde, ty det var som om väggarna hade öron. Det fanns spioner överallt. Vad allt detta måste varit påfrestande för syster Annas nerver!

Hon är en av de märkligaste människor jag träffat, kraftig och resolut i sitt uppträdande, men öm och mild som en moder. Hon tillvann sig en sådan aktning av själva ledarna bland bolsjevikerna så då hon fyllde sextio år, uppvaktades hon av dessa ledare, vilka betygade henne sin vördnad och sin tacksamhet. För närvarande är hon hemma i Finland hos sina anhöriga, ty hennes nervsystem är alldeles nedbrutet. Hon är en märklig kvinna med en djup och sann gudsfruktan och med ett hjärta som ömmar för alla lidande, vad namn de än må ha. Då man får del av hennes livshistoria en smula, undrar man icke längre, om det finnes helgon i världen nu. Men ingen må tro, att hon går och skryter över vad hon gjort. Livets bittra prövningar ha icke kunnat beröva henne hennes glädje. Hon är strålande glad, men nog bär hennes ansikte märken som tala om att hennes liv icke varit en lek. Jag tackar Gud för att jag fått lära känna denna kvinna och får räkna henne som en av mina vänner. Det är en av mina stora vinster i livet.

Jag hade nu förmånen få bo hos dessa mina vänner i missionsbyggnaden. Pastorn jämte en annan ung man, som var pastorns medhjälpare, turade om att följa mig under mina strövtåg ute i staden. Jag var

ute både dag och natt för att studera livet, men jag fick aldrig gå ensam ute, icke ens över gatan utan sällskap. Det var ju sommar, och jag såg ungdomens nöjen i de stora parkerna. Parkerna voro inhägnade, varför man hade att betala inträde för att komma in. Men nöjesanordningarna voro av oskyldigaste slag. I regel var det musik och sång samt någon tablå. Det hela påminde om våra söndagsskolfester. Jag såg tusentals ungdomar ströva omkring i parkerna, men såg aldrig något som häntydde på något omoraliskt, hela deras uppträdande var snyggt och städat. Och de som uppträdde i tablåerna voro givetvis kostymerade, men både deras dräkter och deras uppträdande var fullt korrekt.

En egendomlighet fann jag i det att ungdomen, i stället för att som hos oss äta konfekt, gick och tuggade på linfrö. Man kunde också få se någon ung dam draga upp en bit svart hårt bröd och börja gnaga på. Nej, konfekt var en dyr vara, den fanns i butikerna, men var för kostsam för det unga Ryssland.

En afton besökte jag en krog. Det var en stor lokal med en mängd gäster och bråk och gräl av värsta slag. Överallt i världen är krogen en förbannelse. Under bolsjevikstyrelsens första år voro rusdrycker förbjudna. Då såg man aldrig en drucken på Leningrads gator, nu såg man dem i hoptals ragla fram. Polis fanns, men jag såg ingen som tog en drucken, utan var det någon som var litet bråkig eller som saknade förmåga att taga vara på sig själv, så tog polisen vänligt hand om honom och hjälpte honom hem eller på annat sätt till rätta. Det vilade ett glatt gemyt över hela sällskapslivet, så långt jag kunde se.

20.

Damerna voro starkt pudrade med läpparna rödmålade. Deras skor hade betydligt högre klackar än vad vi äro vana vid här hemma. För övrigt gåvo dräkterna intryck av fattigdom. Man kunde icke enligt våra begrepp upptäcka en väl klädd dam på gatan. Butikerna voro väl försedda med varor av alla slag, men priserna voro oerhört höga åtminstone på vad man kallar lyxvaror. Gatorna voro i mycket dåligt skick. Den stora huvudgatan var någorlunda väl hållen, men kom man litet åt sidan på de mindre gatorna var det vanskligt att taga sig fram med bil. Man lyckades bättre kryssa sig fram om man gick.

Platser jag besökte.

Det kejserliga vinterpalatset är en stor byggnad nere vid Nevas strand utan någon yttre skönhet eller utsmyckning. Mitt besök inföll sista dagen det var öppet för allmänheten, det skulle nämligen sedan förvandlas till museum. Man hade sagt mig att bolsjevikerna hade plundrat de olika palatsen på alla dyrbarheter. Men här stod allt på samma sätt som då tsaren lämnade det. Endast en tavla var skuren ur sin ram, den nakna ramen hängde kvar på väggen. Det var en oerhörd mängd av dyrbarheter samlade i detta palats. Men palatset låg lågt och verkade utifrån kasern. Jag räknade det dock som en stor förmån att få se det, synnerligast som det nu skulle förändras. De väldiga järngrindarna till den lilla parken utanför palatset

20.

voro handsmidda, alltså ett konstverk av första rang i sitt slag. De krönta namnchiffren i grindarnas mittelparti voro icke lösbrutna men voro övertäckta med en plåt, som man vikt över det hela för att dölja det kejserliga vapnet.

Så beså‌g jag den väldiga Isakskatedralen, en byggnad av ofantliga dimensioner och med en inre prakt som väckte häpnad. Vid mitt besök hölls gudstjänst enligt grekisk-katolska kyrkans ritual. Det var således icke predikan utan prästerna läste på sitt sjungande sätt ur ritualen, under det en annan avdelning av präster svarade, även de i samma entoniga sjungande ton. Det hela utfördes på gamla slavonska språket, vilket folket icke kan förstå nu. Man berättade att före revolutionen var den väldiga helgedomen, som rymmer många tusen människor, alltid fylld vid alla gudstjänster. Nu var antalet närvarande omkring ett fyrtiotal, av vilka i likhet med mig minst hälften tycktes vara åskådare.

Utom detta besökte jag Kasanska kyrkan samt Uppenbarelsekyrkan, vilka båda voro utomordentliga praktbyggnader. I en av dessa pågick gudstjänst med en talrik skara deltagare, synnerligast män. Det var en helt annan fart och lyftning i gudstjänsten här än i den först nämnda.

Mitt besök i Peter Pauls fästningen var i högsta grad intressant. Jag hade ju läst så många gånger om de ohyggligheter som förövades i denna fästning under kejsartiden, varför jag gärna ville se den. Den hade nu inga fångar. Det första revolutionsarmén gjorde, då den som segrare tågade in i Leningrad, var att

tåga direkt till denna av alla förhatliga fästning, öppna alla dörrar och befria alla fångar. De berättade för mig, att bland dem som då voro inspärrade i en av cellerna var en ung kvinna på omkring sjutton år. Hon hade suttit där länge och väntade bara på att bliva förd ut till avrättning. När hon nu blev förd ut i det klara solljuset och det blev klart för henne att hon var fri, blev hon så jublande glad så hon lyfte sina armar uppåt samt utbrast i ett jubelrop. Men så segnade hon ned på stenläggningen död. Den stora glädjen hade dödat henne.

Jag besåg alla cellerna, där så många arma offer hade försmäktat. Mitt besök i »den mörka cellen» glömmer jag aldrig. Den var ju icke mörk, det fanns ett litet fönster med tredubbla järngaller samt tredubbla glas för. För att jag skulle få en uppfattning om vad det ville säga att vistas i mörk cell bjöd min ledsagare mig stiga in i cellen, så drog han en järnlucka för det lilla fönstret samt stängde dörren. Jag har aldrig kunnat tänka mig att något kunde vara så mörkt som det var därinne. En person därinne kunde skrika huru mycket som helst, ett ljud skulle aldrig tränga ut till någon utanför. Min ledsagare sade mig, att en fånge som blev inspärrad där för tre dagar var en bruten man för livet, hur stark han än var förut.

Vidare besåg jag den plats där fångarna någon gång kunde få tala vid sina anhöriga. Den bestod av två järnburar med täta järngaller. Så fördes den besökande in i den ena buren utifrån, fången fördes inifrån in i den andra buren, och så var det en gång mellan de båda burarna där en väktare gick fram och åter. Så fingo fången

och den besökande se varandra genom det täta gallret samt tala vid varandra på detta avstånd samt med väktarna mellan burarna. Då jag genomvandrat denna lidandets boning tackade jag innerligt Gud för att revolutionen åtminstone öppnat denna förtvivlans boning.

Inom fästningen funnos två kyrkor. Den ena användes ännu för gudstjänst. Den andra var ett mausoleum, där de avlidna tsarerna voro begravda, således motsvarande vår Riddarholmskyrka. Man hade sagt mig, att bolsjevikerna hade brutit upp de sarkofager, där de döda härskarna vilade, samt plundrat dem på de dyrbarheter som funnos. Jag såg noga på varje sarkofag, men icke en av dem var uppbruten eller skadad. Det är således icke sanning allt som lägges bolsjevikerna till last. Men på väggarna i denna kyrka hade hängt en mängd stora och dyrbara silverkransar, som trogna medborgare skänkt som äreminnen till de avlidna, kransarna voro alla borta, endast de svarta krokarna sutto kvar, vittnande om att något funnits där som nu var borta.

Så besökte jag det kejserliga biblioteket. Aldrig har jag kunnat tänka mig att få se så många böcker på en gång. Byggnaden var som en stor katedral med böcker i alla lägen. Många dyrgripar funnos där också, bland dem var Codex Sinaiticus den förnämsta. Den anses vara den äldsta av bibelns alla gamla urkunder. Den förvarades i ett storartat etui, vilket var placerat på ett bord mitt i den stora lokalen. Etuiet öppnades så jag fick taga i denna dyrgrip samt bläddra i den. Den är nu i dagarna såld till England för en enorm summa. Det är underligt att tänka på, att jag en gång fått hålla denna underbara bibel i mina händer.

20.

Ett besök i Eremitaget var av synnerligt stort intresse. Det är den mest storslagna tavelsamling jag någonsin sett. Jag skulle önskat att jag hade haft många dagar på mig och fått studera dessa de förnämsta verk av alla tiders snillen, nu måste jag snabbt rusa genom de många salarna för att få en blick på det hela. Men aldrig glömmer jag vad jag såg. Det gav mig en ny uppfattning av alla gångna tiders målarkonst. Några av dessa bilder etsade sig in i mitt minne för livet.

Ännu en plats av historiskt värde besökte jag. En dag togo mina vänner mig med på en järnvägsresa inåt Ingermanland till tsarens sommarresidens, Tsarskoye Selo. Där brukade tsaren vistas med sin familj varje sommar. Det fanns två stora palats. Vi besökte det största palatset först. Det innehöll över två hundra rum, av vilka den största salen var så stor, att mattan på golvet var fyrtioåtta meter lång och nitton meter bred, och ändå täckte den endast en liten plätt mitt på golvet. Palatset hyste över två tusen tavlor av världens förnämsta mästare. För övrigt fanns där ett övermått av dyrbarheter av alla slag. Smakfullt och trevligt var det icke. Det var alltför vräkigt. Tsaren bodde aldrig i detta palats, det användes endast till större och mera representativa mottagningar.

Helt annorlunda var det mindre palatset, som låg litet längre in i parken. När jag säger det mindre, skall ingen tro att det var en liten stuga. Nej, det hade försvarliga dimensioner även det. Men det var dock betydligt mindre än det första. Där vittnade allt om fin smak, parad med raffinerad elegans. Jag har aldrig sett ett hem så solitt och fint i alla detaljer, från det

minsta till det största. Allt stod som det var då kejsarfamiljen lämnade det. Kejsarinnans sängkammare, tsarens arbetsrum, prinsessornas rum och den yngste telningens i kejsarfamiljen leksaker, allt stod som den dag de lämnade sitt hem.

Det var den 4 mars 1917 som den ryska revolutionsarmén tog kejsarfamiljen till fånga, då den vistades på sitt kära Tsarskoye Selo. Så höllos de där som fångar till den 31 juli samma år. Kejsarinnan och döttrarna fingo röra sig fritt i parken, tsaren åter fick aldrig gå över tröskeln, utan att en officer skulle befinna sig vid hans ena sida och en soldat vid den andra. Parken och hela platsen var givetvis strängt bevakad.

Det var den 30 juli tsarfamiljen fick meddelande om att de skulle föras till annan plats, men icke när resan skulle ske eller vart färden gällde. Deras väktare erbjödo dem att de kunde gå till vila i sina rum, så skulle de väcka dem om resan skulle ske under natten. Men de föredrogo att vara tillsammans i en sal sista natten de voro i sitt hem. Så var hela tsarfamiljen samlad i den salen från kl. 10 på kvällen till kl. 5 nästa morgon, den 31 juli 1917, då de genom en bakdörr fördes ut genom parken till Tobolsk, där de alla blevo skjutna, så vitt man vet.

Vad tänkte månne den ryska självhärskaren denna natt. Kom han väl ihåg de tusenden gudfruktiga stundister han sänt till Sibirien att förgås i elände endast för att de ville frukta Gud i enlighet med vad samvetet bjöd dem? Här besannades ordet, som säger: »Vad människan sår, det skall hon uppskära». Aldrig tänkte väl denne man, vars minsta vink tusenden lydde, att han

20,

skulle föras som en värnlös fånge bort att förgöras. Jag må säga, att det var gripande känslor som fyllde min själ, då jag stod i den sal där kejsarfamiljen tillbringade sin sista natt tillsammans, innan den gick till sin död. Det är vanskligt att bygga på mänsklig makt, det förstår man vid ett tillfälle sådant som detta. Men besynnerligt intressant och instruktivt var mitt besök på Tsarskoye Selo, och jag bevarar minnet därav för livet.

Det ekonomiska livet i bolsjevikernas förlovade land.

Jag nämnde att allt bar prägeln av fattigdom, men om det var bättre i det hänseendet förr än vad det var nu, kan jag icke avgöra. Till och med hos dem som skulle vara välklädda, var tyget av billigaste slag, det behövde man icke taga fel på. Men både gamla och unga sågo glada och nöjda ut. Jag kom i förbindelse med en ung militärläkare som därtill var nygift. Han var nyligen utexaminerad och skulle om några dagar resa till Ural på två års tjänstgöring. Jag frågade honom vad han kunde få i inkomster där. Han svarade att lönen var 90 rubel i månaden. »Nå», sade jag, »ni som läkare kan väl ändå tjäna avsevärt bredvid genom eder praktik». »Nej», sade han, »skall jag ha enskild praktik måste jag lösa licens, vilken är så oerhört dyr, så då blir det intet över». Utan sådan licens får ingen läkare praktisera.

Jag frågade en kvinnlig spårvagnskonduktör vad hon hade i avlöning. Hon hade 45 rubel i månaden. En

20.

kontorsfröken, som arbetade på ett stort affärskontor, sade mig att hennes lön var 30 rubel i månaden. Jag frågade henne om det gick att leva på det. »Nej», sade hon. »Nå hur bär ni er då åt, man måste ju ändå leva?» Hon svarade, att de voro fem personer i hennes familj som arbetade, och när de lade sina avlöningar tillhopa så kunde de klara sig. Sålunda gick det så länge föräldrarna levde och det gamla hemmet höll ihop. »Nå», sade jag, »hur går det för dem som inget hem har?» »De få litet mera betalt», sade hon. Jag frågade: »Få de då så mycket så de kunna leva på det?» »Det är omöjligt», svarade hon. »Men hur bära de sig då åt, då de ju måste leva?» Hon vände sig bort från mig och svarade: »De flickor som icke hava föräldrahem att stödja sig vid få skaffa sig extra inkomster på annat sätt.» De som voro inregistrerade bolsjeviker hade från 20 till 35 procent högre inkomster än de övriga jämte en del andra förmåner. Jag kunde icke låta bli att tänka på vad våra läkare och industriarbetare samt våra fabriksarbeterskor skulle säga, om man bjöd dem samma ekonomiska levnadsstandard som i bolsjevikernas förlovade land.

En dyster statistik.

Jag nämnde att en mängd människor blevo mördade under de första åren. Revolution är något ohyggligt varhelst den förekommer, den slungar alltid ett folk tillbaka långa tider både i kulturellt och ekonomiskt hänseende. Man visade mig en officiell statistik på an-

talet dödade under de första åren. Huru mycket officiell den var och huru exakta siffrorna voro, var för mig omöjligt att avgöra. Så här såg den ut: Antalet dödade voro 28 biskopar, 1,215 präster, 6,575 professorer och lärare 8,800 läkare, 55,000 officerare, 250,000 soldater, 13,000 godsägare, 355,000 hantverkare, 192,500 arbetare och 815,000 bönder. Det är i sanning en skrämmande siffra. Givetvis har det blivit en annan ordning i landet nu, men människolivet har dock ännu litet värde i det landet. Ännu går ingen säker på gatan om han har en snygg rock på sig, ty kläder äro oerhört dyra och en välsittande och snygg kostym är en sällsynthet att få se.

Bolsjevikernas ställning till kristendomen.

Som vi veta är hela deras livsåskådning fullt materialistisk. Därtill bidrog att den grekisk-katolska kyrkan, som var statskyrka under kejsardömet, var i högsta grad förfallen. Under de år Pobjedonotseff var prokurator för den heliga synoden förföljdes alla som vågade ha en annan åsikt än prästerna. Prästerna levde ofta i de grövsta laster och folket höll man nere i okunnighet och vidskepelse. Kyrkan tillskansade sig oerhörda rikedomar och klostren hopade enorma skatter. Jag såg en liten del av detta några år förut i Walamo kloster. Under allt detta levde folket i den djupaste okunnighet och yttersta fattigdom och armod. Ända till 1871 rådde livegenskapen i landet, således i viss mening fullständigt slaveri. Så utbröt världskriget 1914 och miljoner

av dessa arma kommenderades ut mot fienden. Vem som var deras fiende och mot vem de skulle strida, hade de icke en aning om. Därtill kom att prästerna visade sig vara kejsarens och de höga herrarnas trogna hantlangare, vilka togo parti mot folket. Detta gjorde, att ett så oerhört hat växte upp mot prästerna; och då de voro synonyma med kristendomen i den allmänna uppfattningen utlöstes det hela i hat och hämnd mot både präster och den religion, de påstodo sig representera. Mycket av detta hade ju förändrats under revolutionen. Så besökte jag en dag en av kyrkans främste biskopar och hade ett mer än två timmars högst intressant samtal med honom. Han var nu en ödmjuk man utan alla höga later. Han inbjöd mig att komma och predika i hans stora katedral. Jag lovade det. Men när mina vänner fingo höra det blevo de förskräckta, ty det skulle stämpla mig som en religiös agitator, och ingen makt skulle kunna skydda mig för de styrandes ingripande. Detta gjorde att jag telefonerade återbud.

Mina predikningar i Leningrad.

Under den vecka jag vistades i Leningrad predikade jag nästan varje afton i metodistkyrkans stora missionssal. Då jag icke behärskade ryska språket måste jag betjäna mig av tolk. En gång fick jag en som kunde litet svenska, de andra gångerna predikade jag på engelska, vilket tolken sedan överförde till ryska. Det var märkvärdigt så mycket folk det samlades oavsett vilken

tid predikan hölls. Det förnams en verklig hunger efter Guds ord. Sällan har jag talat för en så uppmärksam och tacksam publik. Så ledde jag en nattvardsgång samt förrättade ett dop. Det var ovanligt anderika stunder Gud gav oss. Det förnams att det var hunger i själarna efter livets ord. Man skall icke tro att det ryska folket är så inställt gentemot personlig gudsfruktan och allvarlig kristendom som bolsjevikerna framställa det.

Jag lade märke till en man som var med varje gång. Han hade sin plats mitt i salen. Han var klädd i ytterst torftiga kläder, men han hörde på så noga, så jag tror att om huset ramlat ned bakom honom hade han icke vänt sig om. Efter sista predikan kom han fram och hälsade på mig. Så bad han tolken hjälpa sig. Han sade då ett tack för vad han fått höra, ty det hade gjort honom till en ny människa. Han hade fått order att gå in i Rysslands inre med evangelium, men han hade icke vågat med tanke på den risk det var att gå in i landet och predika. »Nu», sade han under det hans ögon strålade av fröjd, »är både jag och min hustru reda att gå.» Jag frågade tolken sedan vad detta var för man. Han sade då, att det var en av metodistkyrkans infödda predikanter. Vad jag tackade Gud för att jag åtminstone fått vara denne man och ämbetsbroder till nytta och gagn. Jag tyckte att medvetandet om detta var ersättning nog både för kostnaderna och risken att resa till Ryssland.

Min tid i Ryssland var nu ändad och jag skulle återvända till mitt hemland. Men det var sannerligen icke så lätt. Jag måste ha mitt pass viserat för utresa, och utan ett sådant visum var det omöjligt att komma

över gränsen. Mina vänner följde mig tre hela dagar från den ena byrån efter den andra för att få passet klart. De voro ytterst artiga överallt, men ingen ville visera passet. De visade mig från den ena byrån till den andra. Slutligen gick det dock ehuru mot dubbel avgift. Hade jag icke haft mina vänner, som voro så väl hemma i allt och behärskade språket så väl, hade det säkerligen varit vanskligt för mig att komma ut ur Ryssland.

Då jag så skulle resa tog jag vägen över Finland. Mina vänner följde mig till sista stationen utanför vilken Systerbäck, som utgör gränsfloden mellan Ryssland och Finland, flyter. Där fick jag vänta över två timmar på tåg. Jag sade mina vänner att de icke skulle besvära sig med att vänta så länge, de kunde ju gott vända tillbaka med det tåg de kommit. Men de vågade icke lämna mig ur sikte för ett ögonblick, utan då jag gått ombord på tåget och det satt sig i rörelse, gingo de bredvid tåget så att de kunde se mig i kupéfönstret till dess tåget kommit över bron och jag var inne på finskt område, först då vände de åter till sitt hem och sin gärning.

Vad jag var tacksam till Gud för vad jag fått se under dessa dagar, och vad jag var tacksam över att nu vara utanför Rysslands gränser. Det var som om man andats en annan luft. Man kände sig åter fri och behövde icke frukta för spioner överallt. Men det förstod jag, att icke var det sant allt vad man pådiktat bolsjevikerna. Man bör se deras samhällsförhållanden mot bakgrunden av huru folket hade det under kejsarstyrelsen. Jag tänkte med största tacksamhet på mina vänner, som

20.

varit ett sådant stöd för mig och utan vilkas hjälp jag icke på långt när fått se så mycket som jag nu fått se. Jag kan aldrig tänka på mitt besök i Ryssland med alla dess upplevelser utan att med största tacksamhet ihågkomma mina vänners uppoffring och kärleksfulla omsorg om min säkerhet och mitt väl. Jag hade således fått ett nytt ämne för min bön och tacksägelse.

21. En blick inom förlåten till den andra världen.

Jag hade under många år sökt fullgöra min uppgift som evangelii förkunnare. Mitt liv hade sannerligen varit skiftesrikt, men under allt hade jag erfarit Guds omsorg och faderliga ledning med mig. Under tjugu år hade jag tjänat som distriktföreståndare, resten av tiden hade jag verkat som pastor i olika församlingar utom de åtta sista åren då jag stått som ledare för de kristnas nykterhetsrörelse i vårt land. Det var ett energiskt liv, men varje dag bar till mig nya bevis på Guds oändliga nåd. Jag var lycklig i mitt arbete, ty jag visste att jag var där Gud ställt mig, och så bar jag städse med mig detta medvetande, att om jag utförde min gärning inför Gud och i Kristi anda och kraft, så skötte Herren om allt det övriga. De sista åtta åren, då jag stod som ledare i de kristnas nykterhetsrörelse, voro dock de tyngsta, men även där sökte jag göra mitt bästa så långt Gud gav mig nåd och visdom.

I denna sistnämnda gärning kvarstod jag till i början av 1932, då mina krafter brötos ned. Mitt gamla trogna hjärta, som så villigt tjänat mig i mer än sjuttio år utan att på minsta sätt bråka, började nu krångla. Jag hade ingen aning om att det var någon allvarlig fara med min sjukdom, utan menade att om jag

21.
endast fick vila några dagar skulle det hela vara över och jag kunna återgå till mitt arbete igen. Men det blev något helt annat. Sedan jag vårdats i mitt hem en tid, fördes jag till Hultafors, där jag erhöll speciell behandling, dels elektrisk och dels genom artificiella bad.

Utom mitt hjärtlidande plågades jag av en förfärlig värk i mina fötter. Säkerligen var det någon brand, den var ytterst plågsam. Efter att jag vistats några veckor på Hultafors fördes jag åter till mitt hem, där jag åtnjöt den ömmaste vård av min familj och av min son samt en specialist, de senare skötte mig som läkare på bästa sätt. Men allt resulterade i att jag endast blev sämre, varför alla trodde att mina dagar nu voro räknade och mitt arbete avslutat. Själv var jag ock av samma övertygelse.

Jag var under dessa förhållanden vid gott mod vid tanke på min flyttning till den eviga världen, ty jag vilade med min tro på Kristus och hans försoningsnåd såsom alltillräcklig för en fattig syndare att vila på. Det var under dessa förhållanden jag tre gånger fördes inom evighetens portar, som jag nu vill berätta om.

Att vår kropp endast är det yttre omhöljet i vilket vårt personliga jag bor under vårt jordeliv, torde vi alla vara ense om. När detta mitt personliga jag lämnar kroppen har denna intet värde mer. Den är så ytterst värdelös, så den får inte stanna i det hem den själv byggt och på vilket den har lagfart såsom sin rättmätiga egendom. Att Gud kan avkoppla sambandet mellan den materiella och den andliga människan hos oss redan under vårt jordeliv, talar Guds ord om i de

mest klara ord. Så säger profeten Hesekiel, att Herrens ande lyfte honom upp och förde honom till helgedomen, där han fick se underbara ting. Hesekiel bodde i Babylonien och var alltså långt borta från Jerusalem. Att det icke var hans kropp som på detta sätt förflyttades är lätt att förstå. Om Johannes, som var fånge på Patmos säges det, att han var i Anden på Herrens dag och fick höra outsägliga ord samt se underbara syner. Det är givet att det icke var den yttre människan som här såg och hörde, det var den andliga delen av Johannes, vilket denne själv intygar med ordet: »Jag var i anden».

Paulus med sitt klara huvud och skarpa förstånd säger om denna sak: »Jag vet om en man som är i Kristus, att han för fjorton år sedan blev uppryckt ända till tredje himlen, huruvida det nu var i kroppslig måtto, eller om han var skild från sin kropp, det vet jag icke, Gud vet det. Jag vet om honom, att han blev uppryckt till paradiset och fick höra outsägliga ord, sådana som det icke är lovligt för en människa att uttala.» 2 Kor. 12: 2—4.

Kunde Gud på Pauli tid lyfta en människa över det timliga, så att hon fick skåda in i den eviga världen, varför skulle han icke kunna göra det även i våra dagar? Vad jag vet är, att jag var lika vaken och klar i min tanke som jag någonsin varit, så någon hallucination kan det icke bli tal om. Det var således en personlig upplevelse lika klart medveten som vilken annan som helst, jag haft under mitt liv.

En dag under denna min långa sjukdom lämnade mitt personliga jag min lidande kropp, ungefär som

21,

man lämnar ett hus. Då jag kom utanför detta min kropps hus fick jag se en stor svart fågel sitta i närheten av min sjuka kropp, vilken den betraktade med stor uppmärksamhet. När den fick se mig, vände den sig emot mig och såg ut som om den var färdig att rusa på mig. Men så vände den sig om och lyfte sig på sina stora svarta vingar och flög bort med stor hast. Jag frågade någon, vad det var för fågel, då jag aldrig visste mig ha sett någon sådan förr. Den tillfrågade svarade att det var döden. Från den stunden hade jag intet begrepp om döden. Det stod klart för mig att döden och jag skulle aldrig mötas mer, vi hade skilts åt för alltid, och den känslan bär jag allt sedan dess i mitt medvetande. Jag skall en dag gå över gränsen in i den eviga världen, därom är jag viss, men döden som sådan kommer jag aldrig att möta mer.

I närheten av den plats där min kropp låg, fann jag en dörr som var lätt att öppna, jag lade min hand på handtaget och så öppnades dörren och jag steg över tröskeln, och så var jag med ens inom evighetens område, mera konstigt var det icke. Därute rådde stark skymning, det var icke fullständigt mörkt men djup skymning. Luften var mild men det blåste starkt. Jag hade en bunt papper i min hand, vilket utgjorde ett sparkapital som jag medförde från livet i världen. Jag hade under mina många år som evangelii förkunnare deltagit i en mångfald helgelsekonferenser och andra stora möten för det andliga livets fördjupande. Så hade jag sökt så långt jag fått nåd därtill uppleva

vad vi vid dessa konferenser förkunnat för andra, och så tyckte jag att vad jag nu höll i mina händer utgjorde ett sparat kapital från allt detta. Men den starka blåsten slet den ena pappersbiten efter den andra ifrån mig, till dess jag icke hade något kvar, och så stod jag där utblottad. Och nu förstod jag klarare än jag gjort förut att all egen förtjänst är utelyckt.

Jag fördes så ned till stranden av ett hav. Vågorna gingo höga och jag hörde deras dån, då de bröto mot stranden. Men jag skyddades av ett byggnadsverk, så vågorna icke nådde mig. Men där mötte jag vad jag aldrig tänkt jag skulle möta, alla mitt livs synder lågo där i stora bylten. Det var en fasaväckande syn, som fyllde mig med en så obeskrivlig ångest så något sådant hade jag aldrig upplevat. Jag ville bedja till Gud men jag kunde icke. Det föreföll mig som Gud icke var där, och någon annan kunde jag icke heller finna. Min strupe snördes samman av ångest, som var så fruktansvärd så det kan icke beskrivas med ord. Slutligen banade sig dock ett ångestskri över mina läppar: »O Gud, hav förbarmande med mig». Och se, då fördes en transparang fram utan att jag såg den hand som förde fram den, och där läste jag i eldskrift de väl kända orden: »Vi hava förlossning genom hans blod, syndernas förlåtelse efter hans nåds rikedom». Och så räckte jag ut mina händer och tog emot löftesordet, och med ens försvann min ångest och fruktan, jag fick i stället en stor frid i mitt inre. Men samtidigt bröt havet igenom för-

21,

dämningen med ett väldigt brak, under det jag lyftes av en osynlig kraft upp på en klippa, där jag kände mig så obeskrivligt lugn och trygg. Samtidigt sköljde havet över alla mina synder. Då förstod jag vad det menas, då Herren säger att han sänker alla våra synder i havets djup.

Från platsen uppe på klippan ropade jag ut denna fråga: »Vad menar du, o Gud, med dessa mina synder? Är det icke sanning vad jag trott och litat på i mer än femtio år att alla mina synder äro förlåtna, och nu möter jag dem på detta sätt här?» »Jo», svarade en röst, »det är fullkomligt sanning att alla dina synder äro dig förlåtna, därom kan du vara viss. Men du möter dem här och får personligen uppleva vad det vill säga, att i verkligheten komma inom evigheten med sina synder, på det att du med denna hågkomst levande i ditt medvetande må kunna gå tillbaka till tiden och med djupare allvar varna människorna för att uppskjuta sin omvändelse och mana dem att söka förlåtelse och rening från synden innan det blir försent.» Är det underligt att jag nu mera än någonsin i min förkunnelse söker med allvar mana människorna att fly synden och vända sig till Kristus medan nådens dag varar, och den nådens dag heter nu. Vid varje sådant tillfälle upplever jag på nytt den fasaväckande ångest jag erfor vid mötet med mina egna synder inom evigheten. Jag känner det som om jag ville ropa ut så högt, att all världen skulle höra det: »Söken Herren medan I kunnen finna honom, åkallen honom medan han är när». Jag känner ansvaret

för människornas frälsning på annat sätt än vad jag gjort förut.

Då jag skådade ut över de väldiga vidderna som omgåvo mig, såg jag huru det började dagas, och där långt i fjärran såg jag konturerna av det nya Jerusalem med dess många torn och tinnar. Så såg jag huru riktiga knippen av ljus i de underbaraste färger slungades upp mot höjden som det mest storartade fyrverkeri. Det var något så betagande skönt, så det kan icke med ord beskrivas. Aldrig hade jag sett något dylikt. Och då jag vände mina ögon mot väster, föreföll det som om solen var nära sin uppgång. Jag kunde redan se solens protuberanser höja sig över horisonten, och jag väntade att varje ögonblick få se solens gyllene skiva höja sig i sin glans för att förjaga de sista skuggorna av en svunnen natt. Men så kom åter en fråga över mina läppar: »Varför går solen upp i väster, i den värld varifrån jag kommer, gick solen alltid upp i öster?» Då svarade en röst: »I denna värld, där du nu befinner dig finns varken öster eller väster, utan då en själ vänder sig till Gud i bön om förlåtelse för sina synder, då blir det soluppgång för den själen vare sig hon befinner sig i öster eller väster.» Du minns att det säges, att det varder glädje i himlen över en enda syndare som omvänder och bättrar sig. När jag sedan såg åt annat håll, försvann den ljusa tavlan, och någon soluppgång fick jag icke se. På en väldig valvbåge kom jag över från klippan där jag satt till vägen, som ledde tillbaka dit där min kropp låg. Jag fann lätt den dörr

21:

genom vilken jag passerade ut ur det timliga livet tillbaka till min kropp, där den alltfort låg i plågor.

Några dagar efter denna händelse lämnade jag åter min sjuka kropp. Jag betygar att jag var lika vaken och vid lika sunt medvetande som jag någonsin varit. Jag fann lätt nog den dörr genom vilken jag gick ut förra gången. Jag lade min hand på klinkan, och se, dörren öppnades tyst och lätt, och med ens var jag åter utanför dörren. Men i stället för att som förra gången gå ned till stranden, vek jag av till höger, varest en smal gångstig förde mig till den strålande bro jag såg på avstånd och som förenar tiden och evigheten med varandra.

Jag nådde bron efter endast en liten stunds vandring och kom upp på densamma. Det var en väldig bro, minst fyratio meter bred. Längden kunde jag icke bedöma, då luften föreföll att vara så klar och genomskinlig, varför bedömandet av alla avstånd från vilseledande. Men i stället för att våra broar hava valvbågar av järn, föreföll det som om dessa valvbågar voro av klaraste kristall, genom vilka glödgade trådar voro dragna i alla regnbågens färger. Det var i sanning en storartad bro, så någon trängsel behöver visst icke förekomma för inträde i den staden.

Bron låg öppen och klar för mig. Det var en klaffbro sådan man har för att släppa igenom fartyg, då den öppnas. Då jag stod på den väldiga bron och såg ut över dess väldiga dimensioner förstod jag, att icke var det här den trånga porten var att finna, den finner man vid ingången till det nya livet. Jag hade gärna velat skynda över bron för att förena mig med

dem som vandrade på andra sidan, men det var något som hindrade mig, vad det nu var det kunde jag ej se, men säkert var det ett hinder, ehuru det var fördolt för mina ögon. Jag kunde icke finna något hinder och ändå kunde jag icke komma över.

På andra sidan bron såg jag ingången till det Nya Jerusalem. Och se, där såg jag min mångårige medarbetare och gode vän, pastor David Östlund, gå fram och tillbaka på bron. Han såg utåt bron, som om han väntade någon. Jag förstod att han såg mig, ty jag kunde se att han log så lyckligt och nickade åt mig, som om han ville säga: »Är du ännu där, din stackare?» Pastor Östlund dog något över ett år före denna händelse. Jag vigde hans stoft till jorden, varefter det brändes i Stockholms södra krematorium. Hans hustru tog så askan med sig i en urna, då hon reste till Amerika. Men det är något hos människan som icke kan brännas, det är det oförgängliga, det som hör evigheten till, och det var detta jag såg.

Så hörde jag något susa i luften över mig, och när jag såg upp, fann jag det vara ett långt tåg. Men i stället för vagnar var det som stora blomsterkorgar sammanlänkade vid varandra likasom vagnarna i ett järnvägståg. I dessa blomsterkorgar såg jag vitklädda varelser, och så hördes sång och jubel. De färdades över jorden, men de landstego icke på jorden. De som nu färdades så fint och jublade med en sådan glädje voro sådana, som hade varit fattiga och betryckta på jorden för Jesu namns skull, nu var all trängsel slut, de voro bärgade för evigt.

21.

Då jag såg över bron, fann jag att gatan gjorde en krök, så jag kunde icke se in i själva staden, så långt jag skulle önskat, men jag fick en aning om, att det är en sanning, då det säges: »Det intet öga har sett och intet öra hört, det har Gud berett åt dem som älska honom». Så gick jag samma väg åter som jag kommit och återvände så till min kropp igen.

Efter några dagar gick jag på nytt, nu för tredje gången, innanför den angivna dörren inom evighetens område. Jag var nu så hemmastadd med vägen, så jag hade ingen möda med att finna mig till rätta. Då jag lämnade min kropp, hade jag icke mera känsla för den än man har för en gammal utsliten rock man lämnar efter sig i tamburen, då man går in i ett hem. Så snart jag kom innanför dörren såg jag den storartade bron, och det tog mig endast en liten stund för att nå den. Det föreföll mig som om jag hade så förunderligt lätt att förflytta mig från en plats till en annan. Då jag kom upp på bron såg jag ett långt järnvägståg komma. Det föreföll att vara så långt som ett av våra godståg. Vagnarna voro gamla och föreföllo att vara mycket slitna. De voro så neddammade som efter en lång resa. Tåget rullade fram så sakta som om det varit tröttkört och skramlade som om varje skruv och mutter varit loss. Jag frågade någon i närheten, om de kunde säga mig varifrån detta tåg kom. De svarade att det kom från Vita havet och från Sibirien med en skara av sådana som bolsjevikerna hade pinat livet ur för deras tro på Kristus. Det var icke underligt att de jag såg genom kupéfönstren föreföllo att vara till ytterlighet uttröttade.

Så stannade tåget, och jag såg en del av dessa resenärer vara stympade, så de ej kunde gå. Men då kommo vitklädda änglar skyndsamt och hjälpte dem. De togo dessa stympade varelser så varligt och ömt två och två och buro dem in genom en port, och som de passerade under en valvbåge förvandlades de, så att alla dessa krymplingar blevo fullt återställda. De hoppade ned ur änglarnas händer, vilka burit dem så ömt. Jag kunde se huru de hoppade av fröjd och jublade av glädje. Nu var all trötthet slut, de hade hunnit målet för sin långa, mödosamma resa. De sprungo upp på en bro, och jag kunde se huru de jublade av salig fröjd. Jag kom då ihåg det ordet, som säger att vi skola varda förvandlade i ett ögonblick. Å, vad jag gärna hade velat skynda över bron och förena mig med den jublande skaran, men nej, det var åter något som hindrade mig, vad det nu kunde vara.

Då jag icke, som jag så ivrigt önskade, kunde komma över bron, ehuru jag icke kunde se något hinder, måste jag återvända till min sjuka kropp. Jag var då oerhört nedstämd och bedrövad. Jag hade nu tre gånger varit så nära mitt längtans mål och ändå icke kunnat komma fram. Så bävade jag för att återvända till världen, ty jag fruktade att jag icke skulle kunna leva så att jag skulle vara lika beredd för flyttning en annan gång som jag tyckte mig vara nu. Jag kände att nu var varje band hos mig löst från världen, intet höll mig fången. Därtill kom att jag bävade för att återvända till min kropp, som låg så full av de svåraste plågor. Men det föreföll som jag icke hade något annat val, jag måste gå tillbaka. Och när jag så åter-

21,

vände. gick jag med så långsamma och dröjande steg ned från bron och fortsatte den väg varifrån jag kommit.

Så fann jag dörren och öppnade den utan svårighet. Det var en tung vandring jag nu måste gå. Jag såg med sådan saknad hän emot den stad jag varit så nära, och så undrade jag: huru lång är vägen månne jag nu skall gå innan jag får återvända och gå över bron för att aldrig återvända mer till värk och plågor?

Då jag kom fram till den plats där min kropp låg, stannade jag och såg på den. Jag har aldrig egentligen kunnat bilda mig ett exakt omdöme om mitt utseende sådant jag sett det i spegeln, men huru jag såg ut, där jag låg med slutna ögon och gulblek hy det glömmer jag aldrig. Vid min huvudgärd satt min hustru. Jag såg huru hennes händer vilade i hennes sköte, hennes ögon voro slutna och utför hennes kinder kunde jag se huru tårarna rullade ned. Vid andra sidan av min kropp, mitt emot där jag stod, såg jag min son stå lutad över mig. Han höll min hand i sin och hans finger vilade på min puls. Så hade han stått länge. Jag kunde tydligen se det spända draget i hans ansikte. Han hade vid flera tillfällen varit färdig att säga till sin mor att nu var det slut, men så var han oviss om icke pulsen rörde på sig något litet. Jag hade stannat och såg på allt och kunde iakttaga varje detalj så väl. Men så måste jag gå in. Och med detsamma jag återvände till kroppen och öppnade mina ögon, hörde jag min son utropa: »Mamma, han lever!» Så hade jag återvänt för att åter

upptaga min vandring mot det mål, mot vilket jag vandrat så många år och vilket jag nu varit så nära. Jag fann att det att vara nära målet icke är detsamma som att vara framme. Men jag tackade Gud för att jag skulle få stanna hos min familj någon tid ännu, ehuru jag anade att jag efter detta skulle bliva mera till besvär än till nytta för den.

Några dagar efter denna händelse, då jag ännu var så ytterst svag, började den förfärliga värken i mina fötter som jag haft förut. Den främre delen av mina fötter blev mörkblå, och så steg det onda allt högre uppåt foten. Jag våndades i de förfärliga plågor detta medförde. Jag visste att om två dagar skulle det onda vara där det var innan jag fann bot för det på sjukhemmet. Men nu hade jag ingen som kunde hjälpa, och att föra mig till sjukhus var icke att tänka på, så ytterst svag som jag nu var. Av allt jag sett i den eviga världen var det ett jag saknade, det var Herren Jesus, och honom hade jag velat se mera än något annat. Under den tysta natten hade de, som vakat över mig så länge, slumrat in, jag var ensam vaken. Då knäppte jag mina händer som ett barn och bad som ett barn: »Herre Jesus, du vet att det som oroar mig är att jag icke fick se dig, då jag var över gränsen. Är det nu en verklig sanning att du är när mig, giv mig detta tecken; låt den förfärliga värken i mina fötter draga sig tillbaka! Amen». Och se, det stora undret inträffade, att med detsamma jag sade amen efter min korta och enkla bön, stannade värken och började sedan draga sig tillbaka i samma takt som den förut stigit uppåt mina fötter.

21.

Under två dagar fortfor den att krypa tillbaka. Ett par gånger föreföll det som något tog emot, så värken skulle göra halt där den var. Då ropade jag till Gud, och så fortsatte den att krypa tillbaka, och efter två dagar var den borta och förblev borta allt sedan dess, så att ehuru det nu gått nära tre år sedan detta skedde, har jag icke känt ringaste till den. Vad jag tackade Gud för vad han nu gjorde: för att han tog bort den svåra värken, men ännu mera för att jag kunde få taga det som ett säkert bevis på att min välsignade Frälsare var när mig.

Nu vet jag mycket väl att det är lätt att säga, att allt detta var följden av min sjukdom och en därav överhettad hjärna. Men jag är lika övertygad om, att vad jag på detta sätt fick uppleva var en levande verklighet. Jag förstår nu Jesu ord på ett annat sätt än förut, då han säger:»Var och en som tror på mig, han skall icke dö evinnerligen». Den stora svarta fågeln jag såg, som flydde med kraftiga vingslag och som någon sade var döden, skall aldrig åter komma i min väg. Döden och jag hava tagit avsked av varandra för alltid. Den dagen kommer, och det torde vara snart då mitt slitna hjärta icke längre kan göra tjänst och då min stofthydda skall återbördas till jorden, varifrån den är tagen, men det är visst icke detsamma som att döden har fångat mig till sist. Det betyder endast att jag icke blott kommit upp på den bro jag här skildrat, utan också att jag fått gå över densamma och kommit in i den stad jag såg så nära, där det aldrig skall vara värk och plågor, ty det gamla är då förgånget och allt har blivit nytt.

Vad jag såg på andra sidan bron var bara en av de portar som leda in i det Nya Jerusalem, men Johannes säger oss att den staden har tolv portar, tre på vardera sidan av staden. Kanhända en del av dessa äro långt praktfullare än den jag såg, men alla hava det gemensamt att de föra in i samma stad, där ingen död skall vara eller sorg eller klagan, ty det som först var han nu gått till ända.

Två läkare hava sagt mig att jag kan bliva en smula bättre, men att jag får vara beredd på att hjärtat en dag helt enkelt stannar, och då är allt slut. Det sista är icke riktigt, ty först då börjar sången i den högre tonskalan. Men att hembudet kommer hastigt det vet jag, därför har jag inga långa räkningar med Gud utan söker få allting klart för varje dag, då kvällen skymmer. Men samtidigt känner jag en brännande maning att använda varje tillfälle Gud ger att frambära hans frälsningsbudskap och göra det med all den kraft han beskär, det var ju därför han förlängde mina nådedagar. Jag känner att min Gud kräver något av mig på detta område, som jag förut icke hade en aning om. Vad andra säga om mig betyder föga för mig nu, men ve mig om jag sviker min kallelse att rätt frambära Herrens levande budskap.

Vad jag här sökt berätta om det jag såg, är till alla delar sådant det tedde sig för mig, men då jag skall söka kläda det i ord och forma det på papper blir det så ytterst fattigt emot den starka personliga upplevelsen av detsamma. Det finns något i människolivet som kan upplevas i sin fulla kraft men som aldrig kan till fullo klädas i ord. Språket saknar uttryck

för att återgiva det vi djupast och innerst förnimma. Ett är dock säkert, det finns ett liv bortom det liv vi nu leva, och hur det kommer att gestalta sig beror på huru vi leva detta livet, där vi äro satta att utföra vår gärning.

Gud lät mig återvända till livet här nere, emot vad både andra och jag själv förmodade. Vad är månne Herrens mening med detta? Jo, säkerligen hade Gud något mera för mig att utföra, vad detta nu kunde vara. Jag bär med mig från evighetens gräns tillbaka till tiden en brinnande längtan att kunna ropa ut med makt budskapet om Guds oändliga nåd och frälsarekärlek till fattiga förlorade människor. Men huru viktigt det är att vi icke försumma det gyllene tillfället, ty en gång försummat torde det aldrig komma åter. Nu är den behagliga tiden, nu är salighetens dag.

Och likväl äro mina tillfällen att tjäna på detta område så begränsade nu, emot vad de voro under min krafts dagar. Den ångest jag upplevde, då jag stod ensam inför mina många synder, glömmer jag aldrig. Jag genomlever denna ångest på nytt, då jag bär budskapet om frid och försoning till fallna människobarn och då jag förnimmer huru de förkasta det och ställa sig likgiltiga inför det viktigaste av allt. Men jag bär också med mig denna outsägliga trygghetskänsla, som Gud ger genom Kristi fullkomliga försoning. Aldrig har jag förut känt en sådan tillförsikt och lugn förtröstan som jag fick uppleva, när skulden utplånades och mina många synder sögos med ut i havets djup.

När helst jag samlar mina tankar omkring dessa mina tre besök inom evighetens område kan jag åter

21.

så klart se för min inre syn det Nya Jerusalem med dess glänsande torn och tinnar. Jag ser den underbara bron som förenar tiden och den eviga världen, och så viskar min själ fram bönen: Herre håll mig redo så intet må kunna hindra mig att för alltid gå över bron när den stunden kommer! Men innan detta sker skulle jag vilja se skaror av dem, som nu vandra borta från Gud, komma åter i bön och bekännelse till honom och finna frälsning och kraft till ett nytt och segrande liv. Jag skulle vilja se Guds folk i mitt gamla kära fosterland fyllas av Guds Andes fulla kraft och saliga livsglädje.

22. Inför de gamla minnena samt inför nutiden sådan den ter sig för mig.

Inför de brokiga bilder av mångfaldiga minnen från mer än femtiosju år av min verksamhet som evangelii förkunnare förefaller det som om man såge in i ett kaleidoskåp, där många bilder tyckas stå vända upp och ned, under det andra synas vara rätt placerade. Med psalmisten är man färdig att utropa: »Godhet allenast och nåd hava följt mig i alla mina livsdagar». Det förefaller mig som det över varje dag som Gud gav var skrivet: nåd och åter nåd. Det är ett under att Gud har kunnat använda en skröplig stackare som jag att vara ett Jesu vittne i världen. Jag måste säga, att det har varit ett liv rikt på upplevelser, där Gud mötte med ny nåd för varje morgon som grydde.

Det har ock varit en underbar kulturutveckling i vårt land under denna tid. Och så komma människor och påstå att kristendomen är kulturfientlig. Det är väl ändå kristendomen som varit den bärande kraften i denna kulturutveckling. Den har sprängt gamla fördämningar och banat väg för nya krafter, som fört vårt folk fram till klarare ljus och ett renare liv. Av Herren är det skett och är ett under för våra ögon.

För sextio år sedan kunde ingen ana att vi skulle få uppleva det som nu sker. Då funnos endast några

få och i regeln fattiga, som fruktade Gud i anda och i sanning. Nu räknas de i hundra tusental, tillhörande alla samhällsklasser ända från tronen till de ringaste. Då fanns knappast någon frikyrkolokal att samlas i, och de få som funnos voro skröpliga nog. Nu finnas rymliga och vackra frikyrkor i alla städer och snart nog i varje by — och stundom många i samma stad och by.

Då måste man ofta samla in nödiga penningmedel för kristlig verksamhet genom tillställningar av olika slag. Nu offra de kristna i alla samfund stora summor årligen utan alla tillställningar. Det är icke tillställningarna som nu locka folk att giva, det är Kristi kärlek och den väckta ansvarskänslan som är drivkraften. Det hela bäres förvisso av en djup och varm religiös känsla, som vi hava all anledning att tacka Gud för. Talet om att vårt folk håller på att avkristnas är för visso en myt. Det har aldrig, enligt mitt förmenande, funnits en tid då så många sant troende funnits i vårt land som nu. Guds rike i gamla Sverige är icke i nedgående, det går uppåt. Leden svälla, kadrerna fyllas, Kristus drager fram som segrare i våra bygder. De äro långt flera som ställt sig till Guds förfogande för Gudsrikets befrämjande nu än under någon tid förut. Det ljusnar, Gud vare lov.

Hur förhåller det sig med de kristnas liv nu jämfört med gångna tider? Fanns det en djupare religiositet då än nu? Man hör ofta de gamla framhålla det. De framhålla ofta förhållandena då som idealiska och de kristna som helgon, jämfört med vad som finnes nu. Det är vanskligt att göra någon jämförelse, ty

22,

endast en ser vad som är i hjärtat. Därtill kommer att då voro vi, som nu äro gamla unga, och som en följd därav var hjärtat och sinnet mera livligt och känsligare för intryck. Nu se vi livet mera nyktert och bedöma allt efter en annan utgångspunkt. För några år sedan talade en gammal fru med mig om denna sak. Hon framhöll vilka underbara bönemöten de hade förr, med liv och hänförelse. Så berättade hon att de kunde gå kväll efter kväll på dessa möten utan att bliva trötta. Nu, menade hon, är det annorlunda. Jag frågade henne huru länge det var sedan hon besökte ett bönemöte? Hon svarade att hon numera icke orkade vara med på kvällarna. Ja, det kunde jag förstå. Men huru kunde hon veta att det icke var lika varmt nu på bönemötena som förr, då hon icke själv var med? För resten så hade väl även hon förändrats i fråga om känslostämningar under årens lopp?! Jo, visst hade hon det, men det hade hon icke tänkt på.

Skall man se efter frukterna, då få vi stor orsak att tacka Gud för vad som nu är. Nog är det ett under att de kristna i vårt land offra mer än femton miljoner kronor varje år för kristlig verksamhet både i vårt eget land såväl som för hednamissionen, och av detta har icke en krona kommit till genom tvång eller uttaxering, allt är frukten av fria gåvor. Och detta är sedan dessa kristna betalat sin del enligt taxeringen till svenska statskyrkan.

Detta offersinne har framträtt i en skarpare dager under de senaste årens kristid med åtföljande arbetslöshet, då penningtillgången varit knapp på så många håll. De vanliga summorna hava icke blott insamlats,

utan avsevärt högre summor hava offrats. Detta talar sitt tydliga språk, då vi söka lägga en andlig måttstock på de kristnas liv.

Nu kan ju en församling likaväl som den enskilde entusiasmeras för en sak för tillfället så att man ger till det yttersta och därutöver; men då, som här är förhållandet, de kristna år efter år offra allt mera för vad man anser som en helig sak, talar väl detta om att det måste finnas en fördold kraft i de kristnas inre liv, som gör dem uthålliga i denna sin gärning, och detta gör att de finna en stor lycka i sin strävan.

En annan fråga som hänger nära samman med vad som nu blivit sagt är nutidens predikantkår och dess ställning till sin uppgift. Även på detta område är det vanskligt att komma med någon jämförelse. För sextio år sedan fanns det ytterst få präster med personlig gudsfruktan. Prästen hade tagit sin examen, och då var det nog. Om en präst på den tiden var känd för att vara väckt, som det då hette, kunde folk gå ända till sju mil för att få höra en sådan man predika. De fingo då börja sin vandring på lördagskvällen, sedan veckans arbete var slut, för att nå fram i rätt tid till förmiddagspredikan nästa dag. Efter predikan hade de samma väglängd åter för att komma hem till måndagsmorgon, då den nya veckans arbete skulle börja. Predikan kunde räcka två à tre timmar, vilket åhörarna skattade högt. De behövde få det bra tilltaget kvantitativt för den långa vandringen. Och vad de då fingo skulle de leva av för en lång tid framåt.

Prästernas förhållande till sina församlingar är helt

22.
annorlunda nu än förr. När den fattige skulle gå till prästen i något ärende i min ungdom voro de ängsliga flera dagar förut och våndades, ty prästen sparade sannerligen icke på de starka orden på den tiden. Nu åter möter prästen den fattigaste som en ödmjuk Kristi tjänare, detta gör att den ringaste gumma känner att pastorn är hennes bäste vän. Och ofta finner man nu ute på landet att prästen går ut på kyrkvallen efter predikan och skakar hand med gubbarna, detta gäller särskilt de yngre prästerna. Om numera någon yngre präst blir känd för ett djupare andligt liv parat med begåvning som predikant, kan man vara viss om att han fort nog vinner befordran till eget pastorat.

I min ungdom voro de flesta, som predikade utom prästerna, gamla kolportörer. De hade i regel en djup och allvarlig gudsfruktan. Många av dem voro begåvade folktalare samt slagfärdiga debattörer, men någon skolning hade de icke. De voro män av sin tid, som utan tvivel utförde mycket gott och förde många till Kristus.

De frikyrkliga samfunden har nu sina predikantskolor, där skickliga och gudfruktiga lärare giva det bästa möjliga av vetande till de unga, som sedan skola ägna sig åt predikarens gärning. Inom ett av dessa samfund hava de det så ordnat, att sedan de fem årens studier i skolan äro genomgångna, blir det ytterligare fyra år med två examina varje år inför examensutskott. Dessa examina äro skriftliga. Och som varje kandidat får sina betyg offentligen upplästa under konferensen, är det en tävlan bland de unga männen att nå goda studieresultat.

22.

Andra samfund söka få de unga att fortsätta sina studier genom att anordna fortbildningskurser, under det att icke så få fortsätta sina studier efter skolans avslutning genom att taga någon grad vid universitet.

I fråga om personlig gudsfruktan och andlighet torde nutidens pastorer väl fylla måttet vid sidan av vad som var fordom. Det är för oss äldre en stor glädje att få lära känna de yngre evangelii förkunnare på nära håll. Man finner överallt en djup längtan hos dessa Jesu vittnen i världen att själva få uppleva den fullhet av rening och helig kraft i själen som de söka förkunna för andra. Det torde finnas mindre av braskande och högtravande bekännelse nu än fordom, då man hade gott om kraftiga slagord på detta område. Men vid mina många resor under de sista tio åren, då jag har haft tillfälle att samtala med präster och predikanter i alla olika läger, har jag funnit en djup längtan och en verklig hjärtehunger efter Kristi fullhets nåd i själen. Jag vågar säga att man möter en helig strävan efter att kunna inrätta hela sitt liv så, att man i sanning må kunna säga till dem man blivit satt att vårda: »Följen oss som vi följa Kristus». Detta är min bestämda uppfattning, sedan jag under dessa mina resor haft så många ingående samtal med dessa Herrens tjänare. Minnet av de stilla stunderna tillsamman med frälsningens budbärare i förtroligt samtal om det, som rör sig djupast i människosjälen, kastar sin klara strålglans över mitt liv nu, då det behagar Gud att ställa mig åt sidan som ett utslitet verktyg.

Givetvis voro våra verksamhetsmetoder betydligt an-

11.

norlunda förr mot nu, men varje tid har sitt sätt att arbeta på, det är icke lätt att säga vilket sätt som är det bästa. Vad man tycker sig märka är att det fanns mera av glödande nit för själars frälsning förr än vad det gör nu. Man lade mindre an på att kunna hålla en formfulländad predikan och vinna anseende som en begåvad predikant, man riktade in sin predikan mera på det stora, att överallt och alltid vinna människor för Gud. Man betonade mera klart nödvändigheten av att födas på nytt samt nödvändigheten av att det skulle ske nu. Med ett ord, man var mera aggressiv i förkunnelsen. Om nu detta var ett bevis på djupare nit för själars frälsning eller endast en yttring av en mera utpräglad och naturlig gåpåaranda torde vara svårt att avgöra.

Vad som är säkert är, att vill man ha väckelse måste man predika väckelse. Om vår predikan förnämligast rör sig om de kristnas fostran, är detta ett sätt att leda de oomvända bort från våra kyrkor. Vi ska inte tro att de oomvända komma gång efter annan för att höra, om de märka att talarna icke har något att säga till dem, eller att det kommer ett ord till dem liksom i förbigående vid slutet av predikan. Nej, vilja vi få de oomvända med på våra gudstjänster, så låt predikan bliva så kraftig som möjligt. Det är den fulltoniga och osminkade sanningen den oomvända människan önskar höra, under det att hon föraktar en predikan, där talaren icke vågar säga hela sanningen eller har så litet intresse för dem, så han helt enkelt går förbi dem som om de icke funnes till. Vi spanade förr efter frukt vid varje möte, därför fingo

vi ofta sluta våra gudstjänster på knä i bön med frälsningssökande åhörare. Detta tycks numera vara något föråldrat på många platser.

En i ögonen fallande olikhet i verksamheten nu mot i den gamla tiden möter oss överallt: vi nöjde oss aldrig med att sitta stilla på en liten plats och verka pastor, vi sökte alltid arbeta upp en krets med flera predikoplatser runt omkring huvudplatsen. Genom detta nådde vi mångdubbelt flera med vår förkunnelse. Genom dessa våra besök på utposterna kommo vi in i vårt folks hem, vilket gjorde predikanten långt mera förtrolig med folkets liv och svårigheter än vad som nu sker. Detta verkade så att han i sin förkunnelse kunde tillgodose åhörarnas behov bättre än vad man nu ofta finner. Predikan blev på det sättet mindre teoretisk men långt mera praktisk.

Detta hade också en annan fördel: när pastorn var ute på kretsen fingo medlemmarna själva leda mötena hemma. På det sättet utvecklades och utnyttjades de gåvor som funnos i församlingen. Detta gjorde, att vi fostrade fram en kår av varmhjärtade och begåvade lokalpredikanter, vilkas arbete blev till mycken välsignelse. Så hade vi våra regelbundna klassmöten, varigenom församlingens klassledare höllos i arbete. På det sättet höllos alla i verksamhet, och så kommo de olika nådegåvorna att utnyttjas. Nu har det hela blivit så centraliserat omkring pastorn, så man kan icke ha det minsta möte utan att pastorn måste vara med. Många begåvade män i våra led finna således intet tillfälle för nyttigt tjänande, vilket gör att de söka sig åt annat håll med friare former, där de finna ut-

22.

rymme för sitt tjänaresinne. Detta är en svaghet, ty det skapar ingen ansvarskänsla i församlingen men dödar allt initiativ hos medlemmarna.

När man ser på utvecklingen av verksamheten för Guds rikes utbredande i vårt land under de sista femtio åren, vilken underbar förändring har dock icke skett under denna tid. Allt detta bör fylla vår själ med den djupaste tacksamhet till Gud för vad som varit samt med glad tillförsikt för den tid som ligger framför oss. Se bara huru statskyrkans präster och frikyrkopastorerna nu umgås med varandra i största broderlighet och vänskap samt predika i varandras kyrkor. Något sådant var icke tänkbart för några år sedan. Jämte detta är förhållandet mellan pastorer och medlemmar inom samfunden så sant kristligt, så man kan gott citera det kända ordet: »I hela hopen var det ett hjärta och en själ».

Vi kunna endast tänka på den ekumeniska rörelsen. Något sådant skulle aldrig varit möjligt för femtio år sedan. I den mån Guds ande får välde i vår själ, lära vi att se över rågångarna mellan de olika samfunden, och så märka vi att det finns varm och allvarlig gudsfruktan hos grannen likaväl som i vår egen fålla. Allt detta sker under det vi äro fullt trogna mot det samfund, där vi fått vårt hem och där vi funnit vår uppgift för livet. Vi tacka Gud för den tolerans kristna emellan, vi nu möta nästan överallt. Allt är en återklang av Jesu eget ord: »En är mästaren, I ären alla bröder». Vår uppgift är ju densamma, nämligen att föra världen till Kristus, vägen vi vandra är ock densamma, den som leder till Faders-

huset. Alla äro vi beroende av Guds nåd för vårt liv och vårt arbete, varför skulle vi då kivas på vägen. Nära Kristus blir allt annat så ringa, det enda som då blir stort är att vårt liv i sanning är fördolt med Kristus i Gud.

Ju längre man får leva desto djupare känner man behovet efter ett helt och fullt liv med Kristus i Gud, allt annat blir av så ringa betydelse. Mycket som man fann så övermåttan viktigt i ungdomstiden är nu av så ytterst litet värde, man lär att känna sin egen litenhet, men så mycket mer framstår Guds underbara storhet i det att han bryr sig om en sådan ringa varelse som man själv är. Men samtidigt är det som om Kristus växte och blev allt större för varje dag som går. Då man ser reproduktioner av de bilder de gamla faraonerna i Egypten läto mejsla ut i klippan för att visa sin egen storhet och sina egna bedrifter, framstå de så gigantiskt stora så de skulle kunna nå upp till höjden av ett fem våningars hus under det de folk de besegrat framstå som små pygméer. Inför Kristus möter oss det motsatta, där växer Kristus och blir allt större till dess han blir allt i alla, som aposteln säger.

Det är något oändligt härligt att få blicken öppen för denna Kristi storhet, det inger en så förunderlig trygghetskänsla vid tanken på våra egna brister såväl som då tanken dröjer vid det som skall komma. Det är som man lade sig med hela sin tyngd på löftesordet att »ingen skall rycka de mina ur min hand». Det är något oändligt stort att få vara bland dessa som Herren kallar »de mina».

22.

På samma gång känner man att anspråken på andra bli betydligt mindre än vad de voro förr, är detta månne en följd av att man på gamla dagar blir långt mera klarseende i fråga om helighetskravet än vad man var tidigare. Jag hade väl likt mången annan stora vyer fordomdags, som aldrig nådde längre fram än till fromma önskningar, och likväl tackar jag Gud för dessa önskningar, de lärde mig att sträcka mig uppåt efter något som jag icke ägde, men som jag kände en brännande törst efter att komma i besittning av. Allt detta gav ändå luft under min andes vingar och gav mig mången salig stund, därför att det kom mig att krypa nära Kristus.

En annan sak finner man, då man nått den mognade åldern, nämligen att det är ytterst svårt att leva med sitt inre liv för beständigt uppe på höjderna. Man ville det och man lovar Gud av sin själ att göra det, men rätt vad det är så går det utför, och man kan icke hindra det. Så ville väl Petrus en gång stanna kvar uppe på berget, där han sett sin Mästare i förklaringens glans, men Herren hade en annan uppfattning om denna sak. Det gäller att vara stilla inför Gud och lita på att han är med på färden, huru känslan än växlar. Gud har aldrig bjudit oss att gå med termometern och oupphörligt ta temperaturen för att bedöma värmegraden i vår inre värld. Låt oss följa vår Frälsare dag för dag i vår gärning och låt honom taga temperaturen när han behagar. Han tänker på att vi äro stoft.

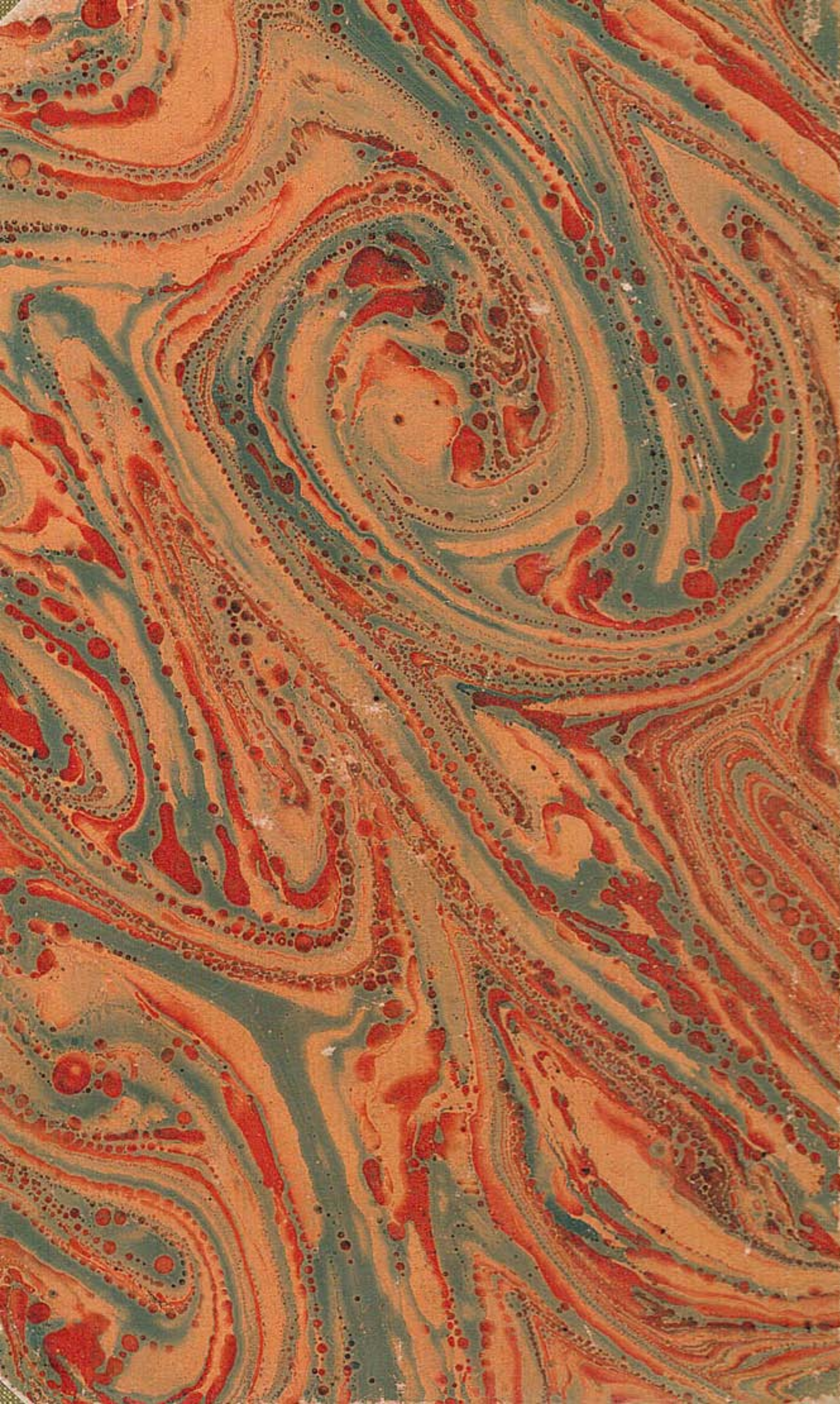
Så är det en annan erfarenhet man får göra då man blir gammal. Man gripes av tacksamhetskänsla mot

alla, som bevisar en den allra minsta vänlighet. Det är som det jäktande livet rusade förbi en och så hinner den gamle icke med. De många vännerna man hade i mannaålderns dagar ha försvunnit och så känner man sig så ensam. När då någon av de yngre saktar farten och ger sig tid till en smula vänlighet vare sig i ord eller handling, är det som en dryck ur det friska källsprånget räckt till den åldrige. Då jag som pastor brukade besöka de gamla för att uppmuntra dem, blev jag många gånger själv så hjärtans glad, då jag såg den glädje mitt besök skänkte mina gamla vänner. Jag förstod icke då vad det var som gladde dem, då jag tyckte att jag ingenting hade att ge. Jag förstår det nu. Den gamle hungrar, ja riktigt hungrar efter en liten smula vänlighet, han är nöjd och tacksam för så litet. Men låt det vara äkta vara du kommer med, han är så känslig för det.

Och så gå den gamles tankar så ofta till landet bortom tidlivets gräns. Jag förstår nu på ett annat sätt än förr det där ordet, som säger: »Vår umgängelse är i himlen, varifrån vi vänta Frälsaren, Herren Jesus». Den gamle går icke och grubblar på döden, den har ingen verklighet för sinnet mer, det är som den makats åt sidan. Men så upplever själen sanningen av de apostoliska orden: »Jag åstundar att skiljas hädan för att vara med Kristus, vilket vore mycket bättre». Varför vore det mycket bättre, då man har det så gott på gamla dagar? Jo, därför att man känner, att man icke har någon uppgift mer att fylla härnere, arbetsdagen är slut, verket, sådant det nu var, är fulländat. Och som blomman sluter sin kalk för natten

och böjer sig, då solen sjunker i väster, så känner den gamle att det är något inom honom som går till ro, och så viskar han stilla: God natt, god natt! Och så hör han tonerna från den andra stranden, då de sjunga psalmen:

»Tack för rosorna vid vägen.
Tack för törnet ibland dem.
Tack för resta himlastegen.
Tack för evigt tryggat hem.
Tack för kors och tack för plåga.
Tack för himmelsk salighet.
Tack för stridens klara låga.
Tack för allt i evighet.»

K. A. Wik

I MINNENAS
HELGEDOM